

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 35

ANDRA KAMMAREN

1970

29—30 oktober

Debatter m. m.

Torsdagen den 29 oktober

	Sid.
var på frågor av:	
herr Hermansson (vpk) ang. den nya försvarsutredningens samman-	
sättning	3
herr Källstad (fp) ang. förfarandet vid beslut om vapenfri tjänst . . .	4
herr Werner (m) ang. åtgärder mot spridande av svenska pornogra-	
fiska alster i utlandet	7
herr Björkman (m) ang. sänkning av kostnaderna för transporter	
mellan Gotland och fastlandet	8
herr Romanus (fp) ang. utformningen av pendeltågstationerna i	
Storstockholm	10
herr Sjöholm (fp) ang. förbud mot toalettutsläpp från båtar och	
färjor i Öresund	12
herr Sjöholm (fp) ang. säkerhetsåtgärder vid motorsporttävlingar . . .	14
herr Andersson i Örebro (fp) ang. kontrollen av bilreparationer	15
Svar på interpellation av herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. förslaget	
om ändrad distriktsindelning inom statens järnvägar	16
Allmänpolitisk debatt (forts.)	16
Svar på interpellationer av herr Hermansson (vpk) ang. skyddet för den	
personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m., och	
herr Magnusson i Borås (m) i samma ämne	43
Medborgarskapslagstiftningen, m. m.	55
Olovlig värvning	60
Införande av tjänstemannataxering i första instans	61
Uppbördskontrollen	62
Interpellationer av:	
herr Ahlmark (fp) ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid	
Brofjorden	64

	Sid.
herr Nilsson i Tvärälund (cp) ang. den integrerade gymnasieskolan ..	65
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Rimås (fp) ang. undersökning av gasförekomst i Östergötland ..	66
herr Svensson i Eskilstuna (s) ang. undersökningar rörande majori- tetsval	66

Fredagen den 30 oktober

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet	66
Interpellation av herr Johansson i Skärstad (cp) ang. tillämpningen av lagen om vapenfri tjänst	104

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 29 oktober

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 54, med anledning av Nordiska rå- dets svenska delegations skrivelse med överlämnande av berättelse för rådets adertonde session	55
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 50, rörande medborgarskapslagstift- ningen, m. m.	55
nr 51, om ökad muntlighet i förvaltningsförfarandet	60
nr 52, om vidgad tillämpning av kontradiktoriskt förfarande i för- valtningsärenden, m. m.	60
nr 53, om skyldighet för myndighet att motivera beslut	60
nr 54, om åtgärder för att stärka det administrativa rättsskyddet ...	60
nr 58, om straff för flyglanskapning	60
nr 59, ang. olovlig värvning	60
nr 60, om översyn av steriliseringslagen	61
nr 61, om översyn av bestämmelserna angående rätt till nödvärn ...	61
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 49, om införande av tjänstemanna- taxering i första instans	61
nr 51, beträffande uppbördsrollen	62
nr 53, ang. beskattningen av multinationella företag m. m.	64

Fredagen den 30 oktober

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 55, ang. åtgärder på avgifts- och skatteområdet	66
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 66, ang. arbetsgivaravgiften till sjuk- försäkringen, m. m.	66

Torsdagen den 29 oktober

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Svar på fråga ang. den nya försvarsutredningens sammansättning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat mig efter vilka principer jag avser att sammansätta den nya försvarsutredningen.

Utredningen skall bestå av sex ledamöter, tre från regeringspartiet och tre från oppositionen. Jag kommer att anmoda centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet att föreslå var sin ledamot.

Vidare anförde:

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Den fråga jag ställt har två aspekter, en mera allmän och en speciell som gäller frågor som försvarsutredningen skall behandla. Beträffande den allmänna aspekten vill jag anföra följande.

Det finns en tendens att öka antalet utredningar i vilka man inte har en allsidig representation från riksdagspartierna. Den tendensen bör enligt min mening motverkas. När man sammansätter utredningar med parlamentarisk representation är det ur olika synpunkter angeläget att samtliga riksdagspartier får ledamöter där. Detta blir sär-

skilt viktigt i det nya parlamentariska läge som inträder när den nya enkammarriksdagen börjar sitt arbete. Det måste vara opraktiskt att ett parti som i riksdagen har att ta ställning till de olika frågorna inte beretts möjlighet att redan på utredningsstadiet följa dessamma. Regeringen bör kort sagt se till att även vänsterpartiet kommunisterna får möjligheter att delta i det statliga utredningsarbetet.

Vad gäller denna speciella utredning har det framhållits i pressen — och det har inte bestritts av försvarsministern — att den skall ta upp frågorna om ickevåldsförsvaret och om gerillaförsvaret. Nu är det i riksdagen ett enda parti som har motionerat och begärt en försvarsutredning som tar upp båda dessa frågor, och det är vänsterpartiet kommunisterna. Våra motioner har emellertid under flera år avslagits av riksdagen. Jag tycker att det är bra att försvarsministern nu tillsätter en utredning som grundligt skall penetrera dessa problem, men jag finner det mycket ologiskt och opraktiskt att just det parti som begärt att dessa frågor skall tas upp till granskning inte får möjlighet att delta i utredningsarbetet. Jag hemställer därför att försvarsministern omprövar sin ställning i denna fråga och ser till att även vänsterpartiet kommunisterna blir representerat i försvarsutredningen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! När jag förberett detta ärende har det avgörande för mig varit den parlamentariska maktfördelningen i denna kammare och i nästa års kammare. I en utredning med sex ledamö-

Svar på fråga ang. förfarandet vid beslut om vapenfri tjänst

ter — eller det dubbla eller t. o. m. det tredubbla — kan herr Hermansson knappast göra anspråk på att med sina 4,8 procent av väljarkåren bli representerad. Det är en avgörande fråga.

Det förhållandet att kommunisterna har en avvikande mening i försvarsfrågan — och i många andra frågor — kan inte utgöra grund för att de skall vara representerade i en utredning. I så fall skulle kommunisterna kunna göra anspråk på att vara representerade i praktiskt taget alla de utredningar som förekommer.

Nej, jag tror att man är tvungen att hålla sig till ungefär den gräns som jag här dragit upp. Kommunisterna var en gång representerade i en försvarsutredning, men det var under en tid då partiet hade 10 à 11 procent av väljarkåren; nu har partiet bara 5 procent.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det fördes i går en hel del matematiska resonemang i remissdebattens första skede. Nu har tydligen också försvarsministern anlagt något slags matematiskt betraktelsesätt. Han säger att ett parti som inte har mer än en viss procent av väljarna icke kan resa anspråk på att bli representerat i en utredning med sex eller t. o. m. tolv ledamöter. Han förutsätter därvid något slag av proportionell representation.

Det har påpekats i tidningspressen att vid en mycket strikt tillämpning av en sådan proportionell representationsgrund inte heller moderata samlingspartiet skulle bli representerat i en utredning med endast sex ledamöter. Jag vill nu inte ställa något krav på att moderata samlingspartiet inte skall få någon ledamot i utredningen. Det skulle enligt min mening vara opraktiskt.

Jag menar att man över huvud taget inte skall diskutera denna fråga på det sätt som försvarsministern gör. Han säger att vänsterpartiet kommunisterna nu kommer och gör anspråk på att bli representerat, trots att det bara har 17

ledamöter i den nya enkammarriksdagen. Försvarsministern vet emellertid att vi måste ta ställning till dessa frågor när de kommer upp och att det kan ha utslagsgivande betydelse för de beslut som den nya enkammarriksdagen kommer att fatta vilken ställning vårt parti tar.

Jag ställer alltså inte frågan bara på det sättet att jag gör anspråk på att vi skall vara representerade. Jag har hela tiden sagt att jag tycker att det är opraktiskt att vårt parti inte får tillfälle att delta i utredningsarbetet. Jag tror att man på regeringshåll borde se saken på samma sätt. Det gäller inte bara den nämnda utredningen utan alla statliga utredningar. Det vore värdefullt för utredningsarbetet om så många meningar som möjligt blev representerade.

Meningen med en utredning är väl ändå att frågorna skall ges en allsidig belysning. Avsikten med dess arbete är väl inte att problemen skall ses från bara en synpunkt. Jag tycker därför att den senare delen av försvarsministerns anförande talade för att man bör ge vänsterpartiet kommunisterna representation i alla statliga utredningar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. förfarandet vid beslut om vapenfri tjänst

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Källstad har frågat mig, om jag är beredd att tillsätta en opartisk undersökning för att utrona om det restriktivare utrednings- och beslutsförfarande, som vapenfrinämnden nu tillämpar, överensstämmer med 1966 års vapenfrilags intentioner.

Värnpliktiga som av vapenfrinäm-

Svar på fråga ang. förfarandet vid beslut om vapenfri tjänst

den fått avslag på sina ansökningar om vapenfri tjänst har möjlighet att anföra besvär över nämndens beslut hos Kungl. Maj:t. Så har också skett i betydande utsträckning. Jag har därför haft tillfälle att närmare ta del av ett stort antal ansökningar som inte bifallits. De iakttagelser av nämndens praxis i dessa ärenden som jag därvid gjort har inte gett mig anledning att företaga någon särskild undersökning beträffande nämndens utrednings- och beslutsförfarande.

Vidare anförde:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Det torde väl inte vara obekant för försvarsministern att jag såsom ledamot av försvarets personalvårdsnämnd har anledning att följa frågor, som gäller försvarets personal, och ofta genom resor på fältet har möjlighet att studera sådana ärenden. Detta hindrar emellertid inte att jag också har ett mycket starkt personligt intresse av denna fråga, som gäller tillämpningen av lagen av den 3 juni 1966 om vapenfri tjänst. Det heter i lagens 1 § bl. a. följande:

»Värnpliktig äger enligt denna lag erhålla tillstånd att fullgöra vapenfri tjänst i stället för värnpliktstjänstgöring, om bruk av vapen mot annan icke är förenligt med den värnpliktiges allvarliga personliga övertygelse och skulle medföra djup samvetsnöd för honom.»

Det visar sig nu att antalet ansökningar till vapenfri tjänst under en fyraårsperiod ökat med ca 100 procent till över 2 000 om året. Under samma period har antalet godkända ansökningar sjunkit från 89,3 procent år 1967 till 23,2 procent första halvåret 1970, medan avslagsprocenten har stigit från 8,3 till hela 66,2 procent. Detta ger vid handen, tycker jag, att vapenfrinämnden tillämpar en skärpt re-

striktivitet som inte synes överensstämma med intentionerna bakom 1966 års vapenfrilag. Eftersläpningen av antalet obehandlade ansökningar, utan att vapenfrinämndens resurser utökas, kan vara ett hot mot rättstryggheten, och de långa väntetiderna skapar psykisk press och ovisshet för de sökande.

Förändringen kan möjligen delvis bero på att fler sökande återoppat s. k. politiska motiv. Men att man första halvåret 1970 släpper igenom bara 180 personer efter att tidigare ha haft i genomsnitt 700 per år kan knappast förklaras med detta. Arbetsmarknadsstyrelsen måste ha särskilda problem att fullgöra sina åtaganden, och detsamma gäller väl t. ex. brandkårerna på våra flygplatser. Kan det möjligen vara fråga om någon medveten styrning härvidlag? Det är faktiskt så att vapenfrinämnden under det senaste året intagit en hållning som varit så restriktiv att den inte rimligen kan stå i överensstämmelse med intentionerna bakom den nuvarande vapenfrilagstiftningen.

Försvarsministern säger att han har tagit del av de besvärsskrivelser som avgivits och att detta inte har givit honom anledning att vidta några åtgärder för att undersöka nämndens utrednings- och beslutsförfarande. Men jag tycker att statistiken rörande vapenfrinämndens arbete är utomordentligt oroadande, och det borde väl ändå vara skäl att undersöka om intentionerna verkligen följs.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag delar inte herr Källstads mening att det förekommer någon medveten styrning i en viss riktning från vapenfrinämndens sida. Antalet ansökningar har, som herr Källstad sagt, ökat kraftigt och avslagsprocenten är mycket hög, men om jag ser till de vapenfria som återoppar religiösa motiv för att vägra bära vapen, så fin-

Svar på fråga ang. förfarandet vid beslut om vapenfri tjänst

ner jag att avslagsprocenten för den gruppen i fjol var 8,2 procent — d. v. s. ungefär 90 procent av dem som ansökte om vapenfri tjänst med sådana motiv fick bifall. Den höga avslagsprocenten ligger hos dem som har andra motiv än religiösa.

Samtliga partier i riksdagen utom kommunisterna är representerade i vapenfrinämnden genom ordinarie ledamöter eller suppleanter, där finns representanter för stats- och frikyrka, och våra folkrörelser är företrädade. Vad som skett sedan vi fick vapenfrinämnden är också att man försökt åstadkomma en jämnare bedömning än tidigare. Det innebär, om jag rätt har förstått de besvärssärenden som jag får ta del av och avgöra, att värnpliktiga som åberopar religiösa skäl i dag bedöms i princip på samma sätt som de som anför andra skäl. Här har alltså skett något slags utjämning, och det var ju även avsikten när vi tillsatte vapenfrinämnden.

Det är riktigt som herr Källstad säger att det finns en mängd obehandlade ärenden. Men vapenfrinämnden har under året förstärkt sina resurser på undersökningssidan, och det finns därför anledning tro att nämnden skall kunna beta av de många ansökningar som nu ligger inne för behandling.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Det var värdefullt att höra att 90 procent av ansökningarna från dem som åberopat religiösa skäl bifallits. Faktum är att det kommit till min kännedom att frikyrkliga utredningsmän inte vidare anlitas i det här sammanhanget. De får inte längre några uppdrag. Jag vet i varje fall om tre fall där det inte förekommit, och detta är förvånansvärt. Genom ett uttalande som gjorts av advokaten Hans Göran Franck har jag uppmärksammat den formulering som vapenfrilagen har i sin första paragraf. Det är en ganska egen-

artad sådan, där det heter »skulle medföra djup samvetsnöd för honom». I själva verket skulle varje ansökan obestett kunna avslås därför att det inte är styrkt att vederbörande skulle råka i djup samvetsnöd, om han brukade vapen mot annan.

Det är framför allt advokat Franck som fäst uppmärksamheten på detta. Lagens tillämpning beror alltså på ett hypotetiskt omdöme: »skulle medföra djup samvetsnöd.» Det tycks vara så att ansökningar ofta avslås just därför att sökande inte vid ansökningstillfället besväras av eller upplever någon djup samvetsnöd, medan det i själva verket inte kan begäras mer av sökanden än att han gör sannolikt att han skulle råka i djup samvetsnöd, om han i framtiden brukar vapen mot annan.

Formuleringen är här alltså mycket egenartad. Faktum är, vilket också framhållits, att nuvarande praxis kan medföra att många som utifrån allvarlig personlig övertygelse ansökt om vapenfri tjänst nu kommer att dömas till fängelsestraff. Det innebär inte bara personliga problem för dem utan det utgör också ett nederlag för Sverige som rätts-samhälle. Jag tycker att regeringen borde ompröva den nuvarande tillämpningen av lagen och skapa garantier för att samvetsfriheten och den grundlagsenliga rätten att vägra delta i krig och krigsförberedelser inte kränks. Begreppet djup samvetsnöd, som vi faktiskt inte kan mäta och som är hypotetiskt uttryckt i paragrafen, bör tas bort ur lagens första paragraf. Det borde kunna räcka med formuleringen allvarlig personlig övertygelse.

Jag hoppas alltså här på en omprövning samtidigt som jag naturligtvis menar att man kan ha etiska, politiska eller religiösa skäl. De värderingar och bevekelsegrunder som utgör bakgrunden till en människas ställningstagande är en totalitet, där inga klara gränser finns mellan etiska, politiska och religiösa skäl. Motivens art förändrar inte den sökandes konfliktsituation, utan av-

Svar på fråga ang. åtgärder mot spridande av svenska pornografiska alster i utlandet

görande bör i stället vara allvaret i själva övertygelsen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Inom ramen för en diskussion under enkla frågor skulle vi nog inte kunna hinna klara upp de problem som herr Källstad nu tar upp. Lagen är medvetet formulerad och enhetligt antagen av denna riksdag för ett antal år sedan. Den praxis som vi har fått genom vapenfrinämndens behandling är tillkommen under medverkan av de riksdagsmän vilka sitter i vapenfrinämnden, representerande fyra av riksdagens partier. Genom vapenfrinämndens sammansättning har riksdagen alltså ett direkt inflytande över den praxis som förekommer.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3**Svar på fråga ang. åtgärder mot spridande av svenska pornografiska alster i utlandet**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**, som yttrade:

Herr talman! Herr Werner har frågat mig, om jag är beredd att med anledning av Interpols resolution medverka till att främmande land inte mot sin lag och vilja behöver utsättas för svenska pornografiska alster.

Värriksdagen biföll en proposition med förslag att införa förbud mot bl. a. utsändande av pornografiska bilder till annan än den som har beställt sådana alster. Förbudet avser även försändelser till utländska adressater. Det förutsätter grundlagsändring, som nu är vilande till 1971 års riksdag. När grundlagsfrågan kommer upp på nytt blir det därför möjligt för herr Werners parti —

som i våras yrkade avslag på propositionen — att medverka till att ingen mot sin vilja skall behöva utsättas för pornografiska alster.

Vidare anförde:

Herr **WERNER** (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret, som dock bara berör en del av den fråga jag ställde. Situationen är ju den att Interpols generalförsamling i början av denna månad sammanträdde i Bryssel och diskuterade det ökande utbudet av pornografiska alster. Dylig export strider, framhölls det, mot den internationella postkonventionen, vars 28 artikel säger att sådan distribution inte får ske över internationell post. Av den anledningen rekommenderade generalförsamlingen medlemsländerna att vidta alla åtgärder som kan stå till buds för att förhindra en sådan distribution till länder som har en mera restriktiv lagstiftning. Vidare hävdades att om vederbörande lands lagar medger en sådan distribution, bör man vidta åtgärder för att få till stånd en kompletterande lagstiftning. Dessutom föreslogs ett fördjupat studium av konsekvenserna av denna distribution.

Nu vet jag väl att vi i våras antog det grundlagsförslag som justitieministern nämner. Det var ingalunda med någon stor majoritet som det fördes igenom, och man kan ju diskutera huruvida lagförslaget var lyckat eller ej. Man bör emellertid vara helt överens om att en för oss intern lagstiftning inte får skapa besvär eller störningar för främmande länder. Därest detta blir fallet, bör man väl ändå vidta några åtgärder för att försöka hindra det. Interpols resolution godtogs av 69 medlemsländer, medan en gick emot och fem avstod, däribland vårt eget land.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**:

Svar på fråga ang. sänkning av kostnaderna för transporter mellan Gotland och fastlandet

Herr talman! Jag vill med anledning av vad herr Werner nu framförde lämna ytterligare en upplysning rörande våra eventuella möjligheter att förbjuda export av pornografiska skrifter. Vare sig det är sedlighetssårande skrifter eller annat material som skickas i slutet försändelse har postverket inte laglig rätt att bryta försändelsen för att kontrollera innehållet. Postverket kan därför inte stoppa pornografiskt material som sänds i slutet brev, och pornografiska skrifter sänds nästan uteslutande i sådana.

Herr WERNER (m):

Herr talman! Jag förstår att många praktiska problem kan vara förknippade med en kontroll, men nog skulle de väl kunna lösas. Tullen har ju rätt att undersöka andra försändelser, och då skulle den väl också kunna beredas möjlighet att undersöka dessa. När en så sakkunnig församling som Interpol gör denna rekommendation, menar den väl att det finns realistiska grunder för en sådan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. sänkning av kostnaderna för transporter mellan Gotland och fastlandet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Björkman har frågat mig, om jag vill informera om de åtgärder som planeras för att sänka transportkostnaderna mellan Gotland och fastlandet.

Någon redogörelse för hur regeringen mera konkret avser att medverka till ett förbilligande av sjötrafiken mellan Gotland och fastlandet är jag för när-

varande inte beredd att lämna. Detta blir bl. a. beroende av under vilka betingelser ifrågavarande trafik i fortsättningen kommer att drivas.

Vidare anförde:

Herr BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Jag tackar pliktskyldigast kommunikationsministern för svaret. Det säger ju näst intill ingenting — det är i det avseendet en väldig kontrast till det mycket positiva svar som jag fick av herr Sträng förra torsdagen på en annan fråga som gällde Gotlands-trafiken.

Jag ställde denna fråga för att ge statsrådet tillfälle att informera även kammaren dels om de planer som framlades av herr Norling vid ett valmöte i Visby den 4 september, dels om man kommit något närmare en lösning sedan den tidpunkten. Vid den presskonferens som herr Norling höll i Visby den 4 september skulle herr Norling ha sagt — nu återger jag alltså vad tidningarna har refererat, jag vet ju inte exakt vilka ordlag herr Norling använde — att regeringen är helt inställd på att nå fram till en lösning av Gotlands reguljära fastlandstrafik och att regeringen är beredd att göra en ekonomisk insats för att nedbringa fraktkostnaderna. Det tolkades och slogs upp i rubrikerna — och jag förmodar att det också var innebörden av yttrandet — som att staten ville köpa Gotlandsbolaget.

Jag tror, herr kommunikationsminister, att gotlänningarna spärrade upp ögonen en aning inför denna nyhet. Den omedelbara reaktionen blev antagligen: det blir nog ingenting den här gången heller — det är ju val igen — om nästan fjorton dagar — precis som när löftet gavs förra gången, 1968. Då hände ingenting heller. Sedan dess har fyra framställningar gjorts från landstinget och näringsrådet på Gotland med begäran om att något skulle göras. Fler

Svar på fråga ang. sänkning av kostnaderna för transporter mellan Gotland och fastlandet

än jag var förmodligen förvånade över att herr Norling i Visby kunde lova så mycket utan att kunna peka på något verkligt konkret resultat. Det sades att en första kontakt hade tagits, men några verkliga förhandlingar hade knappast inletts med Gotlandsbolaget.

Svaret i dag innehåller ingenting om *hur* transportkostnaderna skall kunna sänkas, och det är främst det som min fråga avser. Och det gäller inte bara sjötrafiken, herr Norling, utan också flyget. Även kommunikationsministern måste väl vara medveten om att enbart ett statligt övertagande av Gotlandsbolaget kan inte trola bort kostnaderna för att driva trafiken på Gotland. Det måste alltså vara andra åtgärder som finns med i bedömningarna. Men vilka de är vore intressant att få veta någonting om. Därom innehåller det korta svaret inte ett ord — det säger inte ens att förhandlingar pågår med Gotlandsbolaget, vilket statsrådet skulle ha uppgett för Gotlands Allehanda.

Jag är därför, herr statsråd, mycket förvånad över att statsrådet har lämnat ett så kort svar. Jag begär självfallet inte att statsrådet skall säga någonting om *vad* som händer vid dessa förhandlingar, men jag tycker att svaret ändå kunde ha innehållit någonting om att förhandlingar pågår.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! Herr Björkman kan vara ganska lugn. Regeringen känner sitt ansvar för Gotlandstrafiken och har förklarat sig beredd att göra en ekonomisk insats för att sänka transportkostnaderna. Det löftet står vi för även i dag.

Jag är däremot inte beredd att säga någonting om den teknik eller de former som skall användas. Det får, som jag sade i mitt svar, bli beroende bl. a.

av de betingelser under vilka trafiken i fortsättningen kommer att drivas.

Herr **BJÖRKMAN** (m):

Herr talman! Jag noterar att statsrådet säger, att jag bör känna mig lugn. Jag hoppas att statsrådet också kan lugna gotlänningarna — jag bor inte på Gotland, men jag är gotlänning. Jag är rädd för att statsrådet inte kan få dem att känna sig lika lugna.

Diskussionen om att nedbringa kostnaderna för transporterna till Gotland har väl pågått i ett par decennier utan att egentligen någonting har hänt — det har förekommit framställningar, förhandlingar och diskussioner i denna fråga gång på gång. Eftersom herr Norling nu gjorde sitt »utspel» — för att använda ett modeord — mitt i en valrörelse är det väl inte så underligt, herr statsråd, om gotlänningarna blir en aning skeptiska. Men nu har ju kommunikationsministern sagt att löftet skall uppfyllas och att staten skall göra ekonomiska insatser. Han är emellertid inte beredd att säga någonting om formerna härför. På sätt och vis kan jag förstå att det kanske inte är så lätt att i dag säga hur dessa kostnader skall klaras. Såvitt jag kan bedöma måste det bli någon form av transportbidrag eller fraktbidrag, eftersom man inte kan komma ifrån kostnaderna. Vi har tidigare i år beslutat transportstöd exempelvis i Norrland, och jag förmodar att någonting liknande måste bli aktuellt när det gäller Gotland.

Som gotlänning kan jag inte göra annat, herr statsråd, än att önska Er lycka till vid förhandlingarna. Men för att skapa möjligheter att lyckas vid förhandlingarna tror jag inte att jag, om jag varit kommunikationsminister, skulle ha gjort detta utspel utan att först ha haft ett konkret förslag att kunna peka på.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. utformningen av pendeltågsstationerna i Storstockholm

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Romanus har frågat mig, om jag vill medverka till att pendeltågsstationerna i Storstockholm görs bättre avpassade för äldre, handikappade och föräldrar med små barn.

Utformningen av pendeltågsstationerna i Storstockholmsområdet regleras av överenskommelser mellan statens järnvägar och Kommunalförbundet för Stockholms stads och läns regionala frågor (KSL). Den grundläggande överenskommelsen innehåller en plan dels över de investeringar som SJ bedömt erforderliga för att pendeltrafiken skall kunna bedrivas, dels över de anordningar som KSL därutöver bedömt angelägna från bl. a. standard- och servicesynpunkt. Det ankommer således i första hand på KSL att precisera behoven av anordningar som gör det lättare för äldre, handikappade och föräldrar med små barn att komma till och från pendeltågsplattformarna.

Den ursprungliga planen innefattar i och för sig inte några anordningar som kan överbrygga nivåskillnaderna mellan gångtunnlar och mark- och plattformsnivån. Stationerna Rosersberg, Rotebro, Tullinge, Rönninge och Östertälje har ändå förberetts så att rulltrappa skall kunna inmonteras. Detsamma kommer att ske beträffande stationerna vid Skogås och Jordbro.

Den grundläggande överenskommelsen mellan SJ och KSL har kompletterats på vissa punkter, där överenskommelse om finansiering av nya investeringar och ersättning till SJ kunnat träffas. Karlberg har således försetts med rulltrappa, Älvsjö med såväl hiss som rulltrappa, Handen väntas bli utrustad med båda dessa anordningar och för-

slag föreligger att Spånga station skall förses med rulltrappa.

Det är enligt min uppfattning angeläget, att KSL och SJ kommer överens om de ytterligare anordningar som är motiverade.

Vidare anförde:

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Norling för svaret, som jag gärna vill uppfatta som positivt. Bakgrunden till min fråga är naturligtvis statsrådet Norlings uppmärksammade tidningsuttalande nyligen, att han ansåg det under all kritik att man inte vid pendeltågsstationerna hade ordnat med rulltrappor till hjälp för gamla och rörelsehindrade.

Det uttalandet har väckt stora förhoppningar bland dem som arbetar med de här frågorna i kommunerna och i de regionala organen. Det är nämligen statens järnvägar som hittills varit det största hindret. Stationerna tillhör ju statens järnvägar och SJ vill inte gå med på de förbättringar man har begärt.

I svaret antyder statsrådet att det skulle vara KSL som har ansvaret, därför att man inte närmare har preciserat sina önskemål. Jag skall därför be att få citera vad den huvudansvarige för trafikpolitiken här i regionen, KSL-styrelsens ordförande, har sagt om SJ:s inställning. »SJ:s nya policy, meddelad till oss av generaldirektören och hans medarbetare, innebär att SJ kommer att pröva varje investering i Stockholmsområdet, oavsett om den betalas kontant av oss» — alltså KSL — »eller icke, såsom en fråga som skall bedömas ur SJ:s företagsekonomiska synpunkter. — — — Detta innebär, så som det är preciserat, att vi kanske inte kan påräkna att SJ gör några investeringar ens i sådana egentligen bagatellartade saker som barnvagnsramper eller rulltrappor i pendeltågsstationerna, om detta inte ur SJ:s företagsekonomiska synpunkter är av intresse.»

Svar på fråga ang. utformningen av pendeltågstationerna i Storstockholm

Han har tillagt att SJ för närvarande inte vill acceptera några sociala aspekter på sin verksamhet.

Sollentuna kommun, som i den här tidningsintervjun med herr Norling också blev föremål för ett anmärkningsvärt angrepp för att komma från landets kommunikationsminister, har t. o. m. erbjudit sig att betala anordningar för bättre framkomlighet med barnvagnar vid stationerna, men har fått nej från SJ. Detta erbjudande har givits trots att sådan medverkan från kommunerna inte alls förutsättes i uppgörelsen om den lokala trafiken. KSL har alltså haft samma erfarenhet.

Herr talman! I en artikel i Dagens Nyheter i dag kastar den ärade ledamoten av första kammaren Helge Berglund ytterligare ljus över SJ:s politik i Storstockholm, som han kallar för helt obegriplig och beklämmande. Det kanske vore befogat att utvidga frågan till kommunikationsministern, att gälla om han vill medverka till att stationer över huvud taget kommer till stånd i den omfattning som är erforderlig. Jag tänker då på Flemingsbergsstationen söder om Stockholm.

Herr talman! Jag tror det har framgått att kritiken inte kan riktas mot kommunerna. Det står klart att SJ måste ändra sin negativa inställning, som väckt allmän irritation här i regionen. Om kommunikationsministern vill medverka till detta— jag tolkar svaret så — är det många som kommer att bli glada och hälsa hans uttalanden i dag med tillfredsställelse.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! Jag hade väl väntat mig att herr Romanus' egentliga ärende inte skulle vara det som framgår av frågan. Jag hade väntat mig och fick det också bekräftat, att det här var fråga om att på alla sätt uppträda som försvarsadvokat för den borgerliga styrelsemajoriteten i KSL. Det är beklagligt, därför att

detta är mycket allvarliga frågor, som behöver en helt annan och mycket seriösare behandling än den som herr Romanus ger dem.

Det är riktigt att jag har tillåtit mig att i ett tidningsuttalande för ett par veckor sedan konstatera att det inte blir som det borde vara vid dessa pendeltågsstationer förrän man ger möjligheter för de äldre, de handikappade och föräldrar med små barn att på ett bättre sätt än nu ta sig till och från plattformarna. Det uttalandet står jag för.

Det är grundfrågan. Men sedan kommer vi över till frågan om vem det är, som skall ha ansvaret för att man kommer fram till överenskommelser mellan parterna, som garanterar ett slutresultat som jag nyss skisserat. Tanken är ju inte att vi här skall föra någon interpellationsdebatt, eftersom herr Romanus har valt formen enkel fråga. Jag har därför inte för avsikt att göra detta till en interpellationsdebatt, men jag kan ändå inte undgå att erinra om att jag i andra sammanhang har med herr Romanus diskuterat uttolkningen av Hörjelöverenskommelsen. Tyvärr tvingas jag i dag liksom vid tidigare tillfällen konstatera att han inte har lyckats tyda innehållet i denna överenskommelse.

Nu spelar det i och för sig ingen större roll om herr Romanus kan tolka anda och bokstav i Hörjelöverenskommelsen; av betydligt större intresse är att de grupper av människor som vi här talar om får möjlighet att på ett bättre sätt än i dag utnyttja de kollektiva transportmedlen i Storstockholmsområdet. Jag tillåter mig därför, herr talman, att ställa två förslag.

Det första och viktigaste förslaget är att SJ och KSL snabbt tar kontakt med varandra och gemensamt och slutgiltigt löser denna fråga.

Det andra förslaget riktar jag till herr Romanus, och det går ut på att han skall fortsätta att studera Hörjelöverenskommelsen.

Om de båda förslagen följs är jag

Svar på fråga ang. förbud mot toalettutsläpp från båtar och färjor i Öresund

övertygad om att de äldre, de handikappade och föräldrarna med småbarn får den bästa och den snabbaste hjälpen.

Herr **ROMANUS** (fp):

Herr talman! Mitt ärende var naturligtvis det som står i frågan, nämligen att få veta om herr Norling vill medverka till att förhållandena på de här stationerna blir bättre. Jag ansträngde mig också att tolka hans svar positivt, nämligen så att han *vill* medverka till detta. Ändå tycker jag det verkar som om herr Norling ville mucka gräl.

Jag har inte haft någon anledning att försvara den nuvarande majoriteten i KSL-styrelsen, särskilt inte som man är enig på denna punkt inom kommunalförbundet. Kort efter det uttalande som jag nyss citerade av styrelsens ordförande herr Hjerne, som är folktopartist, sade Hjalmar Mehr i samma debatt, att i det som herr Hjerne sade beträffande statens järnvägar trodde han att alla hundra procentigt kunde instämma. Herr Norling kan också slå upp Dagens Nyheter i dag och läsa hur SL-chefen Helge Berglund, som inte heller är folktopartist, säger att SJ:s politik är beklämmande och obegriplig.

Bakgrunden till att jag ställde frågan är naturligtvis att herr Norling har sagt i tidningen att förhållandena är under all kritik, att han står fast vid det och att det är SJ som sätter sig på tvären. Då är det naturligtvis värdefullt att få ett uttalande om att kommunikationsministern vill medverka till att SJ:s hållning ändras.

Jag förstår inte vad det har med Hörjelöverenskommelsen att göra. Det ligger väl inom ramen för Hörjelöverenskommelsen att SJ kan ändra sin halsstarriga inställning på den här punkten. Jag tillät mig tolka herr Norlings svar så, att SJ kommer att ändra sin inställning, och det ansåg jag vara positivt.

Vill herr Norling nu säga att SJ inte

kommer att ändra sin inställning, utan att det fortfarande kommer att råda förhållanden som herr Norling säger är under all kritik, är svaret inte lika positivt. Men jag hoppas alltså tills vidare att det är positivt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! För att undvika det ytterligare missförstånd herr Romanus nu försöker ge upphov till vill jag säga att Helge Berglunds artikel i Dagens Nyheter i dag handlar om inrättandet av en ny station i Flemingsberg. Det är i det sammanhanget han faller sitt omdöme, vilket herr Romanus i dag kopplar samman med frågan om rulltrappor i Rotebro och Rosersberg.

Herr **ROMANUS** (fp):

Herr talman! SJ driver en konsekvent linje när det gäller de här stationerna. Bli det ingen station i Flemingsberg blir det också därigenom dålig service för dem som bor där.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. förbud mot toalettutsläpp från båtar och färjor i Öresund

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet om han överväger någon åtgärd i avsikt att förbjuda toalettutsläpp från båtar och färjor i trafik mellan Danmark och Sverige. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Med stöd av lagstiftningen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg har länsstyrelserna i samtliga kustlän utfärdat förbud mot att kasta ut avfall

Svar på fråga ang. förbud mot toalettutsläpp från båtar och färjor i Öresund

från fartyg som befinner sig på svenskt territorialvatten. Förbudet gäller emellertid inte utsläpp från fartygs vatten-toalett.

Skälet till detta undantag är delvis att sådant organiskt avfall inte har samma skadeverkningskraft som annat mer svår-förintat avfall. Framför allt är skälet dock av rent praktisk natur. Ett generellt förbud mot toalettutsläpp från fartyg förutsätter att alla av förbudet berörda fartyg har tillräckliga uppsamlingsanordningar ombord, vilket ännu inte är fallet. Vidare förutsätter ett sådant förbud att angränsande hamnarna har lämpliga mottagningsanordningar för avfallet. Tyvärr har varken de aktuella hamnarna i Sverige eller Danmark ännu några sådana anordningar. Detta innebär att åtgärder enbart i fråga om fartygen för närvarande inte skulle få den avsedda effekten.

Frågan om reglering av fartygs utsläpp av toalettavfall övervägs för närvarande inom IMCO. I likhet med herr Sjöholm anser jag det angeläget att komma till rätta med dessa problem. Från svensk sida är vi också genom sjöfartsverket aktivt engagerade i arbetet inom IMCO och kommer att framföra förslag om konventionsföreskrifter som innebär krav på att alla fartyg över en viss storlek skall vara utrustade med slutna toalettssystem och uppsamlings-tankar. Kan en överenskommelse träffas ökar förutsättningarna för meningsfulla nationella föreskrifter om toalettavfall från fartyg.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Att jag ställde frågan till jordbruksministern berodde på att jag trodde att detta var en miljöfråga snarare än ett kommunikationsproblem, men jag är tillfredsställd med svaret.

Vi har så sakteliga och alltför långsamt här i landet vaknat till insikt om

att det behövs krafttag för att vi skall komma till rätta med miljöför-problemen och skapa en miljö som vi kan leva något så när dragligt i. Det har resulterat bl. a. i att man börjat bygga reningsverk längs Öresund, åtminstone i städerna på den svenska sidan — i Hälsingborg har vi fattat beslut om ett högeffektivt sådant reningsverk. Då är det inkonsekvent och orimligt att det snusk som jag har påtalat i min fråga skall få pågå.

Jag tycker som sagt att det är ett bra svar. Frågan är speciellt aktuell för Öresund, eftersom det är ett smalt sund, såsom vi alla vet, och dessutom är världens mest trafikerade sund. Särskilt sommartid kilar färjor och båtar oupphörligt mellan Danmark och Sverige.

Det svar som jag har fått är mera allmänt internationellt, men jag skulle vilja fråga kommunikationsministern, om man inte skulle kunna påskynda detta arbete när det gäller just Danmark och Sverige. Det kanske är en uppgift för Nordiska rådet att ordna detta litet snabbare. Jag vill vädja till statsrådet att pröva den utvägen. De praktiska detaljerna kan nämligen ordnas. Hälsovårdsnämnden i Hälsingborg har redan vädjat till rederierna på den svenska sidan att utsläppet skall transporteras till hamn och sedan passera stadens reningsverk.

Jag hoppas som sagt att kommunikationsministern vill verka aktivt i den riktning som jag här har vädjat om.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Svaret var måhända ganska allmänt hållet, men å andra sidan konstaterade jag allvaret i problemet och sade att vår gemensamma uppfattning är att vi på allt sätt bör försöka åstadkomma en lösning så snart som möjligt.

På den direkta frågan om våra möjligheter att utanför IMCO mera internt

Svar på fråga ang. säkerhetsåtgärder vid motorsporttävlingar

i Norden — i detta fall mellan Danmark och Sverige — påskynda frågans lösning kan jag naturligtvis inte på stående fot lämna något svar. Å andra sidan kan jag säga att vi i kontakter med danskarna skall aktualisera frågan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. säkerhetsåtgärder vid motorsporttävlingar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om jag vill ingripa i syfte att förhindra dödsfall bland åskådare och deltagare vid motorsporttävlingar.

På Kungl. Maj:ts uppdrag har en arbetsgrupp med företrädare för rikspolisstyrelsen, trafiksäkerhetsverket och vägverket gjort en översyn av de nuvarande formerna för motortävlingar. I det förslag till anvisningar för prövning av ärenden rörande tillstånd för motortävlingar, som arbetsgruppen för någon tid sedan lade fram, föreslås en rad åtgärder för att öka säkerheten vid olika typer av motortävlingar.

Arbetsgruppens förslag är för närvarande ute på remiss. Vid den förestående beredningen av detta ärende kommer frågan om ytterligare åtgärder för att förhindra olyckor vid motortävlingar att ingående prövas.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar också för detta svar. Bakgrunden till frågan är naturligtvis att det har inträffat dödsolyckor på löpande band både här i Sverige och i utlandet. Det är klart att i all sport, om man nu skall hänföra

detta till sport, vilket kan vara tveksamt, inträffar olyckor, men om de blir alltför talrika måste myndigheterna ingripa. Man kan göra det tankeexperimentet att det skulle ha inträffat en dödsolycka i varje tävling som anordnats. Då hade oundgängligen någonting måst göras.

Vad som skiljer motorsport från verkligt fin sport är ju att det som lockar människor till dessa tävlingar är att spänningen är förbunden med en risk för utövaren. Om den som rusar fram i 200 knutar, som det heter, skall klara den ena eller andra hårnålskurvan utgör spänningsmoment i dessa tävlingar. I annan verklig idrott, låt oss säga fotboll, innebär spänningen om det skall bli mål eller ej. Man kan njuta av vackert spel — det förekommer åtminstone i någon ort här i landet söderut. Spänningen är där inte förknippad med någon risk för utövaren. Det är den stora skillnaden mot motorsporttävlingar.

Nu pågår en utredning, säger statsrådet, och i god demokratisk ordning får vi väl avvakta resultatet av den. Men jag tror att det blir väldigt svårt att skapa sådana säkerhetsföreskrifter att riskerna elimineras. Det mycket allvarliga är att det föreligger risk även för åskådarna. Jag avvaktar som sagt den utredning som pågår.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Herr Sjöholm ställde ingen ytterligare fråga. Jag vill ändå komplettera svaret med att säga, att i det utredningsförslag som jag hänvisade till i mitt svar förordas bl. a., att fortlöpande kontroll skall ske av motorbanornas säkerhetsanordningar. Vidare förordas ökad kontroll av formerna för utbildning och prov som skall gälla för att erhålla tävlingslicens liksom också uppföljning från myndigheternas sida av utvecklingen i fråga om tävlingsfordonens konstruktion och utformning.

Svar på fråga ang. kontrollen av bilreparationer

Låt mig också tillägga att efter den tragiska olycka som för en tid sedan inträffade i Karlskoga har en naturlig självrannsakan inom motorsportorganisationerna ägt rum, vilket också uppenbarligen har lett till att organisationerna själva ökat sina ansträngningar för att skydda både publik och förare vid motortävlingar. Detta i förening med de åtgärder från statens sida som kan bli resultatet av prövningen av det aktuella utredningsförslaget och remissvaren med anledning av detta bäddar enligt min mening för tävlingar i trafiksäkrare former i framtiden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. kontrollen av bilreparationer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet FELDT, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att skydda konsumenterna mot felaktiga eller bristfälliga bilreparationer.

I viss utsträckning kan konsumenterna för närvarande få rättelse genom att vända sig till Allmänna reklamationsnämnden. Motorbranschens riksförbund har infört ett s. k. kundskydd, som innebär att förbundet träder in som ekonomisk garant för den händelse någon av dess medlemmar inte följer reklamationsnämndens rekommendationer. Konsumentutredningen har fått särskilt uppdrag att se över konsumentupplysningen om personbilar. I det sammanhanget kommer, enligt vad jag inhämtat, också bilreparationerna att uppmärksammas. I avvaktan på utredningens resultat är jag inte beredd att uttala mig om vilka åtgärder som kan komma i fråga.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar handelsministern för svaret. Vi har ju under senare år här i kammaren haft att behandla motioner, där man tagit upp problemet med bristfälliga bilreparationer. Allmänna beredningsutskottet hade senast i år i sitt utlåtande nr 9 med anledning av två motioner tagit upp detta spörsmål.

Det är väl alldeles klart att förhållandena inom reparationsbranschen nu inte är tillfredsställande, även om man, jag vill poängtera det, från Bilverkstädernas riksförbund gör stora insatser för att komma till rätta med de förhållanden som nu råder. Orsaken till detta kan väl vara ackordsystemet, men det är ju en sak som de berörda parterna får klara av. Konsumenternas ställning är emellertid otillfredsställande. Visserligen säger statsrådet i sitt svar, att konsumenterna för närvarande i viss utsträckning skall kunna få rättelse genom att vända sig till Allmänna reklamationsnämnden. 1967 tillsattes konsumentutredningen och i september 1968 fick den tilläggsdirektiv. Man hade väl räknat med att därifrån skulle framläggas åtminstone vissa förslag i syfte att förbättra konsumenternas ställning. Utskottet har vid olika tillfällen — 1968, 1969 och även i år — framhållit att det förväntar sig att utredningen arbetar skyndsamt för att få fram förslag för förbättring av konsumenternas ställning.

Det var i går en mycket animerad debatt i TV om just dessa frågor. Självfallet kan man göra vissa reservationer beträffande KAK:s utredning, men trots allt framgår det att de utförda bilreparationerna icke var av det utlovade slaget. Detta sammanhänger väl delvis med märkesverkstädernas servicescheman. Montören har i vissa fall inte möjlighet att inom ramen för normal timlönetime klara av arbetet.

Svar på interpellation ang. förslaget om ändrad distriktsindelning inom statens järnvägar

Vi får hoppas, herr statsråd, att utredningen snart framlägger förslag för att stärka konsumenternas ställning, ty i dag är läget klart otillfredsställande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på interpellation ang. förslaget om ändrad distriktsindelning inom statens järnvägar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat mig om jag avser att ge riksdagen tillfälle att uttala sig om förslaget angående ändrad distriktsindelning inom statens järnvägar.

Sedan det av SJ framlagda organisationsförslaget remissbehandlats och beretts i departementet är avsikten att bereda riksdagen tillfälle att yttra sig i frågan.

Vidare anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Anledningen till att jag ställde den här interpellationen var att jag representerar en bygd som berörs av det av SJ aviserade förslaget. Enligt min mening har denna fråga en stor regionalpolitisk betydelse.

Svaret var positivt och jag ber att än en gång få tacka för det. Jag avvaktar det förslag som kommer att föreläggas riksdagen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Allmänpolitisk debatt (forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna allmänpolitiska debatten nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, i enlighet med förut gjord anteckning, till

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! Den brist på arbetskraft som uppstått inom främst det norrländska skogsbruket och de beskyllningar som i det sammanhanget riktats mot samhällets och AMS' åtgärder föranleder mig att ta upp frågan i denna debatt.

Den rådande arbetskraftsbristen behöver jag knappast belysa närmare. Massmedia har ägnat förhållandena så stor uppmärksamhet att knappast någon kunnat undgå att informeras om situationen. Massmedia har enligt min mening ägnat större uppmärksamhet åt dagens situation med brist på arbetskraft än åt förhållandet för två, tre år sedan då tusentals skogsarbetare blev friställda.

Självfallet är den rådande bristen på arbetskraft besvärande och på vissa håll allvarlig för skogsbruket, men man får fördenskull inte — som en del ansvariga skogsarbetsgivare, borgerlig press och vissa borgerliga politiker — rikta kritiken mot de åtgärder som vidtagits av AMS och mot samhällets arbetsmarknadspolitik. Man hävdar nu från dessa kritikers sida att den prognos för arbetskraftsutvecklingen inom skogsbruket som AMS ställde i början av 1960-talet och den förda arbetsmarknadspolitik med omskolnings- och flyttningsbidrag är upphovet till den uppkomna bristsituationen. Jag vill påstå att detta synsätt är helt felaktigt, och jag skall här motivera varför.

Den uppkomna situationen har en historisk bakgrund. Sedan gammalt har

Allmänpolitisk debatt

man bland skogsarbetsgivarna vant sig vid att det funnits överskott på arbetskraft. Arbetsgivarsidan har behagat kalla på skogsarbetarna när de behövs och hänsynslöst friställt dem när behovet inte längre varit lika stort. Det är främst konjunktursvängningarna som, i likhet med förhållandet i många andra branscher, har reglerat tillgången på arbetstillfällen. Men även ryckigheten i skogsbrukets planering — för att inte säga brist på planering i många fall — har i hög grad bidragit till att skogsarbetarna aldrig har haft någon anställningstrygghet.

Åren 1958—1959 friställdes så många arbetare inom skogsbruket, att man i vissa delar av landet hade ett stort underskott på arbetskraft ända fram till mitten av 1960-talet. Åren 1965—1967 rådde det något så när balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft inom skogsbruket, om man bortser från vissa lokala variationer. När skogsarbetsgivarna under senare hälften av 1967 började varsla om friställningar, varnade man från länsarbetsnämndernas sida och från fackligt håll för att vidta större friställningar än vad som betingades av den fortlöpande rationaliseringen och mekaniseringen av skogsbruket. På fackligt håll förutsåg man redan då att den nu uppkomna situationen skulle kunna uppstå.

Dessa varningar till trots företogs mycket stora friställningar både inom bolags- och privatskogsbruket. Det var i synnerhet den äldre och mindre effektiva arbetskraften som friställdes. Inom bolagsskogsbruket motiverade man friställningarna med att man under lågkonjunkturen skulle hinna utveckla nya maskiner, som skulle överta arbetet från den manuella arbetskraften när konjunkturerna bleve bättre. Inom skogsägarföreningarna var motiveringen att de enskilda medlemmarna vägrade släppa till tillräckligt med avverkningsprojekt.

Friställningarna blev stora. Inom ett

enda Norrlandsföretag friställdes under en tvåårsperiod inte mindre än 2 500 skogsarbetare. Resultatet blev att samhället genom beredskapsarbeten och omskolning men även genom fortbildning fick träda in och trygga utkomst- möjligheterna för den friställda arbetskraften. Vad fortbildningen beträffar hade den onekligen vissa brister. Den fick i viss utsträckning karaktären av sysselsättningsterapi. Detta berodde emellertid inte på bristande planering i arbetsmarknadsstyrelsen utan på felaktig rekrytering från skogsbolagens sida.

De friställningar som skogsarbetsgivarna vidtog för att gynna ett kortsiktigt privat vinstintresse har nu, när konjunkturerna har gått upp igen, resulterat i en situation med brist på arbetskraft. Orsakerna till uppkomsten av denna bristsituation är inte svåra att förstå. Många skogsarbetare, även de som fick behålla sitt arbete, förfärades över sin otrygghet i anställningen och vände för gott ryggen åt skogsarbetaryrket. Andra skogsarbetare, framför allt de äldre, upptäckte snart när de fick tillgång till beredskapsarbeten att det fanns möjligheter att på ett mindre slit- samt sätt tjäna sitt uppehälle, och de vägrar nu bestämt att gå tillbaka till den näring som så grymt har svikit dem. Andra åter har omskolats och sugits upp av industrin — och jag vill tillägga att det ofta har skett i den industri som håller på att växa upp tack vare de lokaliseringspolitiska åtgärder som vidtagits i dessa områden av landet.

Skogsarbetsgivarna är bekymrade över denna utveckling och hittar nu på alla möjliga sätt att bortförklara den uppkomna situationen, som egentligen bara har en förklaring, nämligen det bristande ansvar för arbetskraften som finns på arbetsgivarsidan.

Skogsbrukets representanter liksom en del borgerliga politiker och tidningar framför nu argumentet att skälet till den uppkomna bristsituationen skulle

Allmänpolitisk debatt

vara att mekaniseringen inte gått lika snabbt som man väntat. Jag vågar påstå att detta är en undanflykt. Jag vill underbygga detta påstående med ett exempel — jag skulle kunna anföra flera.

Ett företag gjorde i mitten av 1967 en prognos — byggd på den planerade mekaniseringen och maskinutvecklingen — som visade att arbetsstyrkan fram till mitten av 1970-talet skulle minska från i runt tal 5 500 till 3 000 anställda. Redan i slutet av 1969 hade emellertid minskningen av företagets arbetsstyrka gått längre.

Såsom jag inledningsvis nämnde, framför nu vissa bedömare den uppfattningen att det är AMS' prognos om det framtida arbetskraftsbehovet som skrämt bort skogsarbetarna. Jag skall villigt erkänna att jag tillhörde dem som till vissa delar kritiserade denna prognos när den framlades. Jag vill emellertid när man nu försöker göra AMS och dess generaldirektör till syndaboken uttrycka min tacksamhet över att prognosen var så negativ beträffande utvecklingen av arbetskraftsbehovet. Låt mig förklara varför.

I februari månad 1965 sysselsattes enbart i de fyra nordligaste länen 38 544 personer inom skogsbruket. Motsvarande månad 1969 sysselsattes inom samma områden 21 336 personer inom skogsbruket — alltså drygt 17 000 personer mindre. Dessa sifferuppgifter har lämnats av riksdagens upplysningstjänst. Skogsarbetarkåren har alltså på fyra år minskats med 45 procent i de fyra nordligaste länen. Det visar att AMS' prognos var riktigt.

Situationen för skogsarbetarkåren som helhet skulle ha varit betydligt värre när den stora friställningsvågen kom i slutet av 1960-talet, om inte AMS' prognos hade bidragit till att en och annan skogsarbetare redan på ett tidigare stadium hade sökt sig andra inkomstmöjligheter.

Representanter för skogsarbetsgivar-

na framför också argumentet att den situation som nu råder beror på arbetsmarknadspolitiska insatser i form av omskolning och flyttningsbidrag. En del borgerliga politiker och borgerliga tidningar instämmer i denna uppfattning, som självfallet har en viss grund. Det betyder emellertid inte att vår arbetsmarknadspolitik är felaktig, tvärtom. Det är ingen som är betjänt av att stanna kvar i bygder, där en full sysselsättning inte kan garanteras, med allt vad detta innebär av fattigdom och sociala problem.

Skogsarbetsgivarna är av hävd bortskämda med att alltid ha en reserv av arbetskraft att tillgripa vid behov. Men det är inte rimligt att begära att skogsarbetarna skall utgöra något slags ekonomisk buffert åt skogsbolagen och privata skogsbruket med bolagsdirektören i NCB, herr Hedlund, i spetsen.

Den uppkomna situationen är besvärlig, det skall helt medges. Den är emellertid endast ett resultat av skogsbolagens kortsiktiga vinstintressen och bristande ansvar för de anställda. Som man bäddar får man ligga. Man försöker nu vältra över ansvaret på samhället och dess organ. Man kanske därvid även på arbetsgivarhåll upptäcker att det kan vara bra med ett starkt samhälle, som aktivt kan gripa in och rätta till förhållanden, vilka inte skulle ha behövt uppstå om skogsbolagen hade fört en mera långsiktig politik och känt ett större ansvar för vår strävan att försöka upprätthålla en full sysselsättning.

För att närmare belysa den uppkomna situationen vill jag nämna några exempel. Jämtlands skogsägareförening sysselsatte 1967 närmare 500 man. År 1969 var siffran nere i 175 man. I dag förklarar man i uppgifter, som man släppt ut till pressen, att man behöver 200 nya skogsarbetare.

Ett bolag, verksamt inom det område där jag verkat som ombudsman, har friställt drygt 400 man. Av länarbetsnämndens platsannonser framgår att

Allmänpolitisk debatt

samma bolag nu, två år efteråt, söker 50 nya skogsarbetare inom samma område.

Jag vill hävda att det nu krävs en hård satsning på utbildning och rekrytering till skogsbruket. Här har samhället sitt givna ansvar och är också berett att ta detta ansvar. Men man får inte förvänta sig några underverk från arbetsförmedlingarnas sida. Förtroendet för skogsbruket är så i grunden rubbat att det kommer att ta många år att återställa det. Och för att uppnå ett bättre förtroende krävs det minsann att skogsbolagen visar upp ett helt annat ansikte än de gjort tidigare.

Vad som hänt inom skogsbruket ger exempel på hur privat näringsliv fungerar när det är som sämst. Ganska oförmärkt har det hela fått passera förbi. Om det varit statliga företag som handlat på detta sätt skulle tidningsrubrikerna säkerligen ha varit både många och stora. De som i alla lägen försöker finna angreppspunkter på de statliga företagen bör försöka städa upp också framför egen dörr och i hederlighetens namn försöka variera konfekten.

Vad jag här anfört leder osökt till slutsatsen att man bör försöka analysera om ytterligare orsaker kan ligga bakom den uppkomna situationen. Man kommer då fram till att sådana förhållanden som instabil prispolitik när det gäller råvaran, ägostruktur, bortfall av skogsvårdsarbeten etc. borde belysas. Men jag skall avstå från att dra upp den debatten. Jag hoppas att den skogspolitiska utredningen snart skall framlägga sitt slutbetänkande och då ge oss ett bättre underlag för en skogspolitisk debatt. Jag vill, herr talman, inte nu föregripa den debatten.

Därefter anförde:

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! I sitt anförande i går sade herr statsministern, med siktet inställt på 1970-talet, att det var framför allt två områden som det var angeläget att vi satsade våra resurser på. Det gäll-

de dels att förbättra villkoren för de äldre, dels att satsa på ungdomen.

Jag har ingenting att invända mot de prioriteringar som statsministern gjorde. Men för att det skall vara möjligt att genomföra dessa måste man se till att resurserna skapas. Vad gäller åldringsvård, långtidsvård och sjukvård vet vi alla att det är primärkommuner och landsting som är huvudmän på dessa områden. Och hurudant är läget för primärkommuner och landsting då det gäller att skapa utrymme för en både angelägen och nödvändig utbyggnad härvidlag? Att bristerna är stora tror jag alla som är insatta i kommunala frågor kan omvittna.

Herr talman! Under de minuter som är mig tillmätta vill jag i korthet peka på landstingens och kommunernas ekonomiska situation. Vi är ett flertal här som under den senaste tiden haft anledning att syssla med dessa frågor på hemmaplan.

Under den senaste tioårsperioden har den totala kommunala utdebiteringen ökat med bortom 50 procent. Om vi tar enbart landstingen finner vi att ökningen blir ännu högre — mellan 80 och 90 procent. De långtidsprognoser som ett flertal kommuner och landsting har utarbetat är heller ingen nöjesläsning utan ganska skrämmande. Prognoserna pekar på utdebiteringshöjningar på 5 kronor och däröver under den närmaste femårsperioden, om utvecklingen kommer att följa samma banor som den hittills har gjort.

Vilka är orsakerna till dessa kraftiga höjningar? Ja, som överallt är det många samverkande faktorer. Det är bl. a. det ökade kravet på vårdområdet — sjukvård, åldringsvård, långtidsvård, socialvård — som har medfört stegrade utgifter. Under 1970-talet kommer framför allt kraven på åldringsvårdsområdet att ytterligare skärpas genom att antalet åldringar markant ökar. Den allmänna kostnadsutvecklingen är en annan starkt påverkande faktor.

Allmänpolitisk debatt

Men det finns fler områden, och ett av dessa vill jag här något utveckla. Vi har i motioner till årets riksdag hemställt om åtgärder mot den kostnadsövervältring som sker från stat till kommun. De vidgade uppgifter, som av riksdagen ålagts kommuner och landsting, har i hög grad bidragit till stegrad utgiftsökning för dessa. En mera rimlig kostnadsfördelning mellan stat och kommun är ett ovillkorligt krav från kommunalt håll.

Men vad händer nu inom den närmaste tiden eller närmare bestämt den 1 januari 1971? Jo, vi får höjd mervärdeskatt och höjd arbetsgivaravgift. Detta kommer att ytterligare tynga kommunernas och landstingens redan ansträngda ekonomi. Den höjda mervärdeskatten medför starkt ökade utgifter på såväl kapital- som driftbudget. För kommunerna medför avgiftshöjningen till staten en kostnad som motsvarar en höjning av utdebiteringen med cirka 40 öre per skattekrona. Jag har härvid tagit som utgångspunkt en kommun som jag känner relativt väl till. För landstingen innebär det efter vad landstingsförbundet kommit fram till en höjning av utdebiteringen med cirka 25 öre per skattekrona.

Till detta kommer sedan höjningen av arbetsgivaravgiften med 1 procent som nu föreslås av finansministern och som väl med all sannolikhet kommer att gå igenom i morgon i denna kammare. Detta medför en sammanlagd utgiftsökning för landsting och kommuner på mellan 140 och 150 miljoner kronor, detta om man tar hänsyn till löneökningar och en normal ökning av antalet anställda. I skatteörens omräknat rör det sig om en ökning av utdebiteringen med 9—10 öre för kommun och något lägre för landstingen. Om vi räknar hela arbetsgivaravgiften så är kostnaderna för kommuner och landsting helt naturligt de dubbla, och om vi skulle räkna hela mervärdeskatten och kostnaderna för denna, blir utgifterna för kommunerna de flerdubbla mot de siffror jag här

har angivit. Men om vi enbart, herr talman, håller oss till höjningen den 1 januari 1971 och summerar, så kommer vi fram till att den sammanlagda skattehöjningen för kommun och landsting kommer upp till mellan 80 och 90 öre enbart för att täcka utgiftsökningen till staten. Denna skattehöjning kommer till stånd utan att kommuner och landsting får ett enda öre mer att röra sig med för egna behov.

Detta skapar, herr talman, verkligen ett bekymmersamt läge för landsting och kommuner. Som var och en förstår urholkas den kommunala självstyrelsen till ett tomt skal utan innehåll. Detta sker i ett läge då alla tycks vara överens om nödvändigheten av ökad och fördjupad demokrati och självstyrelse. Om det skall ligga någon mening i dessa ord, måste snara åtgärder till för att hejda den statliga ekonomiska bindningen av kommuner och landsting.

Vilka drabbas nu av dessa skattehöjningar? Ja, det gör alla skattebetalare, men eftersom kommunalskatten är proportionell, får de lägre inkomsttagarna bära huvudbördan.

Det finns verkligen anledning att fråga: Hur blir det egentligen med den skattesänkning för stora grupper av svenska folket som man så högljutt har aviserat?

Om vi ser på kommuner och landsting som områden, vilka är det då som drabbas hårdast? När det gäller arbetsgivaravgiften är det de kommuner och landsting som ligger i högre dyrort — och dit hör som vi vet bl. a. stora delar av Norrland — eftersom lönesumman per capita där är högre än i områden som tillhör lägre dyrort.

Herr talman! Om det ligger allvar bakom statsministerns ord i går och de inte skall klassificeras som försenade vallöften, krävs det konkreta åtgärder av riksdagen för att ge kommuner och landsting möjligheter att genomföra dessa intentioner. I det trängda läge där de nu befinner sig innebär de ökade pålagorna i och med höjningen av mer-

Allmänpolitisk debatt

värdeskatt och arbetsgivaravgift efter årsskiftet att man helt och hållet slår undan fötterna på dem när det gäller deras ambitioner att förbättra åldringsvård, långtidsvård och sjukvård. Eller får vi tolka statsministerns löfte så, att vi kan förvänta oss att regeringen är beredd att föreslå att kostnaderna för mervärdeskatt och arbetsgivaravgift — alltså inte bara den höjning som träder i kraft 1971 utan hela kostnaden för dessa avgifter till statskassan — skall lyftas av från kommuner och landsting?

Herr talman! Vad som än kommer är det absolut nödvändigt att vi får en rimligare kostnadsfördelning mellan stat och kommun än den som nu gäller. Vi här i riksdagen måste upphöra med att lägga ytterligare bördor på våra hårt belastade kommuner och landsting.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag vill anlägga ett par synpunkter på vad man skulle kunna kalla demokratins toleransgränser. Synpunkterna avser, och det vill jag stryka under, ett samhälle av den svenska demokratins typ. Jag är väl medveten om att när det gäller samhällen av annan typ, t. ex. diktaturer av olika slag och många utvecklingsländer, är dessa synpunkter inte genomgående tillämpliga.

En av huvudfrågorna i samband med demokratins toleransgränser formulerades mycket väl för någon vecka sedan av Dagens Nyheter's Sven Åhman i en rapport från Canada om de våldsdåd som skakat denna demokrati. Han är en av de utlandskorrespondenter i Dagens Nyheter som fortfarande är journalister och inte propagandister för egna, mer eller mindre väl eller dåligt grundade personliga tyckanden. Han formulerade ett av dagens demokratiska dilemman så här: »Tvånget att gripa till tvång för att värna friheten att förbli fri.» Samma dilemma kan återfinnas i mer utpräglade former i många situationer i det förflutna, inte minst un-

der den tyska Weimarrepublikens både första och sista dagar, men det skulle föra för långt att gå in på det här.

Det är klart att man kan fråga: Vad har paralleller av det slaget att säga oss om den svenska demokratins toleransgränser? Mitt svar är väl närmast: Omedelbart och för dagen sannolikt och lyckligtvis inte så mycket. Men om vi ser till de interna problemen inom världens demokratier i stort, till de brytningar kring dessa problem som där förekommer och till de visserligen för det mesta ganska milda paralleller till dessa brytningar som vi själva upplever här hemma, så tror jag ändå inte att den bakgrund jag har antytt är alldeles ovidkommande för bedömningen av utvecklingen.

Ännu mer tydligt kanske detta blir, om vi ägnar en smula uppmärksamhet åt den klarläggande och delvis lysande debatt om dessa och andra problem som fördes inom det brittiska arbetarpartiet under åren från början av 1950-talet fram till mitten av 1960-talet, särskilt under tiden för Gaitskells ledarskap.

Den har för kort tid sedan blivit föremål för en studie av dr Stephen Haseles, själv anhängare av Labour Party. Jag vill här kort återge några punkter ur denna analys, som är av intresse i de sammanhang jag berör.

De som då bestämde utformningen av det brittiska arbetarpartiets politik, alltså under 1950- och 1960-talen, när det gällde att hävda fördelarna hos en blandekonomi reformerad alltefter de praktiska förhållandenas utveckling och gentemot anhängarna av en genomgripande omvälvning av doktrinärt socialistiskt slag hade sannolikt ett hårdare motstånd att möta än sina svenska motsvarigheter under denna tidsperiod. Nu håller det kanske på att bli ett motsatt förhållande i detta avseende. Vidare, och det är en huvudpunkt i den diskussion jag vill föra: när det gäller demokratins toleransgränser och motståndet

Allmänpolitisk debatt

mot dess inhemska endast ljumma anhängare eller fiender har de brittiska socialdemokratiska ledarna såvitt jag förstår legat före sina svenska motsvarigheter. Det gäller inte beträffande principerna. Det gäller deras kristallklarhet i hållningen, energin att hävda hållningen, outröttligheten i att alltid slå tillbaka mot dem som sökt tala om demokratins värden som formella och därför mindre förtjänta av ständig vakthållning. Gaitskell formulerade deras utgångspunkt på följande sätt:

»Deras fundamentala ideal var social rättvisa. Men de inspirerades på intel vis av klassfiendskap. De var lika mycket hängivna demokratin och den personliga friheten. De trodde på tolerans och de förstod nödvändigheten av kompromisser. De var för det rationella och det praktiska. De var misstänksamma mot svepande generella idéer.»

Men kompromissvilligheten gällde inte demokratins fiender. Och i 1960-talets början sades det i ett officiellt partidokument:

»Som ett demokratiskt parti tror vi att det inte finns någon verklig socialism utan politisk frihet. Vi söker att vinna och att hålla makten uteslutande genom fria demokratiska institutioner. Vi är beslutna att alltid förstärka och försvara dessa institutioner mot hot från varje håll.»

I linje därmed konstaterades av reformisterna inom det brittiska arbetarpartiet att detta icke sökte sin inspiration hos Marx och Lenin. Man intog en ytterligt hård och — det är mitt tillägg — en välmotiverat hård attityd gentemot den nationellt och internationellt verksamma kommunismen. Man motsatte sig järnhårt varje inflytande på sina avgöranden från det hållet, lika järnhårt som man förkastade den kommunistiska politiska filosofin.

Gaitskelliterna tog avstånd från klasskampen: »Folkgrupper (klasser)», heter det i en representativ skrift, »kan inte delas upp i får och getter. Och

även om detta kunde ske så skulle ansträngningar att resa klass mot klass leda till en naken kamp om makt och fördelar som skulle förstöra just de värden vår socialism vill hävda.»

I ett avseende, skriver Haseler, kände de brittiska reformisterna en förpliktelse som för dem framstod som absolut och ultimativ. Det var förpliktelsen mot den politiska friheten och allt vad den innebär. Politisk frihet, upprätthållen genom västerländska demokratiska institutioner, blev ett centralt värde. Här gick en demokratins toleransgräns som inte kunde överskridas.

Haseler är till och med säker på att »om» — jag betonar om — »ett val måste göras mellan frihet och jämlikhet så skulle de flesta av reformisterna satsa på friheten». Han menar naturligtvis såsom friheten tolkas i västerländsk ideologisk mening — »västerländsk» är här inte något geografiskt begrepp. De hade också klart för sig att ekonomiska och sociala framsteg inte ensamma räckte till för att avvärja våld och hot om våld. Haseler citerar ur en studie av Joan Mitchell:

»Det är en sak att argumentera i allmänna ordalag för att sociala och ekonomiska framsteg i längden utgör ett skydd mot våldsamma omvälvningar. Men det är en helt annan sak att föreställa sig att en höjning av levnadsstandarden, om än aldrig så stor, eller sociala reformer, om än aldrig så långtgående, kan motstå arméer som marscherar.» Jag skulle vilja tillfoga att detta gäller även sådana, låt oss kalla dem »små arméer», som marscherar inom olika länder, t. ex. för att röva bort och mörda diplomater, för att ockupera högskolor, för att över huvud taget använda ett organiserat våld i avsikt att lamslå normala samhällsfunktioner.

Jag tror att de mycket klara ställningstaganden jag här refererat till och som har motsvarigheter inom flera andra socialdemokratiska partier, de tyd-

Allmänpolitisk debatt

ligt markerade toleransgränser som dragits upp, har varit av utomordentlig betydelse för demokratins ställning i Väst- och Nordeuropa under de senaste 25 åren och kan bli av lika stor betydelse för framtiden. Det gäller naturligtvis inte minst de demokratiska staternas yttre säkerhetsproblem, som jag dock inte skall gå in på nu.

Det jag här diskuterar är i stället vad man skulle kunna kalla en del av de demokratiska staternas interna säkerhetsproblem, deras möjligheter och deras sätt att möta för det mesta mycket små minoritetsgruppers ansträngningar att sätta dem i gungning med våldsmetoder. Det rör sig alltså om det dilemma som Sven Åhman formulerade så väl: »Tvånget att gripa till tvång för att värna friheten att förbli fri.» Jag vill ännu en gång stryka under att jag talar om samhällen av den svenska demokratins typ eller liknande samhällen. Och jag tror samtidigt att vår psykologiska och praktiska beredskap inför dessa problem inte är tillräckligt god utan behöver skärpas.

Jag skall om en liten stund rikta en viss kritik mot det socialdemokratiska partiet. Men jag är angelägen att säga på denna punkt att uppmaningar till en skärpt demokratisk beredskap har vi alla, som står på denna grund, anledning att lyssna till. Låt mig först nämna ett exempel på detta.

I Dagens Nyheter förekom under juli månad — på sidor i denna tidning redigerade av den av dess chefredaktörer som enligt egen utsago ej vet vad som menas med liberala och frisinnade idéer — en ganska märklig debatt. Den rörde i mycket väsentlig utsträckning just våldets roll som kampmedel i demokratiska samhällen. Deltagare var Göran Printz-Påhlson, Per Garthon, Artur Lundkvist, Jörgen Eriksson, Per Block och kanske några ytterligare.

Printz-Påhlson inledde och försökte karakterisera vad som skiljer den s. k. nya vänstern från tidigare revolutionä-

ra rörelser. Han fann tre, som han kallade dem, strategiteoretiska punkter och två taktiska. Han angav dem på ett sätt som vida överträffar herr Strängs bruk och missbruk av krångliga utländska ord. Det var substitutismens punkt, det var spontanitetens, det var antiintellektualismens, det var den heuristiska strategins punkt och slutligen: advokatyr av våldsmetoder. Men, menar Printz-Påhlson, den sista — advokatyr av våldsmetoder — får inte sammanblandas med något så simpelt som terrorism. Nej, just det. När den nygamla vänstern vill försvara våldsmetoder får det inte sammanblandas med advokatyr för terrorism. Det skulle låta alltför illa!

Detta anslag är typiskt för hela denna debatt i Dagens Nyheter. En viss reservation kan göras för Gabrtons inlägg och någon, men ganska liten, för Lundkvists och Blocks.

Men den frågeställning som dominerar är denna: Vilken grad och vilken art av våldsprovokationer gagnar vad man skulle kalla den stora revolutionen och vid vilken tidpunkt skall de sättas in? Hur skall man kunna använda våld och ändå uppväcka minsta möjliga motstånd och reaktion mot våldets användning? Det var försiktighetsgraden i detta avseende som var föremål för meningsutbytet.

Ingen av deltagarna i denna debatt — eller samtal som det visst kallas av den redaktionella ledaren, ett skäligen ensidigt samtal i detta som i så många andra fall — ingen av deltagarna kom på den idén att göra det enligt min mening viktigaste konstaterandet i sammanhanget. Det är följande: Hela detta meningsutbyte är fel anlagt. Det mest betydelsefulla är att från början och bestämt avvisa våldet som arbetsmetod i ett samhälle som det svenska och andra samhällen av samma typ. Det må sedan ha mer eller mindre s. k. provokatoriska förtjänster. Ett sådant konstaterande gjordes inte av någon deltagare

Allmänpolitisk debatt

i samtalet och här försumrades verkligen markeringen av en av det svenska samhällets toleransgränser.

Jag tror, herr talman, att vi måste vara beredda att just i själva debatten slå tillbaka mot de antidemokratiska tendenserna även när dessa kan synas oss i ögonblicket vara av föga betydelse och odlade endast av små minoriteter. Då ökar våra utsikter att undgå mer pressande eller kritiska situationer av den typ vi känner från andra länder. Och naturligtvis gäller det kravet i första hand dem som har makten och därmed det främsta ansvaret men som alltjämt synes föga benägna att dela det ansvaret med andra demokrater. För oss alla, men främst för dem, gäller nog, herr talman, att det blyga figandet och ännu mer naturligtvis det lilla ängsligt försiktiga medjamandets tid håller på att gå ut.

Nu vet vi ju att de små grupper av mer eller mindre revolutionära strateger och taktiker, som resonerar om den högre eller lägre nyttan av olika grader av våld, har sitt speciella försvar för dessa metoder. När de hävdar användning av ett naket våld påstår de sig därmed endast möta ett mer raffinerat våld utövat av det demokratiska samhället självt, av dess lagar, regler, normer och ekonomiska ordning. Visst inte bara ordningsväsendet — det är ju härligt att ställa till besvär för polisen — utan även regeringen, riksdagen som lagstiftare, många andra av den representativa demokratins organ, marknadshushållningen, företagsamheten, ja ibland även fackföreningarna beskrivs som institutioner som i verkligheten utövar ett förklätt våld. De ivrigaste revolutionärerna säger att allt detta egentligen representerar ett samhälle av fascistiskt typ. Liberalerna kallas ibland av dem rätt och slätt för fascister, de ledande socialdemokraterna slipper vid sådana tillfällen litet, men inte mycket, billigare undan. De kallas för socialfascister.

Hur blinda måste inte de som driver

fariseiska resonemang av detta slag vara för vad fascismen — för att nu inte tala om nazismen och andra terrorsystem — verkligen innebar och innebär. Hur kort måste inte deras minne vara eller hur ofullständiga deras kunskaper. Sådana förljugna försök att komma förbi en av demokratins toleransgränser borde vi inom de demokratiska partierna kunna vara överens om att alltid och bestämt avvisa. Här duger det inte med ett slött påstående att det är det s. k. systemets fel att olika urartningsfenomen framträder, bl. a. stigande våldstendenser.

Den representativa demokratin är, såvitt jag förstår, den mildaste form av ordning som historien någonsin hittills sett. Det betyder inte att den inte i dag har svagheter, såväl i Sverige som i andra demokratier, och att den inte kan förbättras. Det är därför t. ex. som vi inom folkpartiet för fram vårt närdemokratiska program och söker konkreta former att förverkliga det, t. ex. i en bättre arbetsdemokrati, genom en livligare offentlig debatt om olika alternativ inom de våldiga områdena för fysisk och ekonomisk planering, såväl på rikspanet som på det kommunala planet, med möjlighet för de av besluten berörda att påverka besluten innan de fattas.

Vi har skjutit fram närdemokratin just i insikten om att en vidsträckt meddelaktighet hos medborgarna inte bara i de rättigheter som erbjuds dem och inte heller bara inflytande, utan också i ansvaret för vad som görs eller inte görs är en av de viktigaste förutsättningarna för en förbättring av demokratin. Naturligtvis är det också klart att en god ekonomisk framstegstakt med en rättvis fördelning av resultaten och med de ökade resurser den medför till stöd för en fortsatt och väl avvägd reformpolitik kan sätta oss mycket bättre i stånd att komma till rätta med många av de missförhållanden som nu vållar allvarliga ekonomiska och sociala handikapp för alltför många medborgare.

Allmänpolitisk debätt

Men det är *en* sak. En helt annan sak är att underkänna den demokratiska ordningen därför att samhället inte är färdigt — det lär det för övrigt aldrig bli. Är det egentligen någon i kammaren utanför herr Hermanssons parti som vill göra gällande att den kommunistiska ordningen, sådan den framträder t. ex. i Östeuropa, är en mot medborgarna mildare och mer hänsynfull ordning, att den möter dem med en större inlevelse i deras förhållanden och med en i relation till resurserna större variationsrikedom för att lösa dem? Frågorna behöver egentligen bara ställas för att svaret skall vara klart: den kommunistiska ordningen är inte alls mildare, mer hänsynfull eller fördomsfri. Anledningen är att denna kommunistiska ordning möter människorna med en mycket mindre grad av vilja att ge dem delaktighet, frihet, rättigheter och eget ansvar — kort uttryckt: den möter dem utan demokrati.

Här kan det för oss inte finnas någon mitt-emellan-ståndpunkt. På den liberala sidan har detta alltid varit klart. För den svenska socialdemokratin har det varit klart i 50 år. Jag såg i tidskriften Zenit förra året en anklagelse framställd mot Hjalmar Branting för att han någon gång på den tiden inom sin egen partistyreelse skulle ha yttrat, att om han ställdes inför valet mellan arbetarrörelse och demokrati måste han välja demokratin. Jag vet inte om detta är riktigt, och jag nämner det förvisso inte som en anklagelse, utan som en hyllning. Men om slutresultatet av den prövning som då försiggick inom socialdemokratin här i landet kan inget tvivel råda. Partiet utgör en del — och en mycket stor och betydelsefull del — av vår demokratiska gemenskap. Mätte den fortsätta att göra det!

Just därför vill jag nu säga att det skulle än mer stärka denna demokratiska gemenskap om den socialdemokratiska partiledningen ville ytterligare och energiskt bidra till att avslöja de horribla försöken att sätta likhetstec-

ken mellan den demokratiska ordningen och dess organs funktioner å ena sidan och våldet som medel att angripa denna ordning å den andra.

Vi vet väl att t. ex. herr Palme någon gång varje halvår eller så säger att socialdemokratin står på reformismens grund och avvisar våldsamma omvälvningar. Det är bra, och vi tror honom, men det räcker inte till i nuvarande läge. Det räcker inte till, bl. a. därför att vi har ett kommunistiskt parti, vars inställning i det här avseendet är mildt uttryckt oklar. Under valrörelsen höll herr Torsten Nilsson ett tal som på ett rejält sätt framhöll detta, men annars sades det inte mycket om den saken av socialdemokraterna, i varje fall inte på ett sätt som markerades inför offentligheten.

Jag nämnde det kommunistiska partiet som det inte går att komma förbi i en diskussion av det slag jag fört. Det är tydligt att herr Hermansson före 1968 satsade på att framstå såsom ledare för ett parti, litet mer demokratiskt än tidigare. Uppgiften var inte lätt. Efter valet framstod dessa ansträngningar för många av hans meningsfränder som en orsak till den dåliga utgången, och vid den därpå följande kommunistiska partikongressen kom också en svängning i marxistisk-gammalkommunistisk riktning.

Herr Hermansson förklarade själv vid denna kongress, att hans partis uppgift var att »fylla de plikter som enligt marxismens teori åvilar det revolutionära socialistiska partiet i ett land». Detta parti skulle representera »kampen för en socialistisk omvälvning». Sedan gjorde han en liten försiktighetsavvikelse och sade: »Marxismen avvisar mycket bestämt statskupper och liknande utförda av minoriteter. En revolution måste stödjas av folkets majoritet — —». Den beskrivningen av marxismen och dess utveckling kan man inom parentes sagt på goda grunder sätta stora frågetecken för.

Men denna försiktighetsavvikelse be-

Allmänpolitisk debatt

tyder heller inte så mycket. Ty herr Hermansson grep snabbt till det fari-seiska resonemanget om det demokratiska samhället såsom egentligen varande ett våldssamhälle. Som bevis anförde han motståndet mot utställningen »Sverige-bilder» och mot visningen av filmen »Rekordåren».

Kommunismen, fortsätter han därefter, är visserligen anhängare av en fredlig utveckling, d. v. s. »utan väpnad kamp och inbördeskrig». Men sedan kommer det centrala. Kommunister nas ledare reserverar sig återigen, och nu åt det andra och mindre försiktiga hållet; han måste ju också tänka på sina mer eller mindre närstående aktivister. »Om», säger han, »en sådan» — alltså en fredlig utveckling — »blir möjlig i vårt land vet vi inte med säkerhet».

Jag tror inte att vi behöver något annat vittnesbörd. Herr Hermansson vet inte med säkerhet, om han kan vara med om en fredlig utveckling i vårt land! Det är just det som är skillnaden mellan kommunister och demokrater. Och litet senare tillade han: »I själva verket har den reformistiska vägen, och därmed menar jag» — alltså Hermansson — »den nutida socialdemokratins väg, inneburet att det negativa draget i det kapitalistiska samhället framträtt med betydande styrka. Illusioner och propaganda, som socialdemokratin spritt har därmed avslöjats.»

Detta var i september 1969. Den dåvarande socialdemokratiske partiledaren, Tage Erlander, observerade med rätta dessa uttalanden nästan ögonblickligen. I Sandviken sade herr Erlander någon dag därefter: »Den kommunistiska kongressen visar att herr Hermansson aldrig menade allvar med sitt tal om reformering av partiet och sina be-kännelser till demokratin. Det är värdefullt att vi så klart fått bekräftat återgången till en gammalkommunistisk linje».

Det var mycket klara ord av herr Erlander. Men de följdes aldrig egentligen upp på ett verkligt effektivt sätt

under tiden fram till årets val, vare sig av herr Erlander eller någon annan ledande socialdemokrat, frånsatt något enstaka undantag som jag förut nämnt. Om själva riktigheten i herr Erlanders konstaterande torde emellertid ingen tvekan behöva råda. Som Bertil Ohlin påpekade under gårdagens debatt har nog herr Palme anledning att erinra sig detta på ett bättre sätt än vad han gjorde i går.

Jag har nämnt det här därför att på några håll en viss gråtmildhet tycks ha brutit ut över de stackars kommunisterna, trots att de klarade sig en liten bit över de 4 procenten — eller kanske snarare på grund av detta. Vi har ju, säger dessa övermåttan känsliga personer, hos oss accepterat ett kommunistiskt politiskt parti. Ja, det har vi, och det skall vi nog fortsätta med, om det partiet över huvud taget har kraft att existera i längden. Men jag måste bekänna att jag har mycket svårt att förstå mig på *fortsättningen* av de gråtmildas resonemang. Eftersom vi nu *har* ett kommunistiskt parti, tycks de vilja säga, och eftersom detta parti även är representerat i riksdagen, så måste det väl också vara med i riksdagens *hela* arbete.

Jag har svårt att begripa mig på logiken i detta resonemang. *Var* den demokratiska toleransgränsen skall gå måste väl i alla fall avgöras av en osentimental bedömning från demokratiska utgångspunkter. Någon sentimentalitet och gråtmildhet behövs inte beträffande kommunisterna; de är inte ett dugg sentimentala själva. Demokratin måste ha rätt till självförsvar gentemot dem som inte är dess pålitliga vänner eller som är dess fiender. Under inga förhållanden kan det finnas någon anledning till särskilda arrangemang eller andra medgivanden gentemot kommunisterna i sådana sammanhang, där vår demokratiska egna vitala intressen behandlas.

Till slut vill jag säga ett par ord närmast med anledning av gårdagens debatt om en toleransgräns av annat slag än den jag hittills berört. Den gäller

Allmänpolitisk debatt

de demokratiska partierna själva och de krav som ur trovärdighetssynpunkt kan ställas på dem.

Jag är självklart medveten om min subjektivitet i detta sammanhang. Men trots detta och trots att temat ganska flitigt spelats under debatten tidigare kan jag inte underlåta följande reflexioner.

Herr Palme bemödade sig i går ganska utförligt med missvisande framställningar av oppositionens politik och ansträngningar att i tid få en uppgörelse om de allvarliga ekonomiska problemen. Hans sakframställning har redan vederlagts av herr Gustafson i Göteborg och herr Ohlin. Det finns emellertid en viktig omständighet ytterligare. Det är regeringens särskilda ansvar. Det är klart att vi alla här har ett betydande ansvar. Men en regering har, som herr Sköld en gång sade, det främsta ansvaret. Och det är klart, den främsta makten och det främsta ansvaret hör ihop. Och det var från det ansvaret, icke minst när det gäller uppträdan det inför väljarna, som herr Palme försökte fly i går.

Under mer än tjugo år i riksdagen har jag knappast varit med om en så tvär och hastig svängning från något demokratiskt politiskt partis sida som den det socialdemokratiska partiet företog efter valet i slutet på september. Jag menar inte så mycket en svängning i fråga om åsikter och ståndpunkter beträffande lägets krav, som man verkligen och internt uppfattade det. Det var nog inte i verkligheten så mycket fråga om det. Nej jag menar svängning i teckningen inför allmänheten av bilden av läget och av de åtgärder som kunde erfordras.

Före valet var det bilden av en blå himmel med en sol som sken ganska klart och vänligt. En och annan molnbank fanns visserligen vid horisonten. Men bara regeringen fick fortsätta skulde de nog blåsa bort. På ett något senare stadium kunde inte ens regeringen undgå att känna prisstegringarnas kuling som höll på att växa till storm. Man gjorde en lätt justering av bilden

men större delen av himlen var fortfarande blå.

Efter valet blev bilden remarkabelt annorlunda. Det var inte bara gråväder. Åskmoln tornade upp sig. Och från åskmolnen ljungade regeringens nya skatter och pålagor som blixtrar över de jordbundna medborgarna.

Jag tror, herr talman, att här har det socialdemokratiska partiet på ett farligt sätt nalkats en av de toleransgränser som i en god demokrati inte bör överskridas. Jag hoppas att något liknande inte skall upprepas främst därför att om så blir fallet så skadar det demokratin själv. Och det är en dyrbar sak.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Ett av de stora huvudämnena under denna remissdebatt har varit den ekonomiska politiken. Under några minuter kommer jag nu att ta kammarens uppmärksamhet i anspråk för att fortsätta och tala om ekonomi, men ur en annan infallsvinkel. Det är kommunernas ekonomiska läge, som jag vill söka belysa.

Den pressade ekonomiska situation, som kommunerna befinner sig i är ingen nyhet. Under hela 1960-talet har kommunalskatterna stigit i mycket rask takt från i genomsnitt 14:63 år 1960 till 21 kronor 1970, och få människor i vårt land kommer att undgå en höjning 1971.

I vissa fall inträffar höjning av lands- och kommunalbeskattningen, i andra fall är det primärkommunen som tvingas höja utdebiteringen — ibland båda. Svenska kommunförbundet har sagt sig tro på en genomsnittlig kommunal utdebitering på 25 kronor redan omkring 1975. Mot denna bakgrund tränger sig några frågeställningar fram.

Vad är orsaken till kommunernas ekonomiska situation, och varför stiger kommunalskatterna i en så snabb takt? Är kommunalmännen oansvariga, okunniga, lättsinniga i sitt agerande? En del av skulden får säkerligen kommunalmännen ta på sig. De har kanske alltför

Allmänpolitisk debatt

sent uppmärksammat de varningssignaler som skymtat och inför lokalt tryck ej stått emot krav på utgifter av olika slag.

Men den stora boven i dramat är finansministern. Han har inte nöjt sig med att ideligen pressa upp den statliga skatten utan har genom olika åtgärder, eller ibland brist på åtgärder, dragit åt den kommunala skatteskraven.

Sveriges riksdag har också sitt ansvar. Riksdagen beslutar i olika frågor utan att närmare analysera eller belysa kommunernas kostnader för en reform. Ta t. ex. de förändringar vi genomfört, håller på att verkställa eller förbereder inom grundskolan och den gymnasiala skolan. Fanns det i riksdagens material någon grundlig och genomgripande analys av vad dessa beslut kommer att kosta de olika kommunerna och hur detta inverkar på den kommunala utdebiteringen?

Hur ofta händer det när regeringen lägger fram en proposition i ett ärende som intimt berör kommunerna, att propositionen samtidigt söker analysera kommunernas förutsättningar att klara av eventuella nya eller ökade utgifter? Olika statliga ämbetsverk gör det ibland under resans gång ännu besvärligare för kommunerna. I ett i och för sig fullt förståeligt nit söker man den från ren facksynpunkt bästa lösningen utan att ta de ekonomiska konsekvenserna med i bilden. Kanske en annan lösning, som visserligen varit något sämre men i gengäld betydligt billigare, hade varit att föredra?

Så fattas det beslut av olika statliga organ och myndigheter, beslut som sedan kommunerna skall verkställa. Den kommunala församlingen får fatta det formella avgörandet om en viss utdebitering, men det reella beslutfattandet har delvis långt tidigare skett över kommunernas huvuden. Den kommunala självstyrelsen har, herr talman, verkligen sin begränsning.

Nyligen har Svenska kommunförbundet gjort en undersökning om kommunernas likviditet och lånebehov. Även

om materialets värde reduceras av att alla kommuner ej svarat, kan man dock dra vissa slutsatser av undersökningen, då 578 kommuner motsvarande 68 procent av hela antalet och med 74 procent av rikets invånare ingår i det bearbetade materialet.

Enligt undersökningen hade landets kommuner den 31 december 1969 en likviditet på drygt 3 300 miljoner kronor. Ett år senare beräknas bara ungefär hälften vara kvar. I den reviderade finansplanen räknade man med en minskning av kommunernas likvida medel på ca 950 miljoner kronor under 1970. Minskningen torde bli långt större, ja, nästan dubbelt så stor eller 1 600—1 700 miljoner kronor.

Enligt undersökningen är likviditetsläget så svårt för många kommuner att en fjärdedel av de i undersökningen deltagande kommunerna måste få lån före årsskiftet, lån som man i dag inte vet hur man skall placera för att undvika brist i kassan. I realiteten blev resultatet att dessa kommuner i brist på likvida medel måst stoppa alla sina planerade investeringar från och med augusti månad och under resten av året.

Att denna beskrivning tyvärr stämmer med verkligheten har vi fått läsa om i tidningarna under den senaste tiden.

Hur kan nu detta inträffa? För bara några dagar sedan publicerades i dagspressen vissa siffror angående kreditmarknaden. Visserligen är siffermaterialet baserat på en prognos för 1970, men det är ändå högst oroande för kommunerna. Enligt prognosen beräknas utbudet på kreditmarknaden under 1970 sjunka till 14 miljarder mot 17,2 miljarder 1969. I denna situation minskar kommunernas andel av upplåningen, så att den nu endast beräknas ta i anspråk 5 procent av kreditmarknaden, vilket motsvarar ca 700 miljoner kronor. År 1964 hade kommunerna ca 15 procent av kreditmarknaden; i år räknar man med 5 procent. Är det i detta läge så egendomligt, om kommunerna ställs in-

Allmänpolitisk debatt

för stora ekonomiska problem och tvingas att tillgripa drastiska skattehöjningar?

Än mer förklarlig blir kommunernas situation om man ser på bostadssektorns utveckling. Glädjande nog har vi kunnat hålla ett högt bostadsbyggande. I år beräknas bostadssektorn ta 8 400 miljoner kronor i anspråk eller ca 60 procent av kreditmarknaden. Men hög produktion av bostäder och stark åtstramning av kommunernas krediter går inte ihop. Med bostadsbyggandet följer en lång rad följdinvesteringar — skolor, barnstugor, idrottsplatser, fritidsanordningar, vägar, vatten, avlopp m.m. Kommunerna kan inte mitt under löpande budgetår utan vidare avbryta eller senarelägga planerade investeringar. Nya bostadsområden måste ha service av olika slag. Många gånger finns det av staten fastställda regler för denna service. Inte heller kan kommunalmännen ta på sitt ansvar att invånarna i nya bostadsområden lämnas utan en lång rad nyttigheter som finns i andra delar av kommunen.

Jag är alltså tillfreds med att vi kunnat hålla bostadsbyggandet på en relativt sett hög nivå men kritisk mot att kommunerna inte fått krediter i tillräcklig omfattning för att klara de med bostadsbyggandet förenade följdinvesteringarna. Härtill kommer att kommunerna också belastas av höjd moms, höjd arbetsgivaravgift m.m.

Då återstår endast en utväg, nämligen att söka sig fram med korta lån. Resultatet blir, som tidigare visats, att kommunernas likviditet kommer i farozonen. En allra sista åtgärd är att höja utdebiteringen. Den vägen har kommunerna redan gått, och de tvingas i år i många fall att gå ytterligare ett steg på den vägen. Vi har nu fått se hur kommunalskatterna i rask följd har stigit i höjden, och Svenska kommunförbundet beräknar att de kommer att stiga ännu mer. Följden blir att de skattebetalare som har de minsta ekonomiska resur-

serna drabbas relativt sett hårdast.

Finansministern har gjort ett stort nummer av sitt skattepaket, som skulle ge två tredjedelar av svenska folket skattesänkning. Hur blir det med denna sänkning? Jo, höjningarna av kommunalskatterna hotar att helt äta upp sänkningen. Så blir skattebetalarna ännu en gång lurade, och främst drabbas låglönegrupperna.

Vem är då ansvarig för att kommunalskatterna stiger så snabbt? Jo, den främsta orsaken är den ekonomiska politik som regeringen fört. Den politiken får svenska folket nu betala. De höjda kommunalskatterna kommer att slå mycket hårt. Ytterst håller finansminister Sträng i piskan, inte kommunalmännen.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att ta upp några frågor med anledning av det nyligen avlämnade betänkandet om TEKO-industrin. Under den senaste tioårsperioden har vi gång på gång tagit upp frågan om branschens problem, och jag har ansett det mest angeläget att försöka belysa ensidighetsproblematiken i Boråsregionen och de stora risker vi löper när en så befolkningsrik region i huvudsak skall lita till en näring med så ovissa utsikter som TEKO-industrin.

Jag har vid vissa tillfällen liknat näringslivet i vår region vid en koloss på lerböter. Vi vet inte från den ena dagen till den andra vad som kan komma att hända med det ena eller det andra företaget. Det har inte varit så lätt att vinna gehör för tanken att vi behöver ett differentierat näringsliv. En bidragande orsak härtill har onekligen varit att TEKO-industrin föredragit att sitta i orubbat bo. Man har på detta håll inte önskat någon konkurrens om arbetskraften, som skulle kunna påverka lönesättningen. Dunkla krafter har medverkat till att privata företag, som av egen vilja hade kunnat etablera sig i Borås, inte gjort detta.

Jag har redan tidigt varit på det kla-

Allmänpolitisk debatt

ra med att vi måste sätta vår lit till statsmakterna, och vi har på vårt håll tillhört tillskyndarna till en statlig lokaliseringspolitik, som till sitt förfogande har så pass goda resurser att den förmar omstrukturerar näringslivet i en hel region.

De uppgifter om TEKO-branschens fortsatta krympning och om ensidighetsproblematiken i Boråsregionen, som utredningen nu på ett utomordentligt sätt belyser, är inga nyheter för dem som under årens lopp har följt dessa frågor. Det är emellertid tillfredsställande att med hjälp av en statlig utredning äntligen kunna dokumentera att vi inte överdrivit när vi tagit upp problemen för ifrågavarande industri och kanske framför allt när vi försökt att beskriva ensidighetsproblematiken. Dessa problem kvarstår nämligen inom denna region oavsett om branschens konjunkturer är goda eller mindre goda.

Det har varit mycket svårt att vinna gehör för tanken att långsiktiga och målmedvetna lokaliseringssatser måste göras för att få till stånd en förändrad näringsstruktur, eftersom befintlig industri samtidigt har efterfrågat arbetskraft. Att denna efterfrågan till så gott som 100 procent varit och är inriktad på kvinnlig arbetskraft och att den i stor utsträckning har fått tillgodoseas genom import av utländsk arbetskraft har man gärna blundat för. Samtidigt har befolkningsutvecklingen i regionen blivit alltmer bekymmersam. De yngre och välutbildade har flyttat ut. Vi har fått en lägre utbildningsfrekvens än jämförbara städer och regioner. Medelåldern hos arbetskraften inom TEKO-branschen är i stigande och de kvarvarande har ingen valfrihet om de skulle vilja byta sysselsättning. Framför allt har vi ett lågt löneläge.

Utredningen har verifierat det mesta av våra påståenden, och jag skall inte närmare gå in på TEKO-industrin som sådan, eftersom den enligt min mening blivit tillräckligt belyst i betänkandet.

Jag vill uttala min tacksamhet över att utredningen har arbetat så snabbt. År 1968 begärde herr Carlstein och jag att en branschutredning skulle tillsättas. Två år senare har redan en hel del börjat inträffa på exportområdet genom det beslut vi fattade under våren, och nu föreligger ett slutbetänkande med förslag till ytterligare stödåtgärder åt den del av TEKO-industrin som bedöms vara utvecklingsbar. Detta bör kunna medverka till att branschen inte krymper alltför snabbt, vilket annars skulle komma att gå ut över äldre och ortsbunden arbetskraft.

Jag vill dock starkt understryka att det inte räcker med att stödja befintlig industri i Boråsregionen. Vad vi framför allt behöver, vilket också mycket starkt har hävdats från berörda fackliga företrädare, är en målmedveten lokaliseringssatsning. Det skulle ha varit av stort värde om utredningen på denna punkt hade framlagt konkreta förslag. Den otrygghet som så gott som samtliga anställda inom TEKO-sektorn känner kan endast brytas genom nylokalisering.

Vid de nedläggelser, som ju inträffar ganska tätt, skall arbetskraften inte tvingas att gå över till ett annat företag med lika ovissa framtidsutsikter. Arbetskraften bör i vart fall ha den trygghet det innebär att veta, att det finns andra branscher att välja på när man friställs för kanske andra eller tredje gången på kort tid. Jag vill därför understryka utredningens synpunkter till förmån för uppdraget av ett lokaliseringsprogram för Boråsregionen.

Enligt utredningen kommer 20 000 personer att få lämna näringen under en tioårsperiod. Nu förutsätter utredningen att en ännu kraftigare koncentration kommer att ske till Boråsregionen. Hur det än förhåller sig med detta skulle det vara orimligt att ta de risiker som det innebär att låta utvecklingen ha sin gång, d. v. s. att vi får den

Allmänpolitisk debatt

ena nedläggningen efter den andra utan att ha några instrument för att klara situationen. Vad vi behöver är annan industri, förvaltningstjänster och utbildningsanstalter, om Boråsregionen skall leva kvar som en befolkningsrik region och om vi skall tillvarata de stora investeringar som gjorts på samhällssektorn.

Jag vill också betona nödvändigheten av att den ena handen vet vad den andra gör eller rättare sagt understryka utredningens synpunkter att det är nödvändigt att en god samordning och en central ledning kommer till stånd för att klara ett lokaliseringsprogram för Boråsregionen. Det har under våren framlagts förslag om utflyttning av statliga verk. Den ifrågavarande utredningen har helt förbigått Borås och detta med åtminstone två motiveringar. På grund av att vi är en ensidighetsort, att vi inte har fått universitetsfilialer o. d. och att vi inte fick bygga det flygfält vi låg främst i kön för i början av 1960-talet är vi inte attraktiva för statliga verk. Dessutom ligger vi för nära Göteborg och kan enligt utredningen bidra till en ytterligare överhettning av detta område.

Det är enligt min uppfattning ett barockt resonemang att den som inte har någonting förut inte heller skall komma i fråga i fortsättningen. Men tyvärr har jag mött detta resonemang även från statliga verk i olika sammanhang, exempelvis när det gällt förläggning av utbildningsanstalter. Har man inte utbildningsanstalter förut skall man inte besvära sig och ställa sig i kön för att få sådana!

En annan intressant företeelse är att statens järnvägar tycks driva en egen lokaliseringspolitik. Man är i färd med att centralisera till de storstadsregioner som enligt propositionen 75 år 1970 bör kunna avlastas en del verksamheter. Är det rimligt att dra in vissa distrikt inom SJ och exempelvis flytta ett hundratal personer från Borås till Gö-

teborg? Samtidigt menar TEKO-utredningen att vi bör få företag från Göteborg till Borås!

Herr talman! Det är enligt min mening nödvändigt med en ordentlig samordning, och det finns skäl att pröva även de frågor som jag nu senast tagit upp.

Avslutningsvis vill jag säga att vi är tacksamma för det lokaliseringsstöd som vi fått fr. o. m. den 1 juli 1966. Vi har fått några nylokaliserade industrier som utgör en god början när det gäller att häva ensidigheten. Men mer än en början är det inte fråga om, och därför förväntar vi oss nu att TEKO-utredningens förslag om ett lokaliseringspolitiskt program för Boråsregionen verkligen skall komma att förverkligas med det snaraste.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! När jag lyssnat till den allmänpolitiska debatten, som främst sysslat med ekonomiska ting, är det några ord från Skriften som kommit i mina tankar: Människan lever icke allenast av bröd.

Vi lever av bröd — de ekonomiska frågorna är utomordentligt viktiga och betydelsefulla. Men kravet på standard, på ekonomisk välfärd får aldrig bli nog; det finns annat som är minst lika viktigt. Hur angeläget är det exempelvis inte att vi får behålla ett friskt och sunt folk i vårt land! Det är en fråga med många aspekter, och jag skall visst inte ta upp dem alla.

Men jag vill inte sticka under stol med att det finns en del tendenser i dagens samhälle som enligt min uppfattning är oroande. Fylleriet, slagsmålen och miss-handelsfallen t. ex. ökar kraftigt. Artonåringar är avancerade alkoholister, och allt yngre ungdomsgrupper fångas in av alkoholbruket.

Det finns säkert flera orsaker till denna utveckling, men ingen vaken vakttagare kan undgå att upptäcka att mellanölet här spelar en ödesdiger roll.

Allmänpolitisk debatt

Det sorgligaste med mellanölessituationen är enligt länsläkaren i Sörmland att nya grupper dragits in i alkoholbruk, medlemmar av ungdomsorganisationer, personer som tidigare principiellt varit absolutister liksom mycket unga mäniskor, för att inte säga barn. Enligt all erfarenhet är det en truism att påpeka att bruk föder missbruk samt att man kan bli alkoholist, vilken form av alkohol man än använder. Var och en som något känner till mekanismen för uppkomst av alkoholism är övertygad om att dagens situation inom en 10-årsperiod kommer att leda till att en viss del av nyssnämnda grupper har alkoholiserats.

Man vill dock hoppas, tillägger den läkare som jag här citerat, att mellanöseländet äntligen har lärt statsmakterna att nykterhetsfrämjande resultat inte åstadkommes genom att öka alkoholutbudet.

För min del kan jag inte ta del av de många larmsignaler som når oss genom pressen från skolläkare, ungdomsledare och andra, utan att gång på gång ta till orda och med all den kraft som är mig möjlig vädja om en omprövning av mellanölsbeslutet.

Visserligen säger finansministern att debatten om mellanölet enligt hans mening blivit ensidig och att missförhållandena generaliserats. Enligt den gamla regeln att var plåga har sitt skrik för sig, blott hälsan tiger still, så har brukarens och den vanliga konsumentens röst saknats i debatten, medan däremot misbrukarens beteende i hög grad uppmärksammas. Den erforderliga balansen i debatten saknas, anser finansministern. Det kan man mycket väl säga, men det löser inte något av de problem det här är fråga om. Man springer inte ifrån problematiken genom att som finansministern konstatera att mellanölet blivit en av folkflertalet accepterad konsumtionsvara. Samma sak kan också sägas om andra alkoholdrycker. Men det hindrar inte att

just mellanölet genom sin lättillgänglighet och förmenta ofarlighet medverkat till en kraftig förstoring av alkoholproblemet, särskilt inom ungdomsvärlden.

Ständigt och jämt nås vi av rapporter om hur mellanölsberusning utlöst våldshandlingar. De två 15-åriga pojkar som knivhögg en värnpliktig till döds i Falun hade före dådet druckit 10 flaskor mellanöl var. Ingen kan förneka att mellanölet har skapat stora alkoholproblem för i synnerhet ungdomen. Missbruket har, som länsläkaren i Sörmland framhåller, trängt allt längre ned i åldrarna. Detta har skett framför allt därför att mellanölet får säljas fritt i vanliga livsmedelsaffärer. Det finns visserligen en överenskommelse om att affärerna inte skall sälja öl till ungdom under 18 år, men den överenskommelsen fungerar av många orsaker ganska dåligt. Det är svårt att bedöma ungdomarnas ålder, kassörskorna i snabbköpen är ofta stressade och det kan för övrigt vara förenat med risk för repressalier att vägra försäljning.

En mängd nya pubar har öppnats sedan mellanölet infördes, och de inreds för att passa ungdomens smak. Allt detta medverkar till att alkoholvanorna grundläggs tidigt.

Mellanölet har fyllt fem år. För fem år sedan trodde jag inte att mellanölet skulle medföra ökade alkoholproblem, säger avdelningschefen vid Gävle stads nykterhetsavdelning, men tyvärr hade jag fel, tillägger han. Det har blivit ett större problem än man kunde ana.

Säkerligen trodde inte heller finansministern och de riksdagskolleger, som medverkade till beslutet, att mellanölet skulle bli det problem som vi alla i dag måste erkänna att det är. Men när det nu förhåller sig så, måste det vara angeläget att ompröva beslutet. Jag vill därför än en gång vädja till finansministern att han begär delförslag på den punkten från alkoholpolitiska utredningen, så att vi så snart som möjligt

Allmänpolitisk debatt

får tillfälle att ompröva 1965 års beslut om mellanölet.

Självfallet är inte mellanölet hela problematiken när det gäller alkoholfrågan. Alkoholpolitiska utredningen har ett omfattande utredningsuppdrag att fullgöra. Från vårt håll föreslår vi också en ökad försöksverksamhet under den tid då utredningen pågår för att man därigenom skall hitta vägar till ett mera alkoholskadefritt samhälle än det vi har i dag och kan väntas få om inte något göres. Men allt detta tar tid, och därför är det angeläget att just frågan om mellanölet brytes ut och behandlas för sig.

Det skulle också betyda en hel del om vi kunde effektivisera upplysningsverksamheten. Några ungdomar i Gävle har konstaterat att det går oerhört fort att få problem med mellanöl, och de menar att den stora mellanölskonsumtionen bland ungdomen beror på för dålig upplysning. En av dem tillägger: Jag har blivit nykterist på den upplysning jag har fått. Jag törs inte längre dricka mellanöl.

Utan tvivel finns det en hel del att vinna på en vederhäftig och tillräckligt omfattande upplysningsverksamhet. Enligt min mening vore det väl använda pengar att anslå medel till en stor upplysningskampanj mot alkohol och narkotika. Härvidlag kan skolan spela en betydande roll och gör det redan nu, men säkerligen finns det mer att uträtta också på det området.

Den kampanj som genomfördes mot narkotika häromåret gav onekligen resultat, men vi får inte nöja oss med det. Narkomanvårdskommitténs betänkande innehåller en omfattande kartläggning av läget på narkotikaområdet och en diskussion av samhällets insatser i kampen mot narkotikamissbruket. Men det räcker inte med kartläggning och förslag, det krävs handling. Betänkandet får inte sjunka ned i någon skrivbordslåda och glömmas bort.

En ny våg av narkotikamissbruk bedöms på vissa håll just nu ha försatt

oss i en situation som i viss mån är jämförbar med katastrofläget i slutet av 1968. Antalet narkotikabrott under de tre första kvartalen i år överstiger motsvarande tal för hela 1969 och ännu mer talet för 1968. Att i det läget minska insatserna för narkotikabekämpning — vilket tyvärr har skett — kan inte vara en riktig politik. Tvärtom borde en förstärkning av polisen för narkotikabekämpande verksamhet vara väl motiverad. Vi hoppas att regeringen skall finna det möjligt att tillgodose behovet på detta område när budgeten arbetas fram.

Jag litar också på att det samarbetsorgan för bekämpande av narkotikamissbruk som tillsatts och som har en utomordentligt väl kvalificerad sammansättning skall följa dessa frågor och bruka de medel som narkotikavårdskommittén har anvisat — och gärna också andra — för att komma till rätta med denna utomordentligt svåra problematik.

Men det behövs också ett fortsatt effektivt upplysningsarbete. Många föräldrar frågar i dag: Varför blev det så tyst efter kampanjen 1968? Och någon ringde mig och frågade: Vad gör ni egentligen för att komma till rätta med narkotikamissbruket? Det finns all anledning att följa upp det som då skedde och på nytt satsa på effektiv upplysningsverksamhet men givetvis också på praktiska åtgärder som minskar trycket på ungdomen och gör vårt samhälle mindre giftvänligt.

Alkohol- och narkotikaproblemen anses kanske av några som små frågor i det stora sammanhanget som en remissdebatt innebär. Men, herr talman, de är viktiga frågor för hela vårt samhälle och dess framtid, och de är av särskild vikt för vår ungdom. Det stora antalet motioner vid årets riksdag i alkoholfrågan visar att många ledamöter av denna kammare och medkammaren är allvarligt oroade av utvecklingen och framför allt av mellanölets roll i sammanhanget. »Som utvecklingen nu fort-

Allmänpolitisk debatt

skriker måste det anses åligga samhället att vidta effektiva åtgärder för att förhindra de förödande verkningarna av mellanölets fria försäljning», står det att läsa i en motion från en av finansministerns partivänner.

Jag instämmer i det uttalandet och hoppas att finansministern verkligen skall handla.

I detta anförande instämde herr *Sellgren* (fp).

Fru **NETTELBRANDT** (fp):

Herr talman! Under den senaste valrörelsen har socialdemokraterna mer än någonsin tidigare, tror jag, försökt att framställa det socialdemokratiska partiet som det enda möjliga för löntagarna, ungefär som om nästan alla löntagare skulle höra hemma bland socialdemokraterna, som om det mot dessa skulle finnas fiender av olika slag — arbetsgivare och oppositionspartier — och som om regeringen just med anledning av denna gruppering alltid tänkte på de anställdas väl. Men verkligheten, det vet vi, ser inte alls ut så.

För det första är de anställda i majoritet inom alla partier — inom folkpartiet utgörs mer än tre fjärdedelar av anställda. För det andra är arbetsgivarna också spridda över alla demokratiska partier. Men det är på något sätt som om socialdemokraterna inte gärna vill låtsas om de arbetsgivare, stora och små, som de har inom de egna leden. Om jag skulle räkna upp dem alla skulle det bli en synnerligen diger lista, men jag vill gärna nämna några.

Vi har alla LO-ägda och rörelseägda företag i stor skala: tidningar, civiltryckerier, bokförlag, Folkets hus-företag och bostadsföretag. Vi har en rad kommunala bolag, statliga företag och t. ex. på den privata sidan inte bara småföretag utan ett antal t. o. m. mycket kända storföretagare — socialdemokrater i miljonärsklassen, man skulle också kunna säga i kändisklassen.

Vi har också en del av den kommunala sektorn och landstingssektorn med socialdemokrater som ansvariga på arbetsgivarsidan. Och sist men icke minst har vi hela den statliga arbetsmarknaden, där regeringen själv har det yttersta arbetsgivaransvaret.

Alla dessa socialdemokratiska arbetsgivaraktörer av olika dignitet och på olika nivåer är naturligtvis bundna av samma ekonomiska realiteter som andra arbetsgivare, och de fungerar också på ett liknande sätt. Det är samma motstånd mot lönekraven, och det är ungefär samma brister i arbetsmiljön. Det är samma brister i fråga om jämlikheten, och det är samma brister när det gäller rättvisa åt kvinnorna. Låglöneutredningen, som framlade sitt betänkande i somras, visar att en fjärdedel av de extremt lågavlönade återfanns på den statliga sidan och att en stor del var kvinnor.

Det är samma brister i fråga om arbetarskyddet. I frågor till generaldirektör Peterson vid SJ har en del av detta kommit fram just i dag.

Det är samma brister i fråga om arbetsdemokratin, och det är samma brister när det gäller tryggheten. Var det inte statsministern som sade, att verkligheten är vår värsta fiende? Ja, det kanske är begripligt om man vill fördölja den socialdemokratiska arbetsgivarverkligheten. Men vore det i alla fall inte riktigt att sluta med denna låtsaslek; formationerna stämmer ju i alla fall inte? Och skall man verkligen kunna förbättra förhållandena för de anställda räcker det inte med att bara förtränga verkligheten. Man måste först känna till verkligheten för att veta var man skall sätta in stöterna.

Jag vill gärna uttala den förhoppningen att vi i fortsättningen mera skall syssla med de viktiga sakfrågor som berör de anställda och mindre med att på detta sätt söka måla upp allmänna bilder av löntagarvänlighet och löntagarfientlighet som inte har någon täckning i verkligheten.

Allmänpolitisk debatt

Några månader före LKAB-strejken i vintras återgavs i TV en debatt som hade anordnats däruppe bland de LKAB-anställda. I debatten pekades det på olika brister i fråga om miljö, demokrati o. s. v. Alla debattdeltagare framhöll att det inte blir någon ordning på detta förrän samhället har fått ta hand om företaget. Men angreppspunkten var ju helt felaktig, eftersom samhället redan har tagit hand om företaget. Jag tror att detta exempel tillsammans med många andra liknande belyser att det kan vara direkt emot de anställdas intressen att man på detta sätt försöker lägga dimridåer över verkligheten i stället för att koncentrera uppmärksamheten på de faktiska problemen.

Regeringen har arbetsgivaransvar på ett mycket stort arbetsmarknadsfält. Eftersom löntagarna enligt den socialdemokratiska uppläggningsen av såväl tidigare valrörelser som framför allt av den senaste valrörelsen skulle välja just socialdemokraterna kan man väl utgå från att den socialdemokratiska regeringen är den verkliga idealarbetsgivaren på sitt fält. Jag skulle för att belysa just den frågan vilja ta upp tre olika ting.

Jag skall börja med en sak som har varit aktuell den senaste tiden, nämligen utflyttningen av statliga verk. Först vill jag då göra en rent principiell deklARATION. Om man skall komma någon vart på detta område tror jag det är av yttersta vikt att man tänker och handlar ur lokaliseringpolitiska aspekter också beträffande statliga förvaltningar. Men det hindrar inte att man när det gäller rena förflyttningar får lov att gå fram med ytterst varsam hand. Det riktiga är ju att man från början har en förutseende planering, så att man slipper de för de anställda mycket svårartade förflyttningar som det eljest skulle bli fråga om.

Det kan ifrågasättas om berättigad hänsyn till de anställda har tagits när frågan om utflyttningen av de statliga

förvaltningarna under den senaste tiden utretts. Vi kan i olika fackliga organ läsa om hur man har gått till väga. De anställda fick i Svenska Dagbladet läsa — uppgifterna hade uppenbarligen sluppit igenom utan att det riktigt var avsikten — om de tänkta förflyttningarna innan de själva haft någon möjlighet att framlägga sina synpunkter på frågan. Då sammankallades per telegram i största hast träffar med de anställda inom de berörda verken för att på löpande band lämna dem information. Som rubrik i en av de fackliga tidningarna, TCO-tidningen, över beskrivningen av vad som hände står det: »Företagsdemokrati i statsverk — en pratbubbla?» Och man kritiserar med rätta den brist på hänsyn till de anställdas krav på information som förelegat. Tidningen Statsanställd, LO-förbundets tidning, skriver: »Delegationen har inte varit alltför ivrig att hålla kontakt med personalorganisationerna. Först när utredningsarbetet avslutats togs den kontakten.» Man tillägger också att lokaliseringspolitik är en allvarlig fråga, som måste lösas på ett i allo genomtänkt sätt.

Jag vill gärna instämma i detta uttalande. Statstjänstemannaförbundet, den andra stora organisationen för statstjänstemän, har skrivit i ett uttalande att det finns anledning att starkt reagera mot det sätt varpå utredningsarbetet bedrivits. Från förbundets sida har man begärt att det skulle ske ett samråd med personalorganisationerna och att man skulle få utsträckt remisstid.

Ur den debatt som har förts i den fackliga pressen i denna fråga skulle jag kunna lösrycka en del citat. En rubrik lyder: »Statsanställda — livegna?» »Informationsfrågan verkar ha skötts uruselt.» Man säger också att flyttningsutredningen har blivit helt underkänd av de anställda. Det kanske inom parentes kan tillfogas att ordföranden i utredningen däremot inte blivit under-

Allmänpolitisk debatt

känd av regeringen; han har fått en befordran till ett av de högre ämbetena i närheten av regeringskretsen.

Det sägs från fackligt håll att man bör glömma utredningen och utfärda nya direktiv. En kvalificerad facklig skribent i TCO-tidningen skriver följande, som jag gärna vill läsa upp: »Det man från de anställdas sida vänder sig emot är hemlighetsmakeriet och ointresset för ett personalinflytande direkt på utredningen. Det är en anmärkningsvärd attityd som föga stämmer med deklarationerna från kanslihuset om företagsdemokratins vikt och betydelse.» Jag skulle kunna citera vidare, men jag tycker detta är en god sammanfattning av reaktionerna från olika fackliga håll i den här frågan.

Den andra saken jag vill ta upp gäller de utredningar som bedrivs. Där finns verkligen mycket att säga. Eftersom det anknyter till den aktuella lokaliseringsfrågan vill jag först bara nämna att de anställda gång på gång har kritiserat remisstiderna. De har fått för kort tid på sig och har därför inte kunnat anföra de nyanserade synpunkter som de helst skulle vilja lägga fram. Det kanske också förtjänar att påpekas att det med de korta remisstider som regeringen på senare tid ofta har tillämpat inte finns någon praktisk möjlighet att upprätthålla kravet på en verklig närdeokrati inom organisationerna, eftersom remissyttrandena rent praktiskt måste utformas mycket kvickt och på högsta nivå.

En annan viktig fråga som rör utredningarna gäller vilka som skall vara med i olika utredningar. Vi har här i huset vid ett flertal tillfällen kritiserat att utredningar inte blir parlamentariskt sammansatta och att det därför inte är möjligt exempelvis för oppositionen att ange sin syn på problemen. Motsvarande krav har rests också av de anställda. Ett av de mest aktuella exemplen är den i våras tillsatta utredningen om arbetsförhållandena i sko-

lan. Det är anmärkningsvärt, skriver lärarorganisationerna, att man motsätter sig representation för de personalgrupper inom skolan som har att svara just för skolans inre arbete. Man har skrivit till regeringen i den här saken, och sent omsider har man också fått svar, men regeringen vill inte ta upp några överläggningar, eftersom direktiven redan har skrivits utan den ringaste kontakt med de berörda. Vad som skulle göras var redan gjort, svarades det.

Det är beklagligt att det går till på detta sätt, men jag skall inte utveckla mina synpunkter vidare, eftersom det föreligger en interpellation i ämnet och det alltså finns möjlighet att komma tillbaka till frågan.

Den tredje saken som jag vill något beröra gäller de ekonomiska förhållandena.

Vi är för närvarande inne i en svår situation. Vi säger att även anställda måste ha ett ansvar för det bekymmersamma samhällsekonomiska läget och moderera sina krav därefter, men man kan med samma rätt kräva att de anställda måste ges kompensation för de standardsänkningar som de har fått vidkännas under senare tid.

Vi skulle också kunna vända på det hela och säga att vilket som helst av de två alternativen är oriktigt, eftersom det andra är rätt. Med andra ord: Hur man än vänder sig kan man i nuläget inte finna något tillfredsställande svar. Vi befinner oss i ett tvångsläge. Som Arne Geijer så riktigt har konstaterat är det nödvändigt att vidta åtgärder för att stabilisera ekonomin. Som herr Gustafson i Göteborg förklarade närmare i går har detta länge varit nödvändigt. Om dessa åtgärder hade vidtagits tidigare, när de började bli erforderliga, skulle vi inte ha haft det tvångsläge som vi i dag befinner oss i.

När regeringen i januari lade fram finansplanen aviserade man också det kommande skattepaketet och sade att

Allmänpolitisk debatt

medborgarnas solidaritet otvivelaktigt skulle ställas på prov. I solidaritetskravet ligger att den kostnadsökning som föranleds av den höjda mervärdeskat- ten accepteras utan krav på lönekom- pensation.

Jag har ingen anledning att polemise- ra i sakfrågan, men jag tycker att alla bör vara medvetna om att regeringen här ställer bestämda krav på de an- ställda utan att kanske uppfylla de krav som de anställda i sin tur har rätt att ställa. Regeringen borde rimligen i god tid ha givit de anställda information om vilka förändringar som sedermera skul- le vidtas, men som vi vet blev det ing- en utredning där de anställda fick va- ra med och säga sin mening, och det blev ingen remissbehandling där de kunde ge uttryck för sin uppfattning. De anställda hade bara att följa de di- rektiv som var givna och foga sig i kravet på solidaritet.

Den avtalsrörelse som nyligen har börjat visar många prov på dramatik. Har de anställda i god tid fått infor- mation om förutsättningarna? Nej! Den stabiliseringskonferens som oppositio- nen under mycket lång tid har efterlyst har inte regeringen velat vara med om. Inflationen har bara fått rasa. Finans- ministern har undrat, om han verkli- gen skulle kunna bli klokare av att sätta sig ned och resonera med före- trädare för oppositionen eller de an- ställda. Däremot ställer finansministern krav på att dessa skall godta de förut- sättningar som finansministern för da- gen finner vara det riktiga.

Under en presskonferens i radio med socialdemokratiska partiets represen- tanter i samband med valrörelsen ställ- de en journalist en fråga till stats- eller finansministern, om det var att vän- ta speciella åtgärder som skulle drab- ba någon grupp och göra läget så att säga stramare för den gruppen. Då sva- rare Gunnar Sträng ordagrant följande: »Det finns inte några sådana spe- ciella åtgärder i faggorna.» Detta var

den 27 augusti, alltså ungefär en månad före valet. I dag, nästan exakt en må- nad efter valet, vet vi vilka åtgärder som ändå var i faggorna — i dag lig- ger förslagen på bordet, och vi skall snart besluta om dem. Är det riktigt fair mot de egna anställda, mot andra an- ställda, över huvud taget mot väljarna att på detta sätt ge en bild som man väl ändå måste ha varit medveten om skul- le se annorlunda ut, när man kom litet framåt i tiden. Jag vill nämligen hop- pas att inte planlösheten är så uppen- bar inom regeringen, att man inte två månader i förväg har en aning om så vittgående och genomgripande åtgär- der som man nu föreslår. Men det kan- ske är så, som finansministern svarade en journalist i Dagens Nyheter nyligen, när denne ville höra sig för om vilken typ av åtstrammingsåtgärder som skulle vara att vänta. Då fick han svaret: Den dag förslaget läggs på bordet skall både du och hela svenska folket få reda på innehållet.

Det är nästan, skulle man vilja säga, en parodi på demokrati att ingen möj- lighet till diskussioner av den typ som har efterlysts vid de stabiliseringspoli- tiska konferenserna, ingen möjlighet till en debatt mera långsiktigt om hur pro- grammet skall läggas upp skall lämnas, utan först den dag förslagen kommer får vi reda på dem. Punkt och slut.

Finansminister Sträng höll på Han- delstjänstemannaförbundets kongress ett tal som har blivit mycket uppmärk- sammat. För handelstjänstemännen på- gick veterligen ingen avtalsrörelse. Det var därför förmodligen mera till absent friends som finansministern då talade, kanske t. o. m. till de egna statstjänste- männen. Han underströk i detta tal mycket bestämt att de bud som var framlagda visade, att man helt enkelt hade förlorat kontakten med verklig- heten.

Jag skulle vilja citera en av LO-tid- ningarna, den som rör det stora stat- liga fältet, nämligen tidningen Stats-

Allmänpolitisk debatt

anställd. Där säger man med anledning av detta: »Det är emellertid samtidigt typiskt för Sträng att han inte på något sätt vill låtsas om sin egen delaktighet till den situation som nu tvingat åtminstone vissa fackliga organisationer att signalera höga lönekrav.» Just det. Det är inget tal om ansvaret för det bekymmersamma läget.

Finansministern har i finansplanen beräknat löneutvecklingen till 7 procent för 1969 och till 9 procent för 1970. Statstjänstemännens totala löneförbättringar uppgår för dessa båda år till 10 procent. Eftersläpningen för just hans eget område, alltså den statliga sektorn, är således i förhållande till hans egen kalkyl över 6 procent. Det är få områden, om ens något, där löneutvecklingen varit sådan som på det statliga området.

Det finns andra på löntagarsidan som har talat om en fundamental balansrubbing som t. o. m. är av sådan art, att den kan komma att riva upp redan teknade långtidsavtal. Från TCO:s tjänstemannafält, av dess ordförande och flera andra, har i dessa sammanhang sagts, att det tycks vara finansministern som saknar kontakt med verkligheten. Man har samtidigt påpekat att den statliga arbetsgivaren är skyddad av en rigorös fredsplikt men själv har en mycket stor rörelsefrihet under avtalsperioden.

Även andra fackliga förbund har påpekat att finansministerns krav över huvud taget är oförenliga med en fri arbetsmarknad. Det är därför som man menar att det är han själv som har tappat den verklighetskontakt som han talar om.

Detta om de fackliga reaktionerna.

Slutligen vill jag säga att anledningen till att jag något uppehållit mig vid dessa frågor självfallet inte är någon önskan att ingripa beträffande just vad jag tycker att man måste slå vakt om, nämligen en fri avtalsmarknad. Det är ingalunda fråga om att ge den ena eller den

andra ståndpunkten. Men man bör vara medveten om att verkligheten visavi den statliga arbetsgivaren, regeringen ingalunda är mindre bister än visavi andra arbetsgivare. Dessutom bör man ha klart för sig vad många av de fackligt engagerade framhållit är det symtomatiskt att ansvaret för den samhällsekonomiska utvecklingen primärt icke åvilar de anställda, utan regeringen. Som LO-organet framhållit är det symptomatiskt att Gunnar Sträng undvek att tala om just detta sitt eget ansvar för den svåra situation vi nu befinner oss i.

Jag tror det skulle vara utomordentligt värdefullt för det fortsatta konkreta arbetet för de anställdas bästa, om vi kunde upphöra att söka åstadkomma grupperingar i samhället på ett sätt som inte överensstämmer med verkligheten. Om regeringen dessutom kunde ta ett ansvar, inte efteråt när det verkligen blir svårigheter för de anställda, utan i förväg, så att de anställda skyddas mot en inflation som vi alla vet ytterst skadar dem som redan förut har det besvärligt, vore det bra.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! I denna allmänpolitiska debatt som nu pågått under snart två dagar har självfallet många viktiga samhällsfrågor tagits upp till behandling. Men enligt min mening är det en som inte kommit med och det är ett spørsmål som berör oss allesammans i mycket hög grad. Det gäller frågan om trafiksäkerheten på våra vägar.

Dagligen möter oss nyheter om fruktansvärda händelser där människor åsamkas stora skador till liv och lem, skador som i alltför stor utsträckning också medför förlust av livet.

Senast i dag har vi fått en ny påminnelse om vad man vågar kalla denna vår tids digerdöd, vägödöden, som kastar sitt hemska perspektiv framför oss.

Allmänpolitisk debatt

Av trafiksäkerhetsverkets redovisning av siffrorna för oktober framgår bl. a. följande: »Enbart under de senaste sju dagarna har 33 personer omkommit i trafiken. Därmed har hittills sammanlagt 102 personer dödats under oktober mot 93 under hela månaden förra året.» Av dem som omkom under oktober månad i år var 31 fotgängare. Av dessa hade 14 förolyckats i och 17 utanför tätort. I fortsättningen redovisas hur olyckssiffrorna stiger dagligen och hur de under senare år har kommit att bli av rent kuslig storleksordning.

Häromdagen lämnades också en del andra uppgifter, som det kan vara av intresse att här återge. Av dem framgår att 15 000 människor skadas svårt i trafiken varje år, inte 5 000 som den offentliga statistiken säger. Det är docenten Lars Räf, trafikmedicinsk expert, som kommit fram till dessa siffror. Han säger vidare i en artikel i Dagens Nyheter att det är svårt att exakt ange vad den belastningen betyder, men utan tvivel är effekten att köerna vid våra sjukhus, t. ex. när det gäller galloperationer och liknande, förlängs. Docent Räfs statistik avviker sålunda från den officiella statistik vi haft tidigare, men hans siffror bygger på sjukhusens egna rapporter, och den bild han tecknar blir som synes avsevärt mörkare.

Likaså har forskningsläkaren Jan Thorson, medarbetare i statens trafiksäkerhetsråd, redovisat resultaten av en undersökning i Uppsalaregionen. Även hans siffror visar med kuslig tydlighet vilka uttryck vårt umgänge med den moderna trafiken tar sig. Den undersökningen visar, omräknat till rikssiffror, att utöver de 1 300 människor som årligen dödas i trafiken skadas 150 000 människor så svårt att de måste vårdas på sjukhus under minst ett dygn. Sammanlagt svarar trafikolycksfallen för 270 000 vård dagar per år på sjukhusen, och 300 människor invalidiseras årligen så allvarligt att de ännu fem år efter

olyckan inte kan klara sin dagliga livsföring. Vidare får 1 600 människor så allvarliga besvär att de har minskad arbetsförmåga eller smärtor mer än två dagar per månad, och 5 200 har liknande besvär mindre än två dagar per månad.

Sedan kan man också försöka sammanställa olycksfallskostnaderna för landet totalt. Det har gjorts aktningsvärda försök till sådana framräkningar. Bl. a. har universitetslektorn Bengt Mattsson räknat fram att trafikolyckorna årligen i 1970 års penningvärde kostar samhället 560 miljoner i produktionsbortfall genom sjukskrivning. Sjukvårdskostnaderna uppgår till 50 miljoner, de materiella skadorna till 1 040 miljoner och polis-, domstols- och sjuk-kasseadministrationen till 130 miljoner eller sammanlagt 1 780 miljoner kronor. Omräknat per bil blir detta nära 1 000 kronor per år.

Här är det alltså fråga om sådant som över huvud taget kan omräknas i kalla siffror; sedan tillkommer alla de lidanden som åsamkas nära anhöriga till dem som rycks bort i trafikolyckorna, i regel unga människor i blomman av sin ålder — som man brukar säga. Det är ofta de som blir offren därför att de inte på ett förnuftigt sätt kan umgås med den alltmer svällande trafiken.

Det visas en skrämmande nonchalans mot gällande trafikbestämmelser. Denna nonchalans har bl. a. tagits upp i undersökningar som gjorts av två stora tidningar. Man har därvid kommit fram till att det knappast finns någon bilist, som håller sig inom de stipulerade hastighetsgränserna. Man framhåller vidare — och även det fick vi en påminnelse om just i dag — inte minst den hänsynslöshet som förekommer vid övergångsställen. Där har många gångtrafikanter, särskilt ofta äldre personer, fått sätta livet till därför att bilisternas respekt för och hänsynstagande till de gående är mer eller mindre obefintliga.

Allmänpolitisk debatt

Inte minst inom polisen är man djupt oroad över den bristande respekten för våra trafikbestämmelser. Olyckorna vid övergångsställen har också under den senaste tiden ökat på ett lindrigt sagt oroande sätt. Från centralt polishåll frambålles också att övervakningen skulle behöva utökas men att det är svårt att åstadkomma denna övervakning bl. a. på grund av personalbrist. Möjligheterna att komma till rätta med den nyss påtalade nonchalansen genom upplysning har man mer eller mindre upphört att tro på.

En tidning har uttryckt saken på följande sätt: Om någon tar en summa pengar, som tillhört en annan, så kallas vederbörande med rätta för tjuv. Men om samma person medvetet bryter mot trafikens lagar, så vill ingen kalla honom för brottsling. Trafikreglerna har blivit en sorts ordningsstadga, som man inte skall se alltför allvarligt på. Att bryta mot trafikreglerna anses inte vara kriminellt.

Jag tror att den beskrivning som jag just återgivit också äger full tillämpning. Vi har alla när vi kör bil en benägenhet att överskrida de gällande trafikbestämmelserna — det må gälla hastighet, omkörning vid backkrön eller andra former av chanstagnation, som i alltför stor utsträckning förekommer på våra vägar och som leder till de konsekvenser jag inledningsvis nämnde.

Mot denna bakgrund måste olika åtgärder sättas in syftande till att stävja den utveckling, som vi nu upplever inom den vägbundna trafiken. Det gäller med andra ord att göra allt som kan göras för att skapa bättre förutsättningar för säkerhet till liv och lem.

Det har i denna debatt vid några tillfällen ifrågasatts, om det inte vore lämpligt att tillsätta arbetsgrupper för diskussion av vissa aktuella samarbetsproblem. Jag vill framhålla att det inte inom något annat samhällsområde finns större anledning att tillsätta en arbetsgrupp än just för de problem som sam-

manhänger med trafiksäkerheten.

Jag vill därför hemställa till regeringen att mycket snart ta ett initiativ för tillsättande av en parlamentarisk grupp, som tillsammans med trafiksäkerhetsverket, NTF, trafikforskare, polismyndigheter och andra organ som verkar för en säkrare trafik så snabbt som det över huvud taget är möjligt skall kunna samordna redan vunna erfarenheter och framlägga förslag, som ger möjligheter till en lugnare och säkrare trafik på våra vägar.

Är det något som vi borde kunna vara överens om i detta riksdagshus, så är det väl att vi inte längre kan tolerera den utveckling som dagligen möter oss på trafikområdet. Det är den utveckling som skapar dessa förödande verkningar just därför att vi inte kan umgås med den moderna motortekniken på ett sätt som skulle göra det möjligt att pressa ned dessa fruktansvärda siffror. Det är en hemsökelse utan motsvarighet som pågår i samhället — en hemsökelse av sådant slag att det är ytterst angeläget att krafttag tas för att vi så snart det över huvud taget är möjligt skall kunna komma fram till en ordning som kraftigt reducerar de olyckor som dagligen händer på våra vägar.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mellqvist sade att om det är någonting som vi i riksdagen borde kunna vara överens om, så är det att åtgärder skall vidtas mot trafikolyckorna och trafikdöden. Jag ber att få instämna med honom i detta.

Herr Mellqvist föreslog här att det skulle tillsättas en parlamentarisk grupp. Vi på vårt håll föreslog i våras denna åtgärd. Då förelåg det inte enighet härom. Jag hoppas att enigheten kommer till stånd nu.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag vill instämna i vad herr Mellqvist anfört angående trafik-

Allmänpolitisk debatt

problemen ute på våra vägar. Det är en allvarlig fråga, en fråga som berör alla och envar. Ingen kan gå säker ute på våra landsvägar. Även om jag kör aldrig så försiktigt kan jag bli ett offer för trafikdöden, offer för en trafikolycka. Jag vill därför, herr talman, kraftigt understryka angelägenheten av att en arbetsgrupp bildas just med tanke på att främja trafiksäkerheten.

Men det var inte för att säga detta som jag begärde ordet, utan främst för att ta upp några av de problem som den allmänpolitiska debatten har rört sig omkring. Vad är det som varit den röda tråden i debatten? Jo, det är de ekonomiska frågorna, som berör de enskilda medborgarnas trygghet i dagens samhälle.

Medborgarna upplever en känsla av otrygghet. Orsakerna kan vara flera, men otrygghetskänslan är bl. a. baserad på otrygghet i anställningen. De många företagsnedläggningarna inger de anställda en känsla av otrygghet. De ständigt återkommande prisstegringarna skapar också bekymmer och oro. För den kreditsökande allmänheten utgör de hårda kreditrestriktionerna och den skyhöga räntan allvarliga ekonomiska bekymmer. Med dessa förhållanden som bakgrund upplever många medborgare en otrygghet i dagens Välfärdssverige, en otrygghet som vi politiker måste försöka komma till rätta med.

Det allvarligaste hotet mot välfärdsutvecklingen är de hårda kreditrestriktionerna och den skyhöga räntan. Om inte lättnader sker i fråga om kreditrestriktionerna, kan man befara att konkurser och företagsnedläggningar kommer att öka i oroväckande grad. Märk väl att kreditstoppet inte har inneburit att enbart de svaga företagen kommit i svårigheter. Även de företag, som kan betecknas som utvecklingsdugliga företag med relativt god likviditet, har kunnat hamna i svårigheter på grund av kreditstoppet, vilket har lett till att också sådana företag har fått lägga ned

driften och deras anställda har fått söka annan anställning.

Det är därför inte underligt att många anställda i dag känner otryggheten i sin anställning som en verklig realitet. Bristen på kapital är i de allra flesta fall orsaken till att många företag måste friställa sin arbetskraft. Bristen på pengar försvårar också för företagen att vidta de rationaliseringar och utbyggnader som behövs för att kunna möta den alltmer hårdnande konkurrensen utifrån. Dagens förhållanden kan därför få återverkningar på arbetsmöjligheterna och inkomstutvecklingen långt fram i tiden.

De hårda kreditrestriktionerna, som nära nog inneburit ett kreditstopp, har medfört att kreditmarknaden liksom kommit i bakvatten. Bankerna har ålagts att hålla sin kreditgivning inom mycket begränsade ramar. När vederbörande kreditsökande nekas kredit, inte på grund av att han inte kan uppvisa godtagbar säkerhet utan helt enkelt på grund av gällande restriktioner, har vederbörande sökt att få sitt kreditbehov om möjligt täckt genom lån av exempelvis vänner, släktingar eller andra. Han har kanske t. o. m. sökt sig ut på den grå kreditmarknaden.

När banken nekat att bevilja krediten och vederbörande lånesökande har vänt sig till en god vän, så har kanske denne i sin tur lyft kapitalet i samma bank. Därmed har banken avhänt sig möjligheten att stå som långgivare men har i alla fall fått släppa till kapitalet. Vad har man då vunnit med detta? Samma bank har medverkat till att ställa kapital till förfogande, dock med den skillnaden att det inte är banken som i detta fall är långgivaren. Den har bara fått släppa till kapitalet.

Utän överdrift kan vi väl säga att vi i vårt land har ett väl fungerande banksystem. Genom kreditrestriktionerna håller nu på att skapas en kreditmarknad vid sidan av det nuvarande banksystemet. Vi får därmed en okontrol-

Allmänpolitisk debatt

lerad kreditmarknad vid sidan av den kontrollerade.

Banker och kreditinrättningar kontrolleras av samhällets olika organ, bl. a. av riksbanken och bankinspektionen, men över den kreditmarknad som finns vid sidan om det rådande banksystemet finns ingen kontroll. Att det inte är obetydliga belopp det gäller kan man vara övertygad om. Inte minst framgår detta av annonserna i dagspressen om privat utlåning. Det kan inte vara ett samhällsintresse att en betydande kreditgivning sker vid sidan av banker och kreditinrättningar.

Vad sedan gäller räntan kan sägas att vi i dag har en ränta som nära nog kan betecknas som ockerränta enligt gamla tiders uppfattning. Här tillämpas nu fullt legitima utlåningsräntor, som kan variera mellan 8,75 och 13 procent i banker och kreditinrättningar. Att räntan hårt drabbar de skuldsatta och utgör en kostnadsfördyrande faktor är vi nog alla överens om. En räntehöjning på 1 procent slår igenom i höjda hyror med 10 procent. Det är angeläget att skapa möjligheter till lättnader i kreditgivningen för dem som behöver låna pengar, men det är också angeläget att söka åstadkomma lättnader i fråga om räntan.

När jag framför önskemål om en lättnad i kreditgivningen och en sänkning av räntan, vill jag grunda mitt ställningstagande på det förhållandet att konjunkturerna av allt att döma har kommit in i ett skede, där orderingsgången inom industrin börjar stagnera. Likaså är såväl färdigvarulagen som lagren av material och råvaror nu välfyllda. Sysselsättningen ligger alltså kvar på en hög nivå, men efterfrågan på arbetskraft växer inte lika mycket som tidigare, vilket givit utslag i antalet lediga platser. Dessutom har mängden varsel om permitteringar och nedläggningar ökat på ett oroväckande sätt. Det är i denna situation angeläget att skapa förutsättningar för att den gynnsamma in-

vesteringsutvecklingen under årets första del skall kunna fortsätta. Det senaste årets restriktioner har lagt hinder i vägen för den industriella tillväxten samt gjort det svårt för den mindre företagsamheten att modernisera och bygga ut.

Det är också av nöden att man medvetet angriper de stora pris- och kostnadsökningarna. Räntans kostnadseffekter spelar därvid uppenbarligen en viktig roll. En anpassning av ränteläget till förändringarna i den ekonomiska situationen har redan företagits i flera länder; bl. a. har Canada, Frankrike och Tyskland under de senaste månaderna sänkt diskontot.

För att trygga en jämn och stabil ekonomisk utveckling är det nödvändigt att den ekonomiska politiken i vårt land anpassas snabbare till förändringarna än vad som skett under senare år. Genom en räntesänkning minskas produktionskostnaderna, och vi får därigenom billigare varor. Hyror kan också hållas nere. En sådan åtgärd bidrar även till att hålla investeringarna på en hög nivå, vilket är helt nödvändigt med hänsyn till vårt behov av att kunna öka exporten och förbättra balansen i vår utrikeshandel.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag kommer ingalunda att starta någon ny rond i denna ekonomiska debatt; jag har bara begärt ordet för att göra ett konstaterande.

I går diskuterade vi mycket ingående den ekonomiska politiken, och jag sade redan då att det var anmärkningsvärt att vi skulle behöva göra detta utan att ha tillgång till konjunkturinstitutets höstrapport. Tidigt i morse hörde jag konjunkturinstitutets chef Börje Kragh i radion kommentera höstrapporten. Jag har fått reda på att den vid 17-tiden i går överlämnades till riksdagspartiernas kanslier, sedan väl personalen där hade gått hem.

Jag tycker att detta är ett bevis på en

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

synnerligen dålig planering. Att riksdagen skall behöva föra en allmänekonomisk debatt utan att ha tillgång till uppgifter i konjunkturinstitutets höst-rapport, som i alla fall var så pass färdig att den omedelbart efter middagsuppehållet kunde överlämnas till riksdagspartiernas kanslier, är — för att använda ett mildt ord — djupt otillfredsställande. Låt det aldrig hända igen!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat mig om regeringen vill ta omedelbara initiativ för att

1. införa sådana regler att den enskilde kan förbjuda att hans obligatoriskt avkrävda personuppgifter får användas annat än för statistisk bearbetning,

2. införa sådana bestämmelser att koppling mellan olika databanker omöjliggörs annat än för statistiska sammanställningar,

3. införa förbud eller strikt kontroll av statliga myndigheters försäljning av individuella uppgifter om svenska medborgare samt förbjuda den privata handeln med sådana uppgifter,

4. införa ett sådant system att alla uttag ur offentliga register skall anmälas och förtecknas centralt, så att medborgarna får elementära möjligheter att kontrollera hur och i vilket syfte den tvångsvis lämnade informationen om dem används,

5. i allmän ägo överföra kredituppläsningsbyråerna.

Herr Magnusson i Borås har frågat

mig, om jag är beredd att ge allmänheten bestämda garantier för att sekretessen i de lämnade uppgifterna i samband med folk- och bostadsräkningen bevaras, exempelvis genom att personnumret avlägsnas från magnetbandet och om jag vill tillsätta en särskild utredning eller meddela offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén sådana tilläggsdirektiv att frågan om den personliga integriteten och dataregistren tas upp till en allsidig prövning.

Bakgrunden till interpellationerna är den nyligen avslutade insamlingen av uppgifter till årets folk- och bostadsräkning. Det finns med hänsyn till den debatt som har förekommit skäl att framhålla att folk- och bostadsräkningen är ett betydelsefullt underlag för samhällsplaneringen. Som exempel på användningsområden för den statistik som byggs på materialet från folk- och bostadsräkningen kan nämnas: planering av bostadsförsörjningen, åldringsvården och skolväsendet och bedömning av utvecklingstendenser på arbetsmarknaden samt planering för att kunna bedriva en effektiv regional politik. Folk- och bostadsräkningen kan inte tjäna dessa ändamål, om uppgiftslämnandet eftersätts. Även i andra sammanhang är det nödvändigt att den enskilde lämnar vissa uppgifter till ledning för samhällsarbete.

Såväl i interpellationerna som i den allmänna debatten har emellertid gets uttryck för oro för att uppgifterna skulle kunna användas på ett sätt som strider mot de enskilda medborgarnas berättigade krav på skydd för den personliga integriteten. I anslutning härtill har uppstått en debatt om behovet av att skydda den personliga integriteten vid uppbyggandet av olika informationssystem med anlitande av ADB-teknik.

Vad beträffar uppgifterna till folk- och bostadsräkningen gäller enligt 16 § sekretesslagen att uppgifter, som har

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

lämnats för statlig eller kommunal statistik, inte får lämnas ut till allmänheten, om inte den som avses med uppgiften samtycker till det. Samma sekretesskydd gäller i fråga om myndighets bearbetningar av uppgifter som lämnats för statistikändamål.

Enligt min uppfattning innebär denna bestämmelse tillfredsställande garantier för att uppgifter, som allmänheten lämnar till myndighet för statistikändamål, inte lämnas ut till obehöriga. Såvitt jag känner till har det inte heller hittills förekommit några klagomål på att statistiksekretessen skulle vara bristfällig, trots att reglerna i fråga nu har gällt länge och trots att det är flera år sedan ADB-tekniken togs i tjänst för den offentliga statistikbearbetningen.

Hos statistiska centralbyrån finns även uppgifter ur befolkningsregistren lagrade på datamedier. Dessa uppgifter är inte hemliga, och statistiska centralbyrån säljer sådana uppgifter. Mot bakgrund härav har man i debatten befarat att de vid folk- och bostadsräkningen insamlade uppgifterna skall komma i obehöriga händer. Jag vill med anledning härav framhålla att någon försäljning av individualiserade uppgifter, som har lämnats i statistiksyfte, självfallet aldrig har förekommit och inte heller skall förekomma.

Vad jag hittills har sagt har gällt frågan om skyddet mot att individualiserade statistikuppgifter lämnas ut till allmänheten. De farhågor som har kommit till uttryck har emellertid avsett också risken för att uppgifter, som har lämnats för statistikändamål, skulle kunna utnyttjas av myndigheter även för andra ändamål på ett sätt som kunde anses betänkligt med hänsyn till den personliga integriteten. Här om vill jag framhålla följande.

Det saknas för närvarande generella regler om myndigheternas rätt att ta del av varandras hemliga handlingar. Myndighet har att under ämbetsansvar göra

en avvägning mellan den samarbetskyldighet, som gäller för myndigheterna sinsemellan, och det skyddsintresse, som framgår av reglerna om tystnadsplikt och handlingssekretess. När det gäller uppgifter som allmänheten har lämnat för statistikändamål tillämpar statistiska centralbyrån vid denna avvägning en fast och entydig praxis, som innebär att sådana uppgifter över huvud taget inte lämnas ut till annan myndighet.

Jag kan alltså inte finna annat än att gällande rättsregler innebär ett tillfredsställande sekretesskydd för uppgifter, som lämnats för statistikändamål. Det finns därför inte anledning att vidta särskilda åtgärder för att ytterligare trygga sekretessen på detta område.

I interpellationerna tas emellertid frågan om ADB-tekniken och den personliga integriteten också upp ur en vidare synvinkel än som gäller skyddet för personliga uppgifter i statistikmaterial. Bakgrunden synes framför allt vara det förhållandet att ADB-tekniken öppnar stora möjligheter att ställa samman uppgiftsmaterial från olika register och på så sätt kartlägga enskilda människors förhållanden i en utsträckning som tidigare inte har varit praktiskt möjlig.

Jag vill till en början framhålla att problemet att skydda den personliga integriteten vid uppgiftssammanställningar inte är något nytt som har kommit med ADB-tekniken. Uppgiftsinsamlingar på den offentliga sidan är i stor utsträckning sekretesskyddade. Jag kan här erinra om kriminalregistret, polisregistret och kontrollstyrelsens straffregister. Dessa register, som innehåller från integritetssynpunkt mycket ömtåliga uppgifter, har ända sedan sin tillblivelse varit kringgärdade med sekretess såväl i förhållande till allmänheten som i förhållande till övriga myndigheter. Dessa register håller nu på att överföras till ADB-medium. Liksom när det gäller statistiksekretessen medför

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

övergången till ADB-teknik inte att sekretesskyddet försämras. Även när det gäller övriga ADB-system, som är i drift inom den offentliga sektorn, har sekretessproblemen hittills kunnat bemästras.

Det pågår ett omfattande arbete på uppbyggnad av olika datasystem såväl i samhällelig som i privat regi. Utnyttjande av ADB-teknik i den offentliga verksamheten innebär nämligen stora fördelar bl. a. genom att den skapar bättre förutsättningar för en effektiv samhällsplanering och ger stora arbetsekonomiska vinster, men uppläggningsen av nya register aktualiserar i många fall integritetsskyddsproblem. Dessa problem får lösas på samma sätt som har skett hittills. Det blir således statsmakternas sak att vid varje tillfälle ta ställning till vilka skyddsregler som behövs. Jag tror inte att det är vare sig möjligt eller lämpligt att beträffande ännu ej upplagda eller planerade register i förväg bestämma omfattningen av integritetsskyddet. Det måste för varje register bli fråga om en avvägning mellan det informationsbehov som registret skall fylla och behovet av skydd för den personliga integriteten. Denna avvägning måste naturligen ge olika resultat för exempelvis ett kriminalregister och ett register med enbart adressuppgifter.

Med detta vill jag inte ha sagt att ADB-tekniken inte skulle innehålla problem med hänsyn till den personliga integriteten. Som jag redan har framhållit sammanhänger detta framför allt med att ADB-tekniken öppnar stora möjligheter att ställa samman uppgiftsmaterial från olika register. Dessa problem har på ett tidigt stadium uppmärksamats av regeringen.

För ett och ett halvt år sedan tillsatte regeringen en kommitté som bl. a. skall utreda, om tryckfrihetsförordningens offentlighetsprincip skall vara tillämplig på ADB-medier, och lägga fram förslag till de sekretessbestämmelser som kan komma att behövas med anledning

av ADB-utvecklingen på den offentliga sidan. Kommittén skall också enligt sina direktiv ta upp frågan om sekretessen mellan myndigheterna. Arbetet i kommittén, vars sekretariat nyligen har förstärkts, bedrivs i nära kontakt med det arbete som pågår på uppbyggnad av de olika datasystemen. En fråga, som kommer upp i detta sammanhang, är om personnumret eller någon annan s. k. integrationsnyckel skall omgärdas med sekretess. Ett delbetänkande beträffande datasekretessen väntas i slutet av nästa år. Det är möjligt att en fullständig lösning av frågorna om datasekretessen kräver grundlagsändring. Dessförinnan torde uppkommande sekretessproblem kunna lösas genom mera begränsade åtgärder. Såvitt jag kan se är det emellertid inte nu aktuellt att tillsätta en »dataombudsman».

Jag övergår nu till de integritetsskyddsproblem som uppbyggandet av olika ADB-system i privat regi kan skapa. Den möjlighet som sedan länge finns för enskilda att samla in och sammanställa offentligt material med hjälp av ADB-teknik har visat sig kunna innebära allvarliga risker för missbruk. Dessa risker föreligger framför allt vid bedrivandet av kreditupplysningsverksamhet. Även dessa problem är sedan halvtannat år föremål för utredning. Arbetet har nu kommit så långt att betänkande med förslag till åtgärder kan beräknas bli framlagt under år 1971. Enligt sina direktiv skall utredningen överväga huruvida den erforderliga kontrollen skall ske genom ett koncessionsförförande eller genom tillskapande av ett monopol. Jag vill framhålla att det visserligen i dag saknas medel att ingripa mot en kreditupplysningsverksamhet som kränker den personliga integriteten men att redan tillsättandet av en utredning med angivna direktiv varit ägnat att motverka inrättandet av privata databanker för ifrågavarande ändamål och att de bestämmelser som kan

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

bli aktuella kommer att gälla även sådan verksamhet som nu pågår.

Avslutningsvis vill jag säga att den oro som har kommit till uttryck i senare tids debatt om ADB-tekniken och den personliga integriteten är förståelig med hänsyn till frågornas betydelse för den enskilde. Men problemen har uppmärksamats på ett tidigt stadium i uppbyggnaden av de olika datasystemen. Förutsättningarna är därför gynnsamma för att behovet av skydd för den enskildes integritet blir tillgodosett.

Vidare anförde:

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! De problem som jag tagit upp i min interpellation gäller inte frågor som har samband med att olika statliga organ samlar in uppgifter för olika statistiska ändamål. De problem jag tagit upp gäller i stället användningen av sådana uppgifter för ändamål som inte har med statistik att göra utan med ekonomi och politik.

Samtidigt som jag tackar justitieministern för det utförliga svaret måste jag säga att jag inte anser detta tillfredsställande. Det undervärderar enligt min mening de faror för medborgarnas personliga integritet som den pågående utvecklingen när det gäller databanker och andra registersystem skapar.

Även om man inom offentlighets- och sekretesskommittén nu glädjande nog upptäckt att man måste förstärka sitt sekretariat för att klara dessa frågor och även om både denna kommitté och kreditupplysningsutredningen lovar vissa förslag under 1971, så är det ett faktum att det i snabbt tempo pågår en utveckling som föregriper viktiga principiella ställningstaganden av regering och riksdag och som kan komma att göra senare träffade beslut mer eller mindre verkningslösa.

Kreditupplysningsutredningen skall ju bl. a. överväga, huruvida den erfor-

derliga kontrollen av dessa register skall ske genom vad man kallar ett koncessionsförfarande eller genom ett statligt monopol. Justitieministern säger här i dag, att de bestämmelser som kan bli aktuella kommer att gälla även sådan verksamhet som nu pågår. Men vad gör statsmakterna, om man finner att det redan existerar ett monopol inom kreditupplysningen, närmare bestämt ett amerikanskt sådant? Ett faktum är ju att större delen av kreditupplysningsföretagen redan har uppköpts av utländska intressen. Ett amerikanskt storföretag behärskar nu 55—60 procent — det är möjligt att siffran är ännu högre — av den svenska kreditupplysningsmarknaden. Register över miljontals svenskar — siffror på mellan 3 och 5 miljoner har nämnts i debatten — befinner sig i utländsk ägo, och de innehåller i stor utsträckning intima personuppgifter. Övergång till ADB-behandling uppges delvis ha skett och diskuteras för hela materialet.

Och det är, herr talman, ingen tillfällighet, att det amerikanska storkapitalet strävar att lägga under sig såväl kreditupplysningsverksamheten som reklambranschen i vårt land liksom i andra länder. Det är ett led i en medveten ekonomisk och politisk strategi. Man fortsätter nu att köpa upp företag, medan utredningen sitter och diskuterar frågorna. Jag har riktat uppmärksamheten på detta tidigare här i riksdagen, men justitieministern svarade då, att man från regeringens sida inte ville eller kunde göra någonting åt saken. Inom de amerikanska storföretagen erinrar man sig kanske tidigare fördomar om »de dumma svenskarna».

Det USA-ägda företagets dominans innebär att de insamlade uppgifterna om praktiskt taget hela den vuxna svenska befolkningen kan överflyttas till utlandet. Vilka garantier har man för att detta inte redan har skett? Här behövs omedelbart ingripande. Jag vill

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

upprepa vad jag tidigare anfört, att regeringen snabbt måste ta initiativ för att i allmän ågo överföra kreditupplysningsbyråerna.

Risker för missbruk av registeruppgifter av olika slag finns emellertid inte enbart när det gäller kreditupplysningsbyråer. Ett stort antal privata databanker finns redan eller håller på att byggas upp. Stölder av uppgifter från dessa har avslöjats. I ett fall har personuppgifter använts för en verksamhet som starkt påminner om utpressning. När det gäller sådana privata databanker vill jag starkt sätta i fråga, om inte deras handel med individuella uppgifter om svenska medborgare helt sonika borde förbjudas. Det borde tillhöra skyddet för en människas integritet att intima personuppgifter inte får vara föremål för försäljning och köp på den kommersiella marknaden.

Även försäljningen från statliga myndigheter av individuella uppgifter borde förbjudas eller i varje fall starkt begränsas och ställas under en sträng kontroll. En sak är att tillhandahålla statistiska uppgifter. Men den verksamhet som nu bedrivs av statistiska centralbyrån och centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden, där man gjort affär av offentlighetsprincipen och energiskt offererar namn och adresser på enskilda personer, utplockade efter kundernas önskemål, vill jag för min del beteckna som ett oskick. Denna verksamhet har ingenting att göra med de uppgifter för vilka statistiska centralbyrån och CFU har inrättats. Jag skulle vilja direkt fråga justitieministern, vad han anser om denna verksamhet och om regeringen avser att vidta några åtgärder för att stoppa den.

Över huvud taget måste de medborgare som snällt och hyggligt avlämnar personliga uppgifter till myndigheterna få garantier för att dessa uppgifter inte används för syften som de själva anser

vara motbjudande. Den enskilde bör ha rättighet att förbjuda att hans obligatoriskt avkrävda personuppgifter får användas för annat än statistisk bearbetning. Alla uttag ur offentliga register borde anmälas och förtecknas centralt, så att medborgarna får elementära möjligheter att kontrollera hur och i vilket syfte den information om dem själva används som de har tvingats att lämna.

Alla dessa problem tilltar med utbyggnaden av databankerna. Regeringen har beslutat att bygga upp ett centralt personregister i en enda stor dataanläggning. Statliga databanker byggs också upp för arbetsmarknaden, rättsväsendet, studiehjälpen, riksförsäkringen, för alla statsanställda osv. Inom det privata näringslivet byggs ett omfattande datasystem upp, särskilt för bankväsendet. En integration av dessa senare förbereds i det s. k. SIBOL-projektet.

Genom hopkoppling mellan olika databanker kan en detaljerad kartläggning av varje individ göras. Nyckeln är därvid personnumret. Det är möjligt att förhindra sådan hopkoppling av uppgifter genom att personnumret eller någon annan nyckel omgärdas med sekretess, såsom också berördes i justitieministerns svar.

Även om denna fråga inte är slutdiskuterad i offentlighets- och sekretesskommittén skulle det vara värdefullt om justitieministern deklarerade, att regeringen eftersträvar en sådan lösning, att individens integritet fullt ut skyddas. Detta har också, herr talman, att göra med hela frågan om utlämning av uppgifter från det centrala personregistret, som nu håller på att byggas upp. Där tycker jag det skulle vara mycket värdefullt att få reda på regeringens ställningstagande i denna senare konkreta fråga, alltså när det gäller utlämning av uppgifter från det centrala personregistret.

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

Herr andre vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för det svar som han har lämnat på min interpellation. Justitieministern har redan lämnat svar på en liknande interpellation i första kammaren, där det har förts en lång debatt. Jag finner det därför rätt meningslöst att gå närmare in på det svar som nu har lämnats, och jag tänker bara göra några korta principiella uttalanden.

Det är förklarligt att det uppstod nära nog en liten folkstorm mot den senaste folk- och bostadsräkningen. Bakgrunden var att för den enskilde personen bestämmelserna till skydd för personlig integritet inte framstod som tillräckligt säkra. Det som särskilt irriterade var att fastighetsägare, fastighetsförvaltare och portvakter i stor utsträckning fick tillgång till uppgifter som ingalunda alla människor vill lämna ut till allmänt beskådande. Det rådde också stor oklarhet beträffande enskilda personers rättigheter när det gällde formerna för blanketternas avlämnande. Jag tror därför att det är nödvändigt att regeringen ser till att något upprepande inte sker utan att informationen i sådana här situationer blir bättre. Det var ju närmast den som klickade.

I samband med denna folk- och bostadsräkning kom debatten i gång på mera fullt allvar om hur datatekniken skall användas i framtiden för att klargöra förhållandena i vårt samhälle vad beträffar person-, företags- och inkomstförhållanden samt sociala förhållanden, familjeförhållanden m. m. Jag tror att det är ganska viktigt att de principer som skall bestämma vilka uppgifter som skall lämnas blir klargjorda. Med andra ord, vetskapen om alla förhållanden i vårt samhälle är naturligtvis av stort värde för all planering, som justitiemi-

nistern säger. Men det gäller också att se till att det blir lämpliga uppgifter och att man inte tar fram någonting i onödan.

Naturligtvis är det angeläget att vi i så stor utsträckning som möjligt utnyttjar moderna uppfinningar, på detta område liksom på alla andra. Det gäller emellertid att använda dem på ett sådant sätt att inte resultatet blir att man liksom tappar kontrollen över utvecklingen. Ett särskilt viktigt intresse härvidlag är att bevara den personliga integriteten.

Vi har redan uppsamlat många data i olika sammanhang. Genom användningen av personnummer blir det tydligen möjligt att göra överföringar mellan olika magnetband. Det har sagts att så skall ske med det material som har samlats in vid folk- och bostadsräkningen. Det var väl detta som i hög grad bidrog till att det blev en storm omkring denna.

Det är ganska självklart att en samkörning kräver en alldeles speciell kontroll av att sekretessbestämmelserna blir uppfyllda i full utsträckning. Jag har därför ifrågasatt i min interpellation, om inte databandet kunde befrias från personnumren, när denna samkörning är färdig, så att man inte i fortsättningen skulle behöva hysa någon oro för en obehörig användning genom personregistrets uppgifter.

Justitieministern har inte svarat direkt på denna min fråga, men han lämnade i första kammaren ett svar som jag lyssnade på. Där sade han att detta vore en teknisk fråga som han inte kunde ta ställning till. Om jag inte är felunderrättad genom en tidningsuppgift i somras, sade emellertid den inom statistiska centralbyrån ansvarige tjänstemannen för denna folkräkning att det skulle vara möjligt att vidta denna tekniska anordning.

Vad beträffar datasystemets framtida användning tror jag också att det finns

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

all anledning att tänka på att detta system, som genom sin stora användbarhet lätt kan fresta till att alltför mycket av statistikuppgifter läggs upp, därigenom kan åsamka såväl enskilda människor som företag ett alltför stort och dyrbart arbete med att avlämna uppgifter, som egentligen icke behövdes. Det är något som inte minst ute i näringslivet kostar mycket pengar, när man skall tillhandahålla alla dessa olika primäruppgifter.

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka justitieministern och hoppas att det skall vara möjligt att få fram ett system som gör att den moderna datatekniken kan användas på ett riktigt sätt.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Jag finner det värdefullt att få tillfälle att från regeringens sida framhålla, att vi ingalunda har undervärderat farorna i samband med datatekniken och att vi inte heller har varit överksamma och låtit utvecklingen bara basa i väg. Det har ju talats i debatten om de utredningar som tillsattes 1969. Men man skall ingalunda tro att det var först vid denna tidpunkt som regeringen observerade problematiken, utan vid varje beslut om att inrätta ett datasystem inom statsförvaltningen har detta förknippats med föreskrifter om att man under systemets uppbyggnad noga skall se efter på vilka punkter den personliga integriteten kan komma in i bilden och att det nya systemet i varje fall inte innebär en sämre sekretess än tidigare. I många fall medför datasystem en bättre sekretess än förut liksom också bättre möjligheter att hindra att felaktigheter uppstår.

Herr Hermansson har särskilt uppehållit sig vid uppgiftsinsamlandet på den privata marknaden och konsekvenserna av att sådana uppgifter säljs till utlandet och av att svenska företag ägs

av utlänningar. Nu säger ju herr Hermansson att det är gott och väl att regeringen har tillsatt denna utredning liksom att densamma under 1971 kommer att framlägga förslag om antingen ett koncessionssystem eller ett monopol; såvitt jag förstår, förordar herr Hermansson monopol. Herr Hermansson menar att det kan vara för sent och att stor skada kan ske under tiden. En konsekvens av vårt svenska samhällssystem är att det kanske fungerar litet långsamt, men vi alla har ju varit överens om att det är en fördel att få stöta och blöta en fråga ordentligt innan vi fattar beslut.

Jag tror emellertid att jag kan säga att jag mycket bestämt uppfattat saken så att, när vi nu får ett förslag och med riksdagens medgivande genomför en kontroll av kreditupplysningsverksamheten och därmed i fortsättningen hindrar t. ex. utländska företag att skaffa sig sådana här uppgifter, har vederbörande kanske i dag många uppgifter, men registren blir väl ändå ganska snart inaktuella, om de inte får kompletteras. Människorna är ju inte statiska så att uppgifterna i registren är aktuella så länge vederbörande lever, utan redan efter något år måste registren vara av mindre värde, och så småningom blir de naturligtvis helt värdelösa. Mot den bakgrunden kan väl frågan om ett förbud i år eller nästa år inte ha så stor betydelse.

Herr Hermansson sade vidare att i den mån de uppgifter som människorna lämnar till myndigheterna för olika samhällsändamål innehåller intima personuppgifter bör uppgifterna inte få lämnas ut. Nej, det är vi nog överens om, men jag känner inte till herr Hermanssons definition på intima personuppgifter. Det finns ju vissa register, t. ex. befolkningsregistret, som inte grundar sig på uppgifter som den enskilde lämnar på några formulär utan som hämtats från olika statliga myndigheter, och det har inte hittills betraktats som någ-

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

ra intima personuppgifter och därför inte heller ansetts kunna träda den personliga integriteten för nära. Jag vet inte hur långt herr Hermansson vill gå i inskränkningar när det gäller våra uppgifter i kyrkoböckerna, som länsstyrelsen får som underlag för befolkningsregistret, vilket senare i sin tur lämnas till statistiska centralbyrån.

Därmed kommer jag in på statistiska centralbyrån och den debatt som nu förts under ett par veckors tid. Den debatten har sitt ursprung i flera faktorer. En faktor är att statistiska centralbyrån har olika register, och det är därför möjligt att de människor som fyllt i uppgifterna till folk- och bostadsräkningen har trott att det var fråga om uppgifter som statistiska centralbyrån kan använda i sin kommersiella verksamhet. Det har kanske inte stått klart för allmänheten att så inte är fallet. Den saken har framhållits många gånger, men jag påpekar den en gång till, eftersom det tydligen inte kan upprepas nog ofta. Den kommersiella verksamheten på statistiska centralbyrån hänför sig till uppgifter som kommer från exempelvis länsstyrelsernas befolkningsregister. De är inte hemliga och har hittills inte ansetts behöva vara det ur integritetssynpunkt.

Herr Hermansson sade att man väl ändå kunde förbjuda statistiska centralbyrån att fortsätta med sin kommersiella verksamhet. Det kan man naturligtvis göra, även om denna betyder en viss inkomst till statskassan. Den är dock inte så svindlande att den bör få bli avgörande i det fallet. Men vi skulle inte vinna särskilt mycket på det, eftersom uppgifterna inte är hemliga och enskilda människor därför kan skaffa sig dem på andra sätt.

I detta sammanhang vill jag svara på frågan om det centrala personregistret. Där är mitt svar till herr Hermansson detsamma som tidigare, nämligen att i varje fall då ett datasystem upprättas

ges till de människor som skall syssla med systemet besked om att sekretessskyddet särskilt skall uppmärksammas. Så har också skett när man beslutat om det centrala personregistret. Man har poängterat att sekretessbehovet i varje läge skall beaktas.

Slutligen också några ord om personnumren, som herr Magnusson i Borås tog upp. Jag vet inte om mitt svar där var ottydligt. Det är en intressant fråga huruvida vi skall ha någon form av integrationsnyckel, så att det vid samkörningar blir obehövt att sätta ut personnummer och någon sorts kod i stället användes. I så fall skulle sekretessen förstärkas. Jag kan här inte svara på om detta är möjligt, eller om en sådan anordning skulle kräva alltför stora tekniska ändringar och därigenom bli oerhört mycket dyrare eller besvärligare. Jag anser emellertid att frågan förtjänar den största uppmärksamhet, och jag har också sagt att offentlighetskommittén skulle se på denna sak. Då får vi höra vilka möjligheter som finns och ta ställning till frågan, sedan kommittén lagt fram sitt förslag. Det är alltså en fråga där vi i dag tydligen inte har några delade meningar i princip.

Herr Magnusson i Borås uppehöll sig sedan vid folk- och bostadsräkningen och den folkstorm som uppstått i det sammanhanget. Jag håller med herr Magnusson så till vida att mycket av klagomålen skulle ha kunnat undvikas om informationen i tillräcklig grad hade nått ut till medborgarna. Vi står emellertid i detta sammanhang inför en problematik som sannerligen också möter oss på andra håll. Oerhört mycket av missförstånd om och misstro mot samhällets åtgärder har sin grund i att å ena sidan informationen inte varit tillräcklig och å andra sidan konsumenterna av informationen i viss utsträckning inte tillgodogjort sig den.

Om regeringen hade kontrollen över tidningar, radio och TV skulle man ju

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

mycket enkelt på lämpligt sätt kunna sprida information i frågor som denna och därmed kanske lättare undanröja misstankar om att de uppgifter som begärs skall användas för skumma ändamål. Nu har vi inte denna möjlighet — och den vill vi kanske inte heller ha — men därigenom får vi också den berörda problematiken. Nog hade det varit en smula lättare att komma till rätta med denna om vi hade fått hjälp av tidningarna i stället för att dessa, såsom många gånger skett, återgivit uppenbart felaktiga uppfattningar utan kommentarer.

Det är otvivelaktigt både i detta och i andra sammanhang ett behov av att få fram information till medborgarna. Man har inom statistiska centralbyrån efter vad som nu senast förekommit fått detta fullständigt klart för sig och kommer naturligtvis nästa gång att begära betydligt större anslag för informationsändamål än vad som vid detta tillfälle bedömdes vara nödvändigt.

Jag hoppas att denna debatt skall föra det goda med sig att den aktuella frågan — som knappast är partiskiljande — nu blivit så väl belyst att det i fortsättningen skall stå klart att regeringen hyser den allra största känsla för att människorna ibland kan vara misstänksamma mot krav på uppgiftslämnande och för att det är alldeles nödvändigt att även i fortsättningen tillse att inga andra uppgifter begärs in än sådana, som är absolut erforderliga för samhällsarbetet. Detsamma gäller slutligen vår vilja att liksom hittills i fortsättningen med den största uppmärksamhet följa behovet av sekretesskydd.

Herr **HERMANSSON** (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern sade att regeringen har observerat den problematik som jag och andra tagit upp i interpellationer. Jag vill inte bestrida det. Vad som emellertid gör frågan kom-

plicerad är att utvecklingen inom de olika områdena av ADB-tekniken och beträffande dennas praktiska användning både inom den statliga och den privata sektorn har gått framåt i iltempo under de senaste åren, allt medan frågorna har observerats och utredningarna löpt vidare.

Justitieministern menade nu att utredningsmaskineriet här i Sverige visserligen mal en smula långsamt men att detta kan vara en fördel. Ja, det är möjligt att det är en fördel i andra sammanhang, men i detta avseende tror jag att det hade varit önskvärt om t. ex. kreditupplysningskommittén hade kunnat påskynda sin verksamhet så att regeringen snabbt kunde framlägga ett förslag till riksdagen som kunde ligga till grund för ett beslut.

Justitieministern menade vidare att det inte spelade så stor roll om kreditupplysningsverksamheten i vårt land under tiden köptes upp av amerikanska storföretag och inte heller om det material som finns på detta område fördes över till utlandet. Men det är ju ett faktum, herr justitieminister, att under den tid som man väntat har det förekommit en — även i tidningspressen uppmärksammas — verksamhet på detta område där man har använt sådant här material för något som jag skulle vilja jämställa med rent utpressningsyfte. Det är alltså en verksamhet som pågår hela tiden och som man ju avser att på något sätt ingripa emot.

Vidare är det så att en del uppgifter i de register som finns på kreditupplysningsmarknaden inte så snabbt blir inaktuella. Inkomstuppgifter o. d. ändras givetvis från år till år, men det material som finns i registren hos kreditupplysningsbyråerna innehåller en mängd andra uppgifter — om en persons förflutna, om hans verksamhet, om familjeförhållanden och om en rad andra omständigheter som är av värde för innehavaren så länge denna person befin-

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

ner sig i livet. I dessa register finns som sagt mellan 3 och 5 miljoner svenskar, alltså hela den vuxna svenska befolkningen.

Jag vill i detta sammanhang bara anmärka att när jag använde uttrycket »intima personuppgifter» syftade jag hela tiden på den privata verksamheten; då det gällde den statliga använde jag uttrycket »personuppgifter» eller »individuella uppgifter».

Slutligen säger justitieministern — och det är den sista punkt jag skall ta upp — att man vinner inte särskilt mycket med ett förbud mot statistiska centralbyråns försäljning därför att uppgifterna ändå är offentliga. Men skillnaden härvidlag är ju att det blir en helt ny kvalitet genom detta massutbud som sker av uppgifter från de statliga myndigheternas sida. Det är det jag menar är ett oskick som man skulle sätta stopp för.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att göra några kommentarer till herr justitieministerns anförande. Det är bara en liten detalj som jag tycker det finns anledning att peka på.

Justitieministern klagade över att massmedia inte hade hjälpt till att lämna information om folk- och bostadsräkningen. Det är inte min sak att svara för massmedia, utan i varje fall när det gäller radio och TV borde herr justitieministern själv ligga närmare till för detta. Men faktum är i alla fall att här gavs från vederbörande myndighet order och kontraorder åtminstone när det gällde var blanketterna skulle kunna lämnas, något som verkade en smula förvirrande. Felet ligger därför kanske inte uteslutande hos massmedia, utan det kan ha begåtts ett litet fel någon annanstans, så att en viss förvirring uppstod i samband med denna folk- och bostadsräkning.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag är inte interpellant man skall icke desto mindre be att få tacka herr justitieministern för det besked som vi fick om att informationen vid den allmänna folk- och bostadsräkningen i år faktiskt inte var tillräcklig och för löftet om att det åtminstone kommer att begäras mera anslag för information nästa gång. Jag tror att vi alla inser att detta kommer att behövas, och vad vi hoppas är att finansministern skall inse samma sak.

Det var utomordentligt intressant och givande att höra ledaren för vänsterpartiet kommunisterna tala så vackert om den enskilde medborgarens behov av integritet, av frihet från insyn osv. Det är ett begrepp som har nämnts förvånansvärt litet i denna datadebatt — det har ju talats mycket i frågan under den senaste tiden — och det är offentlighetsprincipen. Vi har faktiskt en sådan här i landet som en gång var en liberal idé till den enskildes försvar men som nu på grund av teknikens utveckling kan komma att missbrukas mot medborgaren. Vill vi undvika det måste vi ju ligga före tekniken med lagstiftning. Jag ställer frågan: Ligger vi verkligen före tekniken med lagstiftning i tillräcklig grad?

Jag vill koncentrera mig på frågan om regler för sekretess vid myndigheternas kommunikation med varandra. Jag syftar då på detta centrala personregister som vi kan ha redan år 1972 och där uppgifter från en väldig mängd andra statliga register kan tänkas bli hopkopplade. Det gäller det personalaadministrativa informationssystemet, försäkringsregistret, rättsväsendets informationssystem och ett planerat ADB-system inom exekutionsväsendet, för att inte tala om sammankoppling med andra ADB-register hos banker och försäkringsbolag.

Justitieministern sade i interpellationssvaret att man nog inte i förväg kan

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

bestämna omfattningen av integritets-skyddet varje gång ett nytt system kopp-las in. Senare i debatten har emeller-tid justitieministern ett par gånger sagt ifrån att sekretessproblemen verkligen uppmärksammats på ett tidigt stadium vid uppbyggandet av olika datasystem. Jag skulle vilja veta litet mera om detta, därför att det finns en del uttalanden från andra myndigheter, som härvidlag tycks hysa vissa tvivelsmål. Jag ber att få anföra några citat.

SPRI (Sjukvårdens och socialvårdens planerings och rationaliseringsinstitut) säger i sitt remissutlåtande över det centrala folkbokföringsregister som upprättats av centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden: »Om man i framtiden skall kunna koppla samman de databanker som olika myndigheter planerar, måste man redan nu förbereda sig, t. ex. genom att sätta till en offentlig utredning med berörda intressenter. Sjukvården kan på lång sikt bli en av de större intressenterna och ställer sär-skilt höga krav på sekretesskydd för in-formationen, vilket har en avgörande inverkan på systemutformning och kost-nader. Därför måste man också utarbeta regler för att klargöra vem som har rätt att utnyttja informationen i olika data-banker.» SPRI tycks inte vara säker på att några sådana regler redan finns.

Man kan anföra följande citat ur Svensk Sparbanks tidskrift 1969, där byråchef Rapaport från SCB skriver: »Men vem är behörig och vem är obe-hörig? Och hur pass fyllig information bör den behöriga tjänstemannen kunna få? Här kommer man in på för indivi-den mycket väsentliga spörsmål som gäller hans förhållande till staten. Dessa frågor måste närmare utredas och be-svaras. Med få undantag finns det i dag inga lagregler på detta område.»

Så långt byråchef Rapaport. I SCB:s rapport från 1969 står: »De ökade möj-ligheterna till samkörningar begränsas till en del av att åtgärder måste vidtas

för att förhindra missbruk av material. — — — Detta ställer stora krav på de berörda myndigheternas integritet och fordrar att denna får en klar författ-ningsmässig förankring.» Det låter inte på dessa experter som om det vore så klart och färdigt dels med sekretessreg-lerna och dels med hur de är inbyggda i databankerna. Som lekman behöver man egentligen bara veta en sak om de olika möjligheterna att skydda sekre-tesse vid övergång från det ena syste-met till det andra eller inom systemet på olika nivåer, nämligen att det är mycket dyrt och att det framför allt blir mycket dyrt om man försöker att efter-åt bygga in det senare. Det var ju också det justitieministern underströk: man kan inte plötsligt hoppa av från per-sonnummersystemet och bygga in ett annat, ty det kan bli alltför dyrt.

De olika sekretessnivåerna och sek-retesskoderna måste alltså från början byggas in i datasystemet. Jag frågar justitieministern om detta verkligen är gjort i tillfredsställande grad.

Till slut vill jag citera vad byråchef Kurt Medin vid SCB sade vid tolfte nor-diska statistikermötet i år i Stockholm: »När vi här talar om statistiken och den administrativa processen förs sek-retessfrågorna med nödvändighet in i diskussionens centrum. Det vore otill-börligt av oss att blunda och låtsas som om det här problemet inte fanns. Lika otillbörligt är det att aningslöst hänvisa till en lagstiftning, som kommit att släpa efter den oerhört snabba utvecklingen inom datatekniken. Vi statistiker har anledning att se upp, så att vi inte i vårt rationaliseringsnit sätter högre vär-den i fara.» Byråchefen Kurt Medin låter inte riktigt lika optimistisk som justitieministern, och jag skulle till slut vilja ställa en konkret fråga. Skulle man inte kunna tänka sig att man väntade litet med den här sammankopplingen av alla de stora statliga ADB-systemen som redan är planerad till dess att vi

Svar på interpellationer ang. skyddet för den personliga integriteten vid upprättande av databanker, m. m.

har ordentliga lagregler och även har dessa inbyggda i datorerna så att vi vet att de kommer att fungera?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Som fru Anér mycket riktigt framhåller rör det sig här i mångt och mycket om en kontrovers mellan offentlighetsprincipen och den enskildes behov av skydd. Vi vill ju inte gärna offra offentlighetsprincipen i större utsträckning än vad som kan bedömas vara absolut nödvändigt med hänsyn till den enskildes sekretesskydd. Det är en mycket svår avvägning, vilket kanske särskilt tydligt visar sig när det är fråga om kommunikationen mellan myndigheter som har register och som av något skäl — som i och för sig är rimligt — vill ha en samkörning. På den punkten har jag i mitt interpellationssvar förklarat att det för närvarande saknas generella regler. Därför har det också uttryckligen sagts i direktiven till offentlighetskommittén att den särskilt skall beakta detta problem.

Fru Anér invänder nu att det tydligen föreligger oklarheter och att det därför inte skulle finnas skäl för mig att vara så optimistisk som jag har varit i interpellationssvaret. Jag har emellertid också sagt att vi har uppmärksammat dessa oklarheter. Hittills har vi kunnat bemästra sekretessfrågorna, och vi tror att vi skall kunna göra det intill den tidpunkt då vi får några förslag från kommittén. Under mellantiden tar vi oss fram med begränsade åtgärder. Jag kan direkt knyta an till de olika register som fru Anér nämnde, dvs. register inom sjukvården och det allmänna centrala personregistret.

Jag vill ännu en gång framhålla vad jag sagt i svaret till herr Hermansson och herr Magnusson i Borås, att det i direktiven till dem som sysslar med denna fråga finns uttryckliga besked om att de skall beakta sekretessfrågorna.

De får då naturligtvis ta kontakt med såväl offentlighetskommittén som vederbörande departement i de fall där detta är erforderligt, då de alltså ser att hittillsvarande lagstiftning och bestämmelser inte ger tillräcklig ledning. Under den tid som förflyter fram till dess att vi kan lägga fram ett lagförslag tror jag att vi skall kunna klara dessa svårigheter.

Herr PETERSSON i Lund (s):

Herr talman! Med anledning av de två interpellationer som vi nu behandlar är det intressant att notera att moderata samlingspartiet och vänsterpartiet kommunisterna har funnit varandra i denna fråga — låt vara utifrån olika utgångspunkter. Moderata samlingspartiet är möjligen rädd för storebror staten och det kommunistiska partiet anar måhända någon form av monopolkapitalistisk konspiration. Denna lilla reflexion får naturligtvis inte undanskymma det faktum att det är ett mycket allvarligt problem som tas upp i interpellationerna. Det har också givit anledning till diskussion under den senaste tiden.

Anledningen till att jag begärde ordet i denna debatt var de farhågor som herr Hermansson gav uttryck för, att den utveckling inom kreditupplysningsbranschen som ägt rum under det senaste året skulle medföra att kreditupplysningsutredningen kommer i efterhand — att den på något sätt ställs inför fullbordat faktum. Jag antar att han avser övergången till ADB-teknik när det gäller uppbyggnaden av databanker inom den offentliga sektorn och i viss mån också inom den privata sektorn. Jag antar också att han avser de omfattande amerikanska uppköpen inom kreditupplysningsbranschen. Jag kan väl för övrigt säga att man har en känsla av att den branschdominans som herr Hermansson angav för de amerikanska intressena inom kreditupplys-

ningsbranschen i vårt land snarare ligger litet i underkant än i överkant — detta sagt som en parentes.

Eftersom jag är ledamot i den tillsatta kreditupplysningsutredningen har jag därmed också en viss inblick i dess arbete. Jag vill lugna herr Hermansson och eventuellt andra med att å mina egna och mina kamraters i utredningen vägnar försäkra att vi inte på något sätt kommer att känna oss överspelade av den utveckling som har ägt rum. Den enda utgångspunkten för kreditupplysningsutredningens förslag kommer självfallet att bli de hänsyn som måste tas till den personliga integriteten i vid mening. Det finns ingen anledning att den utveckling som har ägt rum skall så att säga göra kreditupplysningsutredningens kommande förslag till av noll och intet värde.

När det gäller möjligheterna för kreditupplysningsutredningen att följa utvecklingen så sker det ett mycket nära samarbete mellan utredningen och de instanser som nu sysslar med de statliga databankerna. Vi har ett kontinuerligt remissförfarande. På den punkten är således integritetsskyddsaspekterna också i vår utredning väl bevakade. Jag behöver inte gå närmare in på det mycket intensiva arbete som pågår inom offentlighets- och sekretesskommittén.

Låt mig sluta detta inlägg med att säga att den debatt som vi fört här i dag inte får ge intryck av att regeringen och justitieministern inte i tid uppmärksammat denna problematik. På basis av de undersökningar som vi gjort vågar jag tvärtom påstå att man inte i något annat land haft någon aktivitet på ett tidigt stadium motsvarande den som den svenska regeringen kunnat uppvisa i det här fallet. Om man gör en internationell utblick, finner man att den svenska regeringen ligger mycket väl framme när det gäller att ta upp denna problematik. Den debatt som mer och mer förts i dessa frågor under den

Medborgarskapslagstiftningen, m. m.

senaste tiden fick sin upprinnelse kanske i första hand genom att regeringen beslöt att tillsätta de nämnda två utredningarna i början av år 1969. Före den tidpunkten hade vi över huvud taget ingen diskussion om problemen kring ADB och den personliga integriteten. Tillsättandet av dessa utredningar kan sägas ha varit utgångspunkten för diskussionerna. Det vore därför litet orättvist, om denna interpellationsdebatt skulle ge intryck av att det är regeringen som är på defensiven och att det är regeringen som inte i tid uppmärksammat problemen. Ju mer man tränger in i denna materia, desto mer kan man konstatera att internationellt sett har vi haft ett mycket förutseende ställningstagande på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 54, med anledning av Nordiska rådets svenska delegations skrivelse med överlämnande av berättelse för rådets adertonde session, såvitt skrivelsen hänvisats till bevillningsutskottet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Medborgarskapslagstiftningen, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av motioner rörande medborgarskapslagstiftningen, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! De motioner som behandlas i första lagutskottets utlåtande nr 50 känner vi väl igen. I dessa motioner krävs rätt för barn inom äkten-

Medborgarskapslagstiftningen, m. m.

skapet till svensk mor och utländsk far att bli svensk medborgare. Denna fråga hade vi uppe 1967, 1968 och 1969. Vid varje tillfälle avvisade första lagutskottet motionerna. Under alla dessa tre år i följd har andra kammarens majoritet godkänt detta krav och alltså bifallit motionen. Men i första kammaren har majoriteten avslagit begäran.

Huvudargumentet för första lagutskottet, vilket nyss har godtagits av första kammaren, har varit att man löper risk för att en del barn skulle få dubbelt medborgarskap, om de fick svenskt medborgarskap när fadern är utlänning och modern svensk. Man har också sagt att denna fråga behandlats i Europarådet, och det har ställts i utsikt att vi så småningom skulle kunna komma till rätta med frågan genom internationella överenskommelser om det dubbla medborgarskapet.

Sedan vi senast behandlade denna fråga har socialdemokratiska partikongressen haft den uppe till behandling och enhälligt beslutat att ställa sig bakom detta rättvisekrav för de barn det gällt. Sedan dess har också Nordiska rådet tagit upp den, vilket föranlett rekommendationer till de nordiska länderna att försöka ordna frågan och samtidigt försöka undvika risken för att ett ökat antal barn får dubbelt medborgarskap.

Sedan vi senast behandlade saken har vår nye justitieminister hunnit bli litet varm i kläderna. Till allt detta knyter jag vissa förhoppningar om att frågan skall ha kommit i ett nytt läge, även om den står lika olöst i dag som tidigare.

De problem som sammanhänger med de undantag från vissa sociala förmåner — det gäller barnpension i vissa fall, vårdbidrag och bidragsförskott i vissa fall — som gäller för dessa barn har överlåtits åt familjepolitiska kommittén att lösa. Såvitt jag förstär kan det inte ta så lång tid innan kommittén avger ett betänkande, där även des-

sa problem givits en tillfredsställande lösning, dvs. en lösning som jämställer dessa svenska barn — jag kallar dem så trots att de vägras svenskt medborgarskap — med andra svenska barn.

Det har uppenbarligen gått prestige i frågan i första lagutskottet. Förslaget har också bromsats allt hårdare i första kammaren, som säkerligen i dag fungerar lika väl som den gjort de tre föregående år då denna fråga behandlats; första kammaren har som sagt redan tagit ställning i saken.

På ena sidan står alltså första lagutskottet och första kammaren, som inte godkänner dessa barn. På den andra sidan står andra kammarens majoritet under flera år, socialdemokratiska partikongressen, som jag tycker borde få en viss betydelse i detta fall, och de män och kvinnor som är gifta och har barn som inte kan bli svenska medborgare.

När jag i dag ändå säger att jag inte kommer att yrka bifall till motionerna och inte heller kommer att begära votering så beror det på att jag ser saken så här:

Det är bara ett par månader till som första kammaren finns kvar, det är ett par månader kvar tills första lagutskottet ombildas. Det kanske blir en ljusning när vi får en ny kammare, som jag hoppas har en mer fördomsfri sammansättning än vad riksdagen totalt har nu.

Med hänsyn till den korta tid som återstår och med hänsyn till att det är omöjligt att i denna riksdag genomföra ett beslut som skulle gälla avstår jag likväl inte ifrån att hävda att det är ett rättvisekrav att dessa barn såväl som andra skall vara svenska medborgare, men jag avstår ifrån att i dag yrka bifall till motionen och begära votering. Jag gör det med ett bestämt löfte, att om icke Nordiska rådet lyckas föra frågan längre än hittills och om det finns en chans att saken ligger annorlunda till i den nya kammaren, då skall frå-

Medborgarskapslagstiftningen, m. m.

gan åter tas upp och få en riktig lösning.

I detta anförande instämde herr *Åberg* (fp), fru *Thunvall* (s), fröken *Wetterström* (m), herrar *Vigelsbo* (cp) och *Mellqvist* (s), fru *Bergman* (s), fru *Sundström* (s) samt herrar *Andersson* i Örebro (fp) och *Åkerlind* (m).

Fru **SIGURDSEN** (s):

Herr talman! Det kan kanske anses onödigt att efter fru Erikssons anförande begära ordet, men jag vill ändå göra några reflexioner kring denna följetong och vad som framgår av utskottets utlåtande.

Som fru Eriksson framhöll, är det nya i utskottets utlåtande att frågan har behandlats i Nordiska rådet. Jag vill också säga att det nya i och med Nordiska rådets behandling är att utskottet nämner att man nu bör tänka på barnets bästa vid behandlingen av denna fråga.

Nordiska rådets juridiska utskott säger sig ha funnit att det vid behandlingen av denna fråga i de danska och svenska riksdagarna visat sig att det inte alltid är säkert att det är i ett barns intresse att överta en bestämd förälders medborgarskap. Det är ju på detta sätt det hela nu fungerar; man övertar alltså nu ett bestämt medborgarskap, nämligen faderns. Såvitt jag förstår har motionärernas syfte i dessa motioner alltid varit att se just till barnets bästa. Det är inte fråga om att det ena medborgarskapet är mera värt än det andra, men det måste väl vara praktiskt, psykologiskt och juridiskt mest riktigt att medborgarskap erhålles i det land, där barnet är fött, där det kommer att växa upp och där det har för avsikt att bo — i det land vars språk barnet talar.

Utskottet har kommit fram till ett annat konstaterande, nämligen att det rakt inte är en fråga om jämlikhet mellan könen det här gäller. Jaså, inte det?

Följer inte de juridiska lagarna i detta avseende runt om i världen den sedan urminnes tider traditionella uppfattningen att det är mannen som är familjens överhuvud? Det är alltså till mannens nationalitet som barnets skall knytas. Varför finns det annars inte länder som har en lagstiftning som innebär att barnet skall följa moderns nationalitet, eller kan utskottet kanske peka på att det finns någon sådan lagstiftning?

Alla vet att vi i detta land när det gäller jämlikhetsdebatten — den må gälla denna begränsade del av frågan om jämlikhet, nämligen jämlikhet mellan män och kvinnor, eller den må gälla jämlikhet mellan olika grupper i samhället — hunnit längst. Jag vågar påstå att vi också har hunnit längre i debatten än de övriga nordiska länderna. Även om vi ändå inte har kommit tillräckligt långt med konkreta exempel på uppnådd jämlikhet, har vi i vårt land ett debattklimat i de här frågorna som är mycket positivt.

Så till det dubbla medborgarskapet och Europarådets konvention om begränsning av flerfaldigt medborgarskap!

När jag har blivit tillfrågad, vari nackdelen med det dubbla medborgarskapet ligger, har jag som lekman på det området bara kunnat peka på det problem som kan uppstå när det blir fråga om i vilket land manliga ungdommar skall göra sin värnplikt. Läser man invandrarverkets långa intressanta yttrande över motionerna, ser man också till sin förvåning att detta är den enda nackdel som verket har kunnat peka på i detta sammanhang, men det är ju ändå ett problem som blir aktuellt först i 18—19-årsåldern, beroende på vilka bestämmelser som gäller i de olika länderna.

Jag har full förståelse för att vi måste hålla internationella konventioner som vi har ratificerat, men det får väl inte innebära att vi om förhållandena

Medborgarskapslagstiftningen, m. m.

har ändrats — och jag tycker man kan säga att de har ändrats och säkert kommer att ändras med den kraftiga invandring vi har till vårt land — inte skulle ha rätt att aktualisera en ändring och försöka få till stånd en mer tidsenlig lagstiftning. När vi dessutom har kommit längre i vår syn på jämlikhet mellan män och kvinnor än vad andra länder har gjort, är det naturligt att det är vi som aktualiserar förändringarna så att bestämmelserna är i pakt med tiden.

Jag vill i det här sammanhanget peka på den rädsla som man ofta märker när det är fråga om medlemskap i EEC för att det skall verka som en broms på vårt sociala reformarbete.

Så till Nordiska rådet. Jag skall försöka se seriöst på Nordiska rådet i den här debatten — i vanliga fall sällar jag mig till dem som ifrågasätter värdet och nyttan av en sådan överorganisation. Hur som helst har Nordiska rådet rekommenderat att regeringarna skall undersöka, om man inte kan ta större hänsyn till barnets intressen. Detta tycker jag att man kan tolka så, att regeringarna skall undersöka om man inte i större utsträckning kan tillgodose just det syfte som motionärerna har.

Sedan sägs det i Nordiska rådets rekommendation i enlighet med juridiska utskottets förslag, att frågan eventuellt senare kanske kan aktualiseras på internationellt plan. »Eventuellt senare» — kan man få ett mera dystert besked? Det kan dröja åtskilliga år innan den här frågan aktualiseras igen, men fru Eriksson har ju här inför kammaren sagt att vi har möjligheter att återkomma.

Fru Eriksson har längre erfarenhet än jag av parlamentet, och hon har alltså knutit en viss förhoppning till att den nya enkammarriksdagen efter den 1 januari skall se mer positivt på de här frågorna. Med tanke på det och med tanke på den rekommendation som Nordiska rådet har gjort får man väl se

med en viss optimism på saken — vissa förhoppningar kan vi ha, såsom fru Eriksson sade. Därför har jag inte heller något yrkande om bifall till motionen.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja ställa en lekmanfråga rakt ut i luften: Är juridiken till för människorna, eller är människorna till för juridiken?

I detta anförande instämde fru Åsbrink (s).

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har redan lämnat en redogörelse för gången av detta ärende, och jag behöver alltså inte gå in på någon historik, i synnerhet som ju fru Eriksson har utlovat att vi kommer att få diskutera saken igen nästa år när vi samlas i enkammarriksdagen.

När jag lyssnade till fru Eriksson tänkte jag först att vi kanske ändå hade kommit varandra litet närmare den här gången, eftersom det initiativ som har tagits i Nordiska rådet onekligen ger oss förhoppningar — även om de är mycket svaga — att man kommer att försöka finna en lösning på detta problem som kan tillfredsställa alla och framför allt är till barnens bästa. Vi är säkert på ömse sidor eniga om att det är det viktigaste.

Sedan sade fru Eriksson att orsaken till att hon inte yrkar någonting alls i dag är att hon hoppas att den nya enkammarriksdagen inte skall vara lika förstockad som den nuvarande första kammaren är. Därmed får det väl bli som det blir nästa år. Jag skall inte upprepa alla de argument som anfördes redan i förra debatten, eftersom vi får tillfälla att återkomma. Jag vill endast ännu en gång understryka att genom den behandling som frågan har fått i Nordiska rådet har vi ändå öppnat möjligheter att just på det nordiska planet försöka penetrera förutsättningarna att nå fram till en vettig lösning.

Medborgarskapslagstiftningen, m. m.

Hänsynen till barnets bästa skall inte bara innebära att barnet utan vidare skall bli svensk medborgare, om det är fött i Sverige, utan ett barn till en svensk man och en utländsk kvinna skall, även om det är fött i Sverige, kunna bli utländsk medborgare, om det kan vara det bästa för barnet. I så fall har vi kommit fram till en fullständig likställighet. Men detta är detaljer som får diskuteras så småningom.

Det vore glädjande, om de nordiska länderna kunde göra en gemensam framstöt på det internationella området. Vid sidan av det huvudargument som utskottet har anfört — att man bör försöka undvika de dubbla medborgarskapen — finns ett annat huvudskäl, nämligen att sådana här frågor inte kan lösas ensidigt på svensk basis, utan de måste lösas på det internationella planet.

Det är inget fel att försöka aktualisera en sådan här fråga, om man tycker att den är angelägen, och jag kan i stort sett vara ense med motionären om önskvärdheten av att barn som föds här skall bli svenska medborgare. Frågan är vilket som är det rätta sättet att aktualisera spörsmålet. Jag tror inte att det är till fördel för saken, om vi här i Sverige ensidigt tar initiativ som i andra länder väcker den uppfattningen, att vi inte är inställda på samarbete utan att vi vill i något slags nationell självtillräcklighet visa andra nationer vägen. Jag tror inte att vi löser frågorna på det sättet.

Jag vill också hänvisa kammarens ledamöter till att läsa det remissutlåtande som vi har fått från invandrарverket, som numera behandlar dessa frågor. Verket har i stort sett kommit fram till den uppfattning som varit första lagutskottets hela tiden.

Så skulle jag vilja uttrycka en from önskan att när fru Eriksson återkommer med sin motion nästa år hon då åtminstone tar bort de klart felaktiga påståendena om att vi tillämpar lagarna

rigoröst och gör det omöjligt för ett barn till en svensk mor som är gift med en utländsk medborgare att förvärva svenskt medborgarskap. Det är uppenbarligen inte riktigt. Jag tycker att man bör göra sig det besväret att kolla upp sådant här, innan man upprepar det gång på gång i sina motioner.

Vi har nu på kammarens bord också en annan motion, väckt av herr Carlshamre, vari han har tagit upp frågan om den olikhet i socialt hänseende som råder mellan svenska barn och barn av utländsk nationalitet. Herr Carlshamre vill att man skall försöka undanröja alla de olikheter som finns. Vi har i utskottet påpekat att vi redan enhälligt har uttalat oss för att detta problem borde lösas här i riksdagen, och familjepolitiska kommittén sysslar ju nu bl. a. även med frågan om bidragsförskott för barn av utländsk nationalitet. Utskottet säger att kommittén också torde vara oförhindrad att ta upp alla andra aspekter på denna fråga där det råder olikhet mellan svenska och utländska barn. Det problemet är alltså redan på väg att lösas och kan alltså inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Med hänsyn till de initiativ som nu har tagits inom Nordiska rådet och med hänsyn till vår anslutning till Europarådets konvention för undvikande av dubbla medborgarskap torde det väl för närvarande inte heller finnas anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd i anledning av det andra yrkandet, nämligen att man skall sträva efter att på det internationella planet söka en lösning på dessa problem. Det är självklart att vi skall försöka det, men tills vidare torde vi få avvakta resultatet av de initiativ som har tagits innan vi kan ta nästa steg.

Med åberopande av vad jag sålunda har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):
Herr talman! Fröken Bergegren sade

Olovlig värvning

att jag borde ta reda på att det finns möjligheter att bli svensk medborgare för ett barn som har svensk mor och utländsk far, dvs. om föräldrarna är gifta med varandra. Hade detta funnits, borde utlåtandet angivit vilka möjligheter som finns.

Det är klart att det finns möjligheter att ta sociala hänsyn till ett sådant barn — man är ju human. Men man är inte så human att ett sådant barn får bli svensk medborgare, även om mor och far till barnet tigger och ber om det. Det finns inga praktiska möjligheter härtill. Om utskottet hade kunnat säga att motionen stöder sig på felaktiga uppgifter, hade man väl lätt kunnat avvisa motionsyrkandet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av motion om ökad muntlighet i förvaltningsförfarandet,

nr 52, i anledning av motion om vidgad tillämpning av kontradiktoriskt förfarande i förvaltningsärenden, m. m.,

nr 53, i anledning av motion om skyldighet för myndighet att motivera beslut,

nr 54, i anledning av motioner om åtgärder för att stärka det administrativa rättsskyddet, och

nr 58, i anledning av motioner om straff för flyglanskapning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15

Olovlig värvning

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av motioner angående olovlig värvning.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Första lagutskottet har lagt strikt juridiska synpunkter på motionen om skärpning och effektivisering av bestämmelserna mot olovlig värvning. Utskottet har däremot inte närmare belyst avvägningen mellan utrikespolitiska intressen och andra intressen.

Det medges dock i utskottets utlåtande att »motivet till lagstiftningen mot olovlig värvning väsentligen är av utrikespolitisk natur och bestämmelserna syftar till att undvika utrikespolitiska förvecklingar».

Det är naturligtvis intressant att få en juridisk belysning av problematiken genom remissyttranden från JK, RÅ, en hovrätt, häradsförbundens förbund och Advokatsamfundet. — Men det hade också varit möjligt att remittera motionen till exempelvis några av de ambassader som på senare år haft praktisk kontakt med de här problemen. Några sådana remissyttranden har utskottet inte begärt in. Det hade kanske också varit av intresse att få en redovisning av hur andra länder behandlar frågor om olovlig värvning. Belgien t. ex. hade stora problem med värvning av legoknektar under Kongo-krisen. Vilka lagar har man där för att hindra olovlig värvning?

Om ärendet hade behandlats på ett mera fullständigt sätt är det tänkbart, att utskottet skulle ha kommit till andra slutsatser än vad som blivit resultatet av den rent juridiska genomlysningen av frågan.

Första lagutskottet har exempelvis i sitt utlåtande inte motiverat varför åtal mot olovlig värvning inte skulle kunna ske utan särskilt ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida. Det handlar här om en rent utrikespolitisk bedömningsfråga. Utskottet har emellertid nöjt sig med att inhämta yttranden från ett an-

Införande av tjänstemannataxering i första instans

tal juridiska instanser. Kan de verkliga anses vara särskilt kvalificerade att ta ställning till utrikespolitiska avvägningsproblem? I praktiken förhåller det sig ju så, att vare sig regeringen i ett specifikt fall beslutar att tillåta åtal eller att inte göra det, kommer ett sådant beslut att av många tolkas som en politisk handling som kan påverka bedömningen av vår utrikespolitik. Genom att ändra lagen på den punkten skulle man minska riskerna för onödiga missförstånd.

I motionen sägs att det från utrikespolitiska synpunkter snarast kan vara en fördel om olovlig värvning bringas till åtal utan särskilt ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida. Det konstaterandet står sig också efter en genomläsning av utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Hugosson* (s).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av motioner om översyn av steriliseringslagen, och

nr 61, i anledning av motion om översyn av bestämmelserna angående rätt till nödvärn.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17

Införande av tjänstemannataxering i första instans

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 49, med anledning av motioner om införande av tjänstemannataxering i första instans.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **SJÖHOLM** (fp):

Herr talman! Jag vill säga några ord i anledning av bevillningsutskottets betänkande nr 49, som jag finner i viss mån egendomligt. Tillsammans med herr Andersson i Örebro i denna kammare och herr Hans Petersson i första kammaren har jag motionerat om en ändring i taxeringsmetodiken, som skulle gå ut på att införa en tjänstemannataxering. Såsom vi anført finns tungt vägande skäl för vårt yrkande.

Det ser ut som om utskottet instämde i våra överväganden. Bland annat anför utskottet, att resultatet av taxeringsarbetet inte varit fullt tillfredsställande i materiellt och formellt hänseende. Utskottet delar alltså motionärernas uppfattning.

Under tiden sedan vi väckte motionen har också statskontoret lagt fram ett utredningsutkast som ligger helt i linje med motionärernas uppfattning och förordar en tjänstemannataxering. Detta rapporteras också i utskottets betänkande. Med detta är tydligen allt väl. Sedan gör utskottet en helomvändning och anför:

»En så radikal omläggning av taxeringsarbetet, som motionärerna förordar, anser utskottet sig dock inte kunna tillstyrka.»

Detta förefaller oss litet underligt. Utskottets slutsats står i motsättning till vad utskottet tidigare har sagt. Utskottet instämmer i alla våra motiveringar och synes också vara tillfreds med statskontorets inställning till frågan. Men sedan säger utskottet helt överraskande att man ändå inte vill vara med om en omläggning utan anser att lekmannainflytandet skall bibehållas. Hur dessa två ståndpunkter — man har ingenting emot en tjänstemannataxering men vill ändå ha ett lekmannainflytande — skall kunna förenas är svårt att förstå. Ett sådant lekmannainflytande blir i ännu högre grad än nu är fallet en fiktion. Man vill upprätthålla skenet av att det finns ett lekmannainflytande, ett infly-

Uppbördskontrollen

tande som i dag är obetydligt och som naturligtvis genom en sådan omläggning som nu förordas skulle försvinna helt och hållet.

Jag har, herr talman, inget yrkande men har velat påtala den något märkliga uppfattning som utskottet har gett uttryck åt i sitt betänkande.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! I utskottsbetänkandet har redovisats åtskilliga åtgärder som har vidtagits för att effektivisera taxeringsarbetet. Det finns därför ingen anledning för mig att nu närmare redogöra för dessa åtgärder.

Här åberopar man nu — och det har utskottet också gjort — att statskontoret har föreslagit att deklarationsgranskningen skall utföras av heltidsanställda tjänstemän, knutna till de lokala skattemyndigheterna, och att taxeringsperioden skall förlängas. Det förslaget är nu under remissbehandling. Bevillningsutskottet har bara redogjort för det utan att ta ställning. Men utskottet motsätter sig inte heller förslaget utan skriver i sammanhanget: »Utskottet har givetvis inte anledning att nu ta ställning till de av statskontoret framlagda reformförslagen men vill i och för sig inte motsätta sig att granskningsarbetet i ökad utsträckning och i den omfattning tillgången på kvalificerad personal medger överflyttas till heltidsanställda tjänstemän.»

Det är emellertid en sak. Men utskottet vill ändå inte vara med om att avskaffa lekmannainflytandet — och jag kan inte se att det ena strider mot det andra i den grad som herr Sjöholm ville göra gällande. Vi har i utskottet den principiella inställningen att lekmannainflytandet bör finnas kvar. Det bör t. o. m. kunna förstärkas genom den utbildning som nu har påbörjats och som väl kan accentueras ytterligare. Vidare finns ju den möjligheten att inte tillätta taxeringsnämndsledamöter så slentrianmässigt som nu sker i många fall

utan verkligen se till att man får med personer som är intresserade av denna uppgift och villiga att sätta sig in i arbetet. Då får vi ju ändå ett lekmannainflytande. Utskottet skriver emellertid: »Taxeringsnämndernas funktion som beslutande organ bör därför vid en eventuell förändring om möjligt stärkas.»

Det är inte stor idé att diskutera denna fråga ytterligare, ty utskottets principiella inställning är att lekmannainflytandet inte bör avskaffas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Uppbördskontrollen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 51, med anledning av motion beträffande uppbördskontrollen.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 51 behandlas en motion, vari jag tillsammans med en annan ledamot av denna kammare hemställt om en effektivisering av uppbördskontrollen. Genom underlåtenhet att inleverera källskattemedel drabbades staten 1968 av förluster på ungefär 24 miljoner kronor. Man ställer sig frågan hur det kan vara möjligt att företag, som gjort källskatteavdrag på sina anställdas löner i så stor utsträckning kan lura staten på dessa belopp. Om någon enskild person försummat att i laga tid inbetala förfallen skatt, brukar enligt uppgift påminnelserna komma omgående. Den fråga man ställer sig är om inte samma förfarande tillämpas då det gäller företag. Man har anledning misstänka

Uppbördskontrollen

att kontrollen därvidlag inte är tillfredsställande.

Jag vill ta ett exempel som tyder på detta. Ett företag startades i mitten av november 1965 med ett aktiekapital av 30 000 kronor. Antalet anställda inom företaget varierade mellan 10 och 40. Efter 23 månader gör företaget en präktig konkurs. Av konkurshandlingarna framgår att företagets tillgångar är 33 500 kronor och skulderna 495 500 kronor. Av skulderna är skatteskulden den största posten eller 341 000 kronor — huvudsakligen ej inlevererad källskatt som på lönen avdragits för de anställda. Det framgår vidare att den sista skatteinbetalningen gjorts omkring tio månader efter företagets start. Företaget har alltså under de 13 sista månaderna av sin verksamhet inte inlevererat någon källskatt för sina anställda. Man har därför, anser jag, rätt att ställa frågan: Hur fungerar kontrollen från skattemyndigheternas sida?

Om jag sedan tillägger att samme företagare tre och en halv månader före konkursen, som jag omnämnde, startat ett nytt företag med ett aktiekapital på 15 000 kronor och som helt enkelt övertagit verksamheten från det första företaget. Det drivs ett och ett halvt år innan nästa konkurs är ett faktum. Under denna tid med ungefär lika många anställda som i det första företaget har man av på de anställdas lön avdragen källskatt inlevererat 856 kronor. Konkursen utvisar tillgångar på 9 000 kronor och skulder på 331 500 kronor, varav skatteskulden utgjorde 193 500 kronor. På ungefär tre år har således samme företagare undandragit det allmänna skattemedel på ungefär 535 000 kronor.

När det förhåller sig på detta sätt måste det stå klart för alla att uppbördskontrollen inte är tillfredsställande. I utskottet anförs visserligen att man delar motionärernas synpunkter beträffande angelägenheten av ett effektivt uppbördsystem, men man hoppas att inrättandet av det nya riksskatteverket

och pågående utredning om exekutionsväsendets organisation skall kunna bidra till en förbättrad uppbördskontroll. Några tilläggsdirektiv till utredningen om företagens uppgifts- och uppbörds-skyldighet vill man inte medverka till.

Jag får väl, herr talman, böja mig för detta och hoppas att frågan uppmärksammas av de berörda myndigheterna och att de gör vad som står i mänsklig makt för att hålla efter skattefiffelare intill dess att nya och effektivare bestämmelser utfärdats. Det exempel jag nämnde visar klart att behov av en effektivare kontroll föreligger.

Herr talman! Jag nöjer mig med detta påpekande — jag har inget yrkande.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är ett mycket allvarligt problem som herr Bengtsson i Landskrona har tagit upp, och jag har ägnat det intresse genom att ställa frågor till finansministern. Det har emellertid inte blivit någon förbättring. Det verkar som om regeringen inte vore över hövan intresserad av denna problematik.

Herr Bengtsson i Landskrona nämnde ett exempel, där ett företag underlät att inbetala källskatt under 13 månader. Det var förvånansvärt, ty så illa är det faktiskt inte i regel, åtminstone inte numera. Det tar dock en viss tid att behandla sådana ärenden. Den lokala skattemyndigheten skall först utreda huruvida det dragits någon källskatt. Därefter går ärendet till kronofogdemyndigheten, som herr Bengtsson mycket riktigt sade. Följden blir oftast en konkurs. Det är därför antalet konkurser enligt mångas åsikt har ökat så oroväckande under senare år. Det är till mycket stor del kronofogden som är busen i det dramat. Konkursförfarande är emellertid oftast enda möjligheten att komma till rätta med sådana här företag.

Jag såg förresten i en tidningsartikel

härömdagen att Industriförbundets ordförande ansåg att man borde vara snabbara med att försätta industriföretag som kom på obestånd i konkurs.

När det gäller ett företag som har varit i konkurs och därefter under annat namn fortsätter att missköta skattebetalningen, så är det naturligtvis ett oskick. Men hur man skall komma åt det förstår inte jag — det är nog mycket svårt. Man kan inte rimligtvis ha en lag som stadgar att varje person som gått i konkurs därmed skall vara betagen rätten att driva rörelse, ty det finns ju också hederliga människor som går i konkurs. — Jag vet att detta problem är uppmärksammat inom finansdepartementet, men det är i någon mån ett annat problem än det som herr Bengtsson i Landskrona berörde.

Den bristande källskattebetalningen är ett mycket allvarligt problem. Jag har någon gång frågat finansministern om saken, eftersom det går att fiffla i detta fall genom att betala in bara en del av beloppet för en anställds skatt och behålla resten. Då slås det inte larm, då märks inte saken hos den lokala skattemyndigheten.

Detta är ett allvarligt problem — jag upprepar det — ty förfarandet drabbar den skattskyldige som kanske sedan får kvarskatt, trots att han egentligen har betalt skatten. Jag har som sagt varit på finansministern om saken, men det har inte givit några synbara resultat.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 53, med anledning av motioner angående beskattningen av multinationella företag m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20

Interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

Ordet lämnades på begäran till

Herr AHLMARK (fp), som yttrade:

Herr talman! Långtgående planer finns att bygga ett raffinaderi vid Brofjorden på den svenska västkusten och där ta in supertankers för olja. Sjöfartsverket har nyligen gjort s. k. inseglingsprov med ett par stora tankfartyg, och OK:s planer på raffinaderi i området har hunnit långt. Vissa uppgifter säger att regeringen kommer att fatta beslut i ärendet redan under hösten 1970.

Det borde vara självklart att lokalisering av oljeindustri i värdefulla och ömtåliga kustområden inte får improviseras fram utan vara led i en långsiktig riksplan som öppet redovisas. Lika klart borde vara att hänsynen till miljö och naturvärden måste spela en växande roll och att bl. a. oljeskyddet vid våra kuster inte får nonchaleras.

Därför anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för civildepartementet få ställa följande frågor:

1. När kommer regeringen att besluta om förslaget att lokalisera ett raffinaderi vid Brofjorden i Bohuslän?
2. Anser statsrådet att det är rimligt att ta in supertankers för olja i en trång farled som Brofjorden?
3. Kommer regeringen att bygga sitt ställningstagande till Brofjordens användning på ett offentligt redovisat och debatterat förslag till fysisk riksplan för den svenska västkusten?
4. Vilka åtgärder för lokalisering av alternativ industri i Lysekilsområdet har vidtagits av regeringen?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

**Interpellation ang. den integrerade
gymnasieskolan**

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Tvärålund (cp), som yttrade:

Herr talman! Hösten 1968 fastlade riksdagen riktlinjerna för det frivilliga skolväsendet. I enlighet härmed skall gymnasium, fackskola och yrkesskola den 1 juli 1971 sammanföras till en skolform, som får namnet gymnasieskola. Chefen för utbildningsdepartementet framhöll i den proposition som låg till grund för beslutet att man borde sträva efter att på varje gymnasieort erbjuda flertalet studievägar inom gymnasieskolan. De antagna riktlinjerna kräver därigenom en omorganisation som kan få negativa konsekvenser för vissa orter. Yrkesutbildningen har nämligen hittills i ej oväsentlig utsträckning varit lokaliserad till orter som inte har gymnasium, vilket inte minst torde beröra den av landstingen bedrivna yrkesutbildningen. Med undantag för vårdyrkesutbildning, jord- och skogsbruksutbildning kommer landstingens yrkesutbildning att överföras till gymnasieskolan med primärkommunalt huvudmannaskap.

Förhållanden i Västerbottens län belyser den situation som den förestående omorganisationen kan ge upphov till. Enligt det förslag som länskolnämnden lagt fram skall yrkesutbildningen i lappmarken förläggas till gymnasieorterna Vilhelmina och Lycksele. Det innebär att yrkesutbildning som förekommer på andra orter, exempelvis i Åsele, Stensele och Dorotea, enligt huvudlinjen i riksdagsbeslutet kommer att överföras till gymnasieorterna. Förlust av en yrkesskola kan för många orter innebära avsevärda svårigheter bl. a. i sysselsättningsavseende. Landstingets central verkstadsskola i Åsele har t. ex. ett 30-tal heltidsanställda lärare. Om dessa skulle flytta från kommunen bleve följden en betydande reducering av

3 — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 35*

skatteunderlaget. Till detta kommer nackdelarna för de för närvarande omkring 175 eleverna med att få sin skola flyttad. De av samhället gjorda investeringarna i skolbyggnader kan inte utnyttjas för sitt ändamål och nya måste uppföras på gymnasieorten. I många fall får det anses vara angeläget att sådana konsekvenser av den planerade omorganisationen undvikes. En sådan uppfattning synes också vara förenlig med regeringens och riksdagens intentioner. I den av riksdagen godtagna propositionen framhölls bl. a.:

»De riktlinjer jag här angett för planeringen kan i åtskilliga fall förverkligas först på längre sikt. Avvikelser måste kunna förekomma. I vilken omfattning och hur länge det kommer att finnas kvar yrkesutbildning utanför de orter som kommer att ha en mer fullständig gymnasieskola, dvs. i stort sett dagens gymnasieorter, får utvecklingen utvisa. Detta betyder att utbildningen utanför dagens gymnasieorter bör kunna bibehållas så länge det finns tillfredsställande elevtillströmning och ett klart avnämningintresse för utbildningen.»

De organisatoriska förändringar som blir följden av 1968 års riksdagsbeslut om gymnasieskolan måste enligt detta citat kunna tolkas så, att gymnasieskolereformen inte får i alltför hög grad uniformeras. I glesbygder bör särskild hänsyn tagas till de där rådande förhållandena.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet delge kammaren sin syn på frågan om den integrerade gymnasieskolan med lokalisering i vissa fall till flera orter?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande nr

55, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte motioner; och

andra lagutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motion.

§ 23

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt 21 § riksdagsstadgan, att till utskottet från riksdagens ombudsmän inkommit framställning angående anslag för inredning och utrustning av nya kontorslokaler m. m.

§ 24

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Rimås* (fp), till herr statsrådet och chefen för industridepartementet angående undersökning av gasförekost i Östergötland, och

herr *Svensson* i Eskilstuna (s), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående undersökningar rörande majoritetsval.

§ 25

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.14.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 30 oktober

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 22 innevarande oktober.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt 21 § riksdagsstadgan fogad, å bordet vilande framställning från riksdagens ombudsmän angående anslag för inredning och utrustning av nya kontorslokaler m. m.

§ 3

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

Herr TALMANNEN yttrade:
Bevillningsutskottets betänkande nr

55 och andra lagutskottets utlåtande nr 66 föredras och debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa utlåtanden framställes under den gemensamma överläggningen.

Härefter föredrogs i ett sammanhang

bevillningsutskottets betänkande nr 55, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte motioner; och

andra lagutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift, m. m., såvitt propo-

sitionen hänvisats till lagutskott, jämte motion.

Bevillningsutskottets betänkande nr 55

I propositionen nr 156 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över finansärenden för den 16 oktober 1970 föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift,

2) lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

3) lag om ändring i förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring,

4) förordning om ändring i förordningen (1970:4) om höjd mervärdeskatt på vissa varor,

5) förordning om ändring i förordningen (1957:209) om skatt på sprit och vin,

6) förordning om ändring i tulltaxan (1968:25),

7) förordning om ändring i förordningen (1966:21) om särskild skatt på motorbränslen,

8) förordning om ändring i förordningen (1957:262) om allmän energiskatt, samt

9) lag om ändring i lagen (1970:165) om ändring i lagen (1962:398) om finansiering av folkpensioneringen.

Propositionen hade, såvitt den avsåge förslagen till lag om ändring i lagen om allmän försäkring, lag om ändring i förordningen angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring samt lag om ändring i lagen om ändring i lagen om finansiering av folkpensioneringen, hänvisats till lagutskott (andra lagutskottets utlåtande nr 66) och i övrigt till bevillningsutskottet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

I propositionen föreslås olika åtgärder på avgifts- och skatteområdet i syfte att stabilisera samhällsekonomin. Förslagen innebär bl. a., att den allmänna arbetsgivaravgiften från ingången av år 1971 höjs från nuvarande 1 % till 2 % och att energiskatten på i första hand den privata förbrukningen av elkraft samtidigt höjs från 7 % till 10 %. Från samma tidpunkt föreslås en höjning av arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen från 2,9 till 3,1 %. Vidare föreslås med verkan fr. o. m. den 1 november 1970, att beskattningen av motorbränslen höjs med 10 öre/liter för bensin och 8 öre/liter för brännolja och gasol, att den särskilda skatten på sprit och vin höjs med ca 10 % samt att den höjda mervärdeskatt, som sedan den 9 februari i år gäller för vissa varor, utsträcks till att omfatta även vissa hushållskapitalvaror samt sprit och vin. Den höjda mervärdeskatten föreslås dessutom ändrad från nuvarande 14 % till 15 %, dvs. till den höjd som kommer att gälla för mervärdeskatten efter årsskiftet enligt beslut av vårriksdagen.

De föreslagna ändringarna kan beräknas medföra en inkomstökning för staten av ca 1 850 milj. kr. för år enligt nuvarande förhållanden. Härav kan ca 775 milj. kr. beräknas inflyta under det löpande budgetåret.

Med anledning av propositionen hade väckts följande motioner:

1) de likalydande motionerna *I: 1268* av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och *II: 1477* av herr *Regnéll m. fl.*, vari hemställdes,

att riksdagen måtte avslå det i proposition nr 156 under punkt 7 upptagna förslaget om en höjning av den särskilda skatten på motorbrännolja och gasol med 8 öre per liter;

2) de likalydande motionerna *I: 1283* av herr *Bengtson m. fl.* och *II: 1499* av herr *Antonsson m. fl.*, vari såvitt nu var i fråga hemställdes, att riksdagen beslutade

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

a) att arbetsgivare inom det allmänna stödområdet samt Gotland och övriga delar av Kopparbergs län skulle erlägga allmän arbetsgivaravgift med oförändrat 1 procent av värdet av utgivna löner och förmåner,

b) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av den allmänna arbetsgivaravgiftens verkningar samt förslag till riksdagen om arbetsgivaravgiftens framtida utformning,

c) att allmän arbetsgivaravgift i fråga om sådan arbetstagare hos redare, som avsåges i 1 § första stycket i sjömansskatteförordningen, skulle utgå med oförändrad andel av värdet av utgiven lön och naturaförmåner,

d) att allmän arbetsgivaravgift i fråga om landstings- och kommunalanställd personal inom socialvård samt hälso- och sjukvård skulle utgå med oförändrat 1 procent av värdet av utgivna löner och förmåner,

e) att avslå förslaget om höjning av motorbränsleskatten på bensin och andra drivmedel och att i stället höja den s.k. vägskatten med 10 öre för bensin och 8 öre för brännolja och gasol, samt

f) att uppdra åt vederbörande utskott att utarbeta erforderlig författningstext;

3) de likalydande motionerna I: 1284 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 1498 av herr *Antonsson m. fl.*, vari hemställets, att riksdagen beslutade

a) att allmän arbetsgivaravgift icke skulle erläggas för arbetstagare hos kyrkliga sammanslutningar och andra ideella organisationer, som för sin verksamhet i huvudsak vore beroende av insamlade medel,

b) att uppdra åt vederbörande utskott att utarbeta erforderlig lagtext;

4) de likalydande motionerna I: 1285 av herr *Bohman m. fl.* och II: 1505 av herr *Holmberg m. fl.*, vari hemställets,

a) att riksdagen vid behandling av proposition nr 156 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag angående ändring i för-

ordningen om allmän arbetsgivaravgift,

b) att förslag till skattefritt premie-sparande i enlighet med vad i motionerna anförts förelades innevarande höstriktsdag;

5) de likalydande motionerna I: 1287 av herr *Eskilsson m. fl.* samt II: 1511 av fru *Sundberg* och herr *Lothigius*;

6) de likalydande motionerna I: 1288 av fru *Florén-Winther* och II: 1512 av herr *Åkerlind*;

7) de likalydande motionerna I: 1289 av herr *Helén m. fl.* och II: 1502 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, vari hemställets,

att riksdagen befriade från allmän arbetsgivaravgift sådana kristna samfund och ideella organisationer, som för sin verksamhet i huvudsak vore beroende av insamlade medel;

8) de likalydande motionerna I: 1290 av herr *Helén m. fl.* och II: 1501 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, vari såvitt nu var i fråga hemställets,

a) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition i vad avsåge höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften för arbetsgivare inom det allmänna stödområdet och Gotlands län,

b) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att en utredning tillsattes i syfte att klarlägga den allmänna arbetsgivaravgiftens verkningar,

c) att den föreslagna höjningen av den särskilda skatten på motorbränsle i stället uttoges genom motsvarande höjning av bensinskatten, brännoljeskatten resp. gasolskatten;

9) de likalydande motionerna I: 1291 av herrar *Per Jacobsson* och *Sundin* samt II: 1510 av herrar *Sellgren* och *Stridsman*, vari hemställets,

att riksdagen måtte avslå den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften i vad avsåge arbetsgivare inom det av regering och riksdag fastställda stödområdet;

10) de likalydande motionerna I: 1292

av herr *Ferdinand Nilsson* och II: 1500 av herr *Grebäck*;

11) de likalydande motionerna I: 1293 av herr *Karl Pettersson* och II: 1509 av herr *Petersson* i Gäddvik;

12) de likalydande motionerna I: 1296 av fröken *Stenberg* och herr *Karl Pettersson* samt II: 1508 av herr *Nordstrandh m. fl.*;

13) de likalydande motionerna I: 1298 av herr *Svenungsson* och II: 1503 av herr *Hedin m. fl.*, vari hemställdts,

a) att riksdagen beslutade att kristna och andra ideella organisationer befriades från arbetsgivaravgift samt

b) att utskottet utformade erforderlig lagtext;

14) de likalydande motionerna I: 1299 av herr *Werner* och II: 1504 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställdts,

a) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156 beslutade avslå förslagen om ändringar i förordningen om höjd mervärdeskatt på vissa varor, förordningen om skatt på sprit och vin, tulltaxan, om särskild skatt på motorbränslen och om allmän energiskatt,

b) att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde sådan ändring i förordningen om mervärdeskatt, att livsmedel helt undantogs från sådan skatt,

c) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde omedelbara förslag om skärpning av beskattningen på höga inkomster, stora förmögenheter, arv och gåvor, aktievinster och markvinster, införande av beskattning på privata stiftelser och reklamutgifter samt begränsning av avdragsrätten för skuldräntor,

d) att riksdagen måtte avslå förslaget i proposition nr 156 om ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift samt i stället besluta att fr. o. m. inkomståret 1970 och tills vidare utta en extra bolagsskatt med 10 procent av den beskattningsbara inkomsten samt vidare för sin del besluta att avskrivningsreglerna för rörelse- och hyresfas-

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet tigheter återställdes till vad som gällde före de år 1969 beslutade ändringarna,

e) att riksdagen — därest ovan angivna förslag inte skulle vinna riksdagens bifall — beslutade om sådan ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift att stat och kommun undantogs från denna avgift samt

f) att vederbörande utskott utarbetade erforderlig lagtext;

15) de likalydande motionerna I: 1300 av herr *Wirtén* och II: 1497 av fru *Anér*;

16) motionen I: 1294 av herr *Karl Pettersson* och fröken *Stenberg*, vari hemställdts,

att riksdagen beslutade att vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 156 undanta stödområdet vid beslut om den enprocentiga ökningen av arbetsgivaravgiften;

17) motionen I: 1297 av herrar *Strandberg* och *Karl Pettersson*.

Till behandling i detta sammanhang hade bevillningsutskottet även upptagit de med anledning av det allmänna prisstoppet väckta likalydande motionerna I: 1250 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 1463 av herr *Persson* i Heden *m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156, i vad densamma hänvisats till bevillningsutskottet, anta följande vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändring i förordningen (1968: 419) om allmän arbetsgivaravgift,

2) förordning om ändring i förordningen (1970: 4) om höjd mervärdeskatt på vissa varor,

3) förordning om ändring i förordningen (1957: 209) om skatt på sprit och vin,

4) förordning om ändring i tulltaxan (1968: 25),

5) förordning om ändring i förordningen (1966: 21) om särskild skatt på motorbränslen,

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

6) förordning om ändring i förordningen (1957:262) om allmän energiskatt;

B) att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

1) I: 1250 och II: 1463,

2) I: 1268 och II: 1477,

3) I: 1283 och II: 1499, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet,

4) I: 1284 och II: 1498,

5) I: 1285 och II: 1505,

6) I: 1287 och II: 1511,

7) I: 1288 och II: 1512,

8) I: 1289 och II: 1502,

9) I: 1290 och II: 1501, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet,

10) I: 1291 och II: 1510,

11) I: 1292 och II: 1500,

12) I: 1293 och II: 1509,

13) I: 1296 och II: 1508,

14) I: 1298 och II: 1503,

15) I: 1299 och II: 1504,

16) I: 1300 och II: 1497,

17) I: 1294, samt

18) I: 1297.

Med hänsyn till ärendets brådskande natur hemställde utskottet därjämte att detsamma måtte företas till avgörande efter endast en bordläggning.

Reservationer och ett särskilt yttrande hade avgivits enligt följande.

Reservationer

Den allmänna arbetsgivaravgiften

1) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Magnusson* i Borås (samtliga m), vilka ansett, att utskottet under A 1 och B 5 bort hemställa,

att riksdagen måtte, med ändring av propositionen i förevarande del och med bifall till motionerna I: 1285 och II: 1505,

a) avslå förslaget till förordning om ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till höstriksdagen om skattefritt premiesparande;

2) av herrar *Sundin, Vigelsbo* och *Sundkvist* (samtliga cp), vilka ansett,

att utskottet under A 1 och B 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1283 och II: 1499 i denna del, avseende yrkandet under a) i motionerna, samt med anledning av motionerna I: 1290 och II: 1501 i denna del ävensom motionerna I: 1291 och II: 1510 samt motionen I: 1294 anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift med de ändringar att 2 och 4 §§ skulle ha i reservationen angiven lydelse;

3) av herrar *Tistad, Levin* och *Larsson* i Umeå (samtliga fp), vilka ansett, att utskottet under A 1 och B 9 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1290 och II: 1501 i denna del, avseende yrkandet under a) i motionerna, samt med anledning av motionerna I: 1283 och II: 1499 i denna del ävensom motionerna I: 1291 och II: 1510 samt motionen I: 1294 anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift med de ändringar, att 2 och 4 §§ skulle ha i denna reservation angiven lydelse;

4) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Magnusson* i Borås (samtliga m), vilka ansett, att utskottet under A 1 och B 9 bort hemställa,

att riksdagen måtte, om yrkandena i reservation 1 icke bifölles, med bifall till motionerna I: 1290 och II: 1501 i denna del, avseende yrkandet under a) i motionerna, och med anledning av motionerna I: 1283 och II: 1499 i denna del samt motionerna I: 1291 och II: 1510 ävensom motionen I: 1294, anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift med de ändringar, att 2 och 4 §§ skulle ha av dessa reservanter föreslagen lydelse, vilken överensstämde med den i reservationen 3 angivna;

5) av herrar *Tistad* (fp), *Yngve Nils-*

son (m), *Sundin* (cp), *Levin* (fp), *Gösta Jacobsson* (m), *Magnusson* i Borås (m), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sundkvist* (cp), vilka ansett, att utskottet under A 1, B 4 och B 8 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:1284 och II:1498 samt I:1289 och II:1502 ävensom med anledning av motionerna I:1298 och II:1503 anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift med den ändringen, att 2 § skulle erhålla i reservationen angiven lydelse;

6) av herrar *Sundin*, *Vigelsbo* och *Sundkvist* (samtliga cp), vilka ansett, att utskottet under A 1 och B 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:1283 och II:1499 i denna del, avseende yrkandet under c) i motionerna, anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift med den ändringen, att 2 § skulle ha i reservationen angiven lydelse;

7) av herrar *Sundin*, *Vigelsbo* och *Sundkvist* (samtliga cp), vilka ansett, att utskottet under A 1 och B 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:1283 och II:1499 i denna del, avseende yrkandet under d) i motionerna, anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift med den ändringen, att 2 § skulle ha i reservationen angiven lydelse;

8) av herrar *Tistad* (fp), *Sundin* (cp), *Levin* (fp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sundkvist* (cp), vilka ansett, att utskottet under B 3 och B 9 i denna del bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:1283 och II:1499 samt I:1290 och II:1501 i denna del i skri-

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet
velse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning om den allmänna arbetsgivaravgiftens samhällsekonomiska verkningar;

Mervärdeskatten

9) av herrar *Tistad* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Levin* (fp), *Gösta Jacobsson* (m), *Magnusson* i Borås (m), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sundkvist* (cp), vilka ansett, att utskottet under A 2 bort hemställa,

att riksdagen måtte anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen om höjd mervärdeskatt på vissa varor med den ändringen, att övergångsbestämmelserna erhöles i reservationen angiven lydelse, innebärande att förordningen icke skulle äga tillämpning i fråga om tillhandahållande inom riket av hushållskapitalvaror av typ diskmaskiner m.m., om tillhandahållandet skett enligt skriftligt avtal, som slutits före den 16 oktober 1970 och i vilket vederlaget blivit till beloppet fastställt;

Beskattningen av motorbränslen

10) av herrar *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson* och *Magnusson* i Borås (samtliga m), vilka ansett, att utskottet under A 5 och B 2 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:1268 och II:1477 anta det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen om särskild skatt på motorbränslen med den ändringen, att 2 § skulle ha i reservationen angiven lydelse;

11) av herrar *Tistad* (fp), *Sundin* (cp), *Levin* (fp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sundkvist* (cp), vilka ansett, att utskottet under A 5, B 3 och B 9 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:1283 och II:1499 samt I:1290 och II:1501

a) avslå förslaget till förordning om ändring i förordningen om särskild

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

skatt på motorbränslen och

b) i stället anta i reservationen framlagda förslag till förordning om ändring i förordningen (1961:372) om bensinskatt, förordning om ändring i förordningen (1961:653) om brännoljeskatt och förordning om ändring i förordningen (1964:352) om gasolskatt;

12) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Magnusson* i Borås (samtliga m), vilka ansett, att utskottet under A 5, B 3 och B 9 bort hemställa,

att riksdagen måtte, om yrkandena i reservationen 10 icke bifölles, med bifall till motionerna I: 1283 och II: 1499 i denna del samt I: 1290 och II: 1501 i denna del besluta

a) avslå förslaget till förordning om ändring i förordningen om särskild skatt på motorbränslen och

b) i stället anta i denna reservation intagna förslag till förordning om ändring i förordningen (1961:372) om bensinskatt, förordning om ändring i förordningen (1961:653) om brännoljeskatt och förordning om ändring i förordningen (1964:352) om gasolskatt, vilka förordningsförslag överensstämde med de genom reservationen 11 framlagda.

Särskilt yttrande

av herrar *Tistad* (fp), *Sundin* (cp), *Levin* (fp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sundkvist* (cp).

Andra lagutskottets utlåtande nr 66

Såsom framgår av redovisningen i det föregående hade andra lagutskottet i förevarande utlåtande behandlat vissa vid Kungl. Maj:ts proposition nr 156 fogade lagförslag.

I samband med propositionen hade andra lagutskottet vidare behandlat den i anledning av propositionen väckta motionen II: 1513 av herr *Åkerlind*.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte — med avslag på motionen II: 1513 — antaga de vid propositionen 1970:156 fogade försla-

gen till dels lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, dels lag om ändring i förordningen (1959:555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring;

B. att riksdagen måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1970:165) om ändring i lagen (1962:398) om finansiering av folkpensioneringen.

Utskottet hemställde därjämte att ärendet måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

Sedan kammaren på framställd proposition bifallit utskottens hemställan att ärendena måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning, lämnades ordet till:

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Under ett par dagar har det här i riksdagen förts en ganska lång debatt, under vilken det har diskuterats en hel del av de spörsmål som vi nu går att behandla. Därför skall jag inte trötta kammarens ledamöter med någon längre utläggning av vad vi inom moderata samlingspartiet har att anföra i samband med den framlagda propositionen utan i stället försöka starkt koncentrera mig på de problem som vi vill beröra i sammanhanget.

Som en inledning till mitt anförande vill jag erinra om att regeringens talesmän under den valrörelse som förts i år här i landet var mycket angelägna om att framhålla, att det ingalunda fanns någon bristande balans i ekonomin. Tvärtom hade alla de åtgärder vidtagits som var exakt riktiga. Man ansåg sig emellertid tvungen att bevisa att det inte var nödvändigt att vidta några ytterligare finanspolitiska åtgärder och gick därför det minsta motståndets väg och tillgrip de mycket hårda kreditrestriktioner mot det enskilda näringslivet som alltjämt råder.

Efter valet har det blivit annorlunda. Nu går det an att lägga fram förslag om höjning av skatterna på bensin,

sprit och hushållsmaskiner. Alltjämt förklarar man dock att det är nödvändigt att öka konkurrensförmågan för vår exportindustri och för de hemmamarknadsindustrier som direkt får möta den hårdnande konkurrensen från importen. Det sistnämnda påståendet är helt riktigt, och även jag anser att det är nödvändigt att göra något för att stärka företagen i denna konkurrens-situation.

Jag har emellertid en smula svårt att följa med i fortsättningen. Man har fattat beslutet att generellt höja kostnaderna för hela företagsamheten genom att fördubbla arbetsgivaravgiften, mera populärt kallad löneskatten. Det är ett något egendomligt sätt att hjälpa upp näringslivets konkurrensförmåga att sålunda öka dess kostnader.

Ett motiv anges vara att man skulle komma att dämpa kraven på lönehöjningar i årets avtalsrörelse. Det är svårt att säga hur det kommer att bli med detta. Påståendet är dock onekligen intressant mot bakgrunden av att regeringen tidigare alltid varit angelägen om att icke på något sätt ingripa i avtalsrörelserna. Inom icke oväsentliga områden av arbetsmarknaden finns det ju redan slutna avtal. Denna höjning av arbetsgivaravgiften, som kommer att slå ganska hårt, torde för många delar av näringslivet läggas direkt ovanpå de i avtalet bestämda lönerna. Det är möjligt att detta i en del situationer blir droppen som får bägaren att rinna över.

Vårt näringsliv är ju mycket starkt differentierat, och det är framför allt de arbetsintensiva delarna som drabbas hårdast medan däremot företag som i dag har goda vinstkonjunkturer ofta icke i samma utsträckning utnyttjar arbetskraft. Därigenom får de inte heller så stora känningar av de ökade kostnaderna. Det är framför allt den stora servicesektorn, som kommer att bli tvungen att i motsvarande grad höja sina priser. Därmed blir avgiften direkt

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet
inflation drivande.

Det har från många håll omvittnats att det inte finns utrymme för vare sig lönehöjningar eller avgiftsökningar utan motsvarande prisstegringar. Vi kan därför inte inom moderata samlingspartiet gå med på den föreslagna åtgärden, som vi anser direkt skadlig i nuvarande läge. Denna avgiftsökning kommer inte heller att slå igenom i nämnvärd utsträckning förrän ett stycke in på nästföljande budgetår, till vilket vi har att ta ställning i början av nästa kalenderår.

Enligt prognoserna i den under gårdagen framlagda rapporten från konjunkturinstitutet räknar man med att vi redan under innevarande halvår kommer att få en dämpning av konjunkturen i vårt land, vilken ytterligare torde accentueras under nästkommande kalenderår. Vi kommer alltså att ha en högre arbetsgivaravgift under en tid med lugnare konjunktur än vad vi haft under den senaste mera expansiva perioden.

Av detta framgår att motivet för avgiftsökningen inte är konjunkturdämpning, utan i stället behovet att tillgodose ett ständigt återkommande krav på högre skatteuttag på det statliga området. Sedan man tagit ut så mycket som över huvud varit möjligt både genom den direkta och genom den indirekta skatten har man varit tvungen att hitta ett nytt system för att få in skatter, och detta nya system har tydligen blivit en bruttobeskattning på arbetet. Det är inte förvånansvärt om människorna då finner anledning att reagera. Man kräver mera arbete av dem för att rädda nästa års ökade statsutgifter. Jag frågar mig var det hela till sist kommer att stanna. Vi började med en varuskatt på 3 procent, men nu har vi beslutat om en mervärdeskatt på 15 procent. Moderata samlingspartiet kan inte medverka till en liknande utveckling på löneskattens område.

Ytterligare en åtgärd som hårt kom-

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

mer att drabba produktionskostnaderna är höjningen av brännoljeskatten. Det samma kan naturligtvis sägas beträffande bensinen. Här har vi dock att göra med en ganska stor privat konsumtion, varför höjningen i viss mån kan verka konsumtionshämmande. Men när det gäller brännoljan är saken helt klar: det viktiga transportväsendet blir dyrare. Det finns inte inom denna gren av näringslivet några marginaler som gör att man skulle kunna klara dessa problem utan prishöjningar. Detta är allvarligt bl. a. av det skälet att den förnämsta råvaran i vårt land — skogen — är mycket känslig för höjda transportkostnader. Redan nu finns det ju en nollzon där det inte lönar sig att avverka skogen. Härtill kommer alltså så småningom den höjda fordonsbeskattningen.

Herr talman! Det är med detta motiv som vi inom moderata samlingspartiet inte har kunnat vara med om att förordna höjning av brännoljeskatten. Vi har också i en reservation uttalat att om vårt förslag skulle avslås av riksdagen och högre skatt införas på brännolja och bensin bör dessa inkomster gå till automobilskattemedelsfonden och där användas för vägväsendet när det samhällsekonomiska utrymmet så tillåter.

Beträffande höjningen av mervärdeskatten för hushållsmaskiner, vilken skall träda i kraft redan de 1 november, har industrins skattesakkunnige i en skrivelse till bevillningsutskottet begärt att det skall införas en övergångsbestämmelse som innebär att de avtal som har slutits före den 1 november inte skall beskattas med det höjda uttaget. Vi menar att det i detta sammanhang föreligger särskilda omständigheter som verkligen motiverar ett undantag och berättigar till övergångsbestämmelser. I början av året föreslog ju regeringen att höjningen skulle ske då. Detta ville riksdagen inte vara med om — riksdagen ansåg att någon höjning

av mervärdeskatten för hushållsmaskiner inte borde företagas förrän den 1 januari 1971. Nu föreslår regeringen att höjningen skall genomföras den 1 november. Då kan man inte annat än anse att det är berättigat med en övergångsbestämmelse, enär såväl fabrikanter som konsumenter borde ha kunnat räkna med att riksdagen och regeringen skulle stå vid sitt ord från i februari. Vi har därför i en reservation tagit upp detta yrkande från industrins skattesakkunnige.

I motioner som fullföljts i reservationen 5 har moderata samlingspartiet tillsammans med centern och folkpartiet återkommit med kravet på att arbetsgivaravgift inte skall uttagas på löneutbetalningar hos kyrkliga sammanlutningar och andra ideella organisationer, vilka för sin verksamhet i huvudsak är beroende av insamlade medel. Då det här rör sig om pengar som samhället redan hårt har beskattat är detta ett rimligt krav. Vidare är det ju fråga om helt frivilliga gåvor. Med hänsyn till det stora värde som ifrågasättande organisationers arbete har för hela vårt samhälle och inte minst för de ungas fostran är det oförklarligt att den socialdemokratiska majoriteten inte velat vara med om detta blygsamma undantag, som statsfinansiellt inte spelar någon roll.

Därest våra förslag blir utslagna i förberedande voteringar kommer vi att i andra hand stödja centerns och folkpartiets förslag. Detta innebär emellertid inte att vi biträder motiveringarna i respektive reservationer.

När vi nu motsatt oss fördubblingen av löneskatten och gått emot skatten för brännolja har vi i stället föreslagit att en besparingsutredning eller en besparingskonferens omedelbart skall tillsättas för att minska på de offentliga utgifterna — någonting som vi finner synnerligen angeläget. Vid denna konferens måste man naturligtvis ta upp alla de olika problemen till övervägan-

de, och man får inte göra halt heller inför bostadspolitiken, då det inte gärna kan vara möjligt att i så stor utsträckning favorisera bostadsbyggandet med kapital. Kostnadsutvecklingen för bostadsproduktionen är ju en allvarlig faktor i dagens samhälle.

Vi menar att det är nödvändigt att göra något åt det enskilda sparandet. Det är av vikt att åstadkomma en vändning i den utveckling, som under flera år inneburit en kraftig minskning i det enskilda småsparandet. Men det är naturligtvis särskilt angeläget att konsumenternas misstroende mot sparandet avvecklas. Vi har begärt att ett förslag skall framläggas till höstriksdagen om ett sparsystem liknande det som fanns under åren 1955—1956. Det innebär att varje medborgare som fyllt 16 år och som under 1971 på särskilt sparkonto i bank insätter högst 2 000 kronor på detta belopp skall erhålla en sparprenie på 10 procent under förutsättning av att pengarna får innestå under minst tre år. Detta är ett system som om något är ägnat att intressera småspararna i dagens samhälle, och det är ju framför allt dem vi måste försöka komma åt.

Det system som tillämpades 1955 medförde en insättningsökning av 676 miljoner kronor. Utan att vara optimist kan man därför säga att åtminstone 500 miljoner kronor torde kunna komma in; kanske beloppet blir 1 miljard. Vi får då en samhällseffekt som är vida bättre än den regeringen nu föreslår i avgiftshöjning. Men det skapas också förutsättningar för en ökad likviditet, som kan läggas till grund för lättnader i kreditrestriktionerna, vilka nu är så hårda att de håller på att lamslå stora delar av det svenska näringslivet. De åtgärder som vi från vårt håll föreslagit kan enligt vår uppfattning i betydligt större utsträckning skapa balans i ekonomin än de åtgärder som regeringen föreslagit, eftersom våra förslag är produktions- och investeringsvänliga.

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 5, 9 och 10 samt i andra hand till reservationerna 4 och 12.

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Till grund för bevillningsutskottets betänkande nr 55, som vi nu behandlar, ligger regeringens proposition nr 156. I den föreslås åtgärder på avgifts- och skatteområdet i syfte att stabilisera samhällsekonomin. Det är stora och omfattande förslag som förs fram och som får som följd en mycket kraftig skatteskärpning. Det kan därför finnas anledning att lägga några principiella synpunkter till grund för en detaljgranskning av utskottets arbete.

Att det är nödvändigt med finanspolitiska åtgärder för att stabilisera samhällsekonomin torde stå tämligen klart för de allra flesta efter den inflationsvåg och negativa utveckling av handelsbalansen som vi har upplevt. Felet är väl snarast att man är för sent ute med de åtgärder man nu föreslår. Vissa tecken tyder på att högkonjunkturen håller på att vända, och det skulle givetvis ha varit mycket bättre, om man på ett tidigare stadium hade vidtagit åtgärder på det finanspolitiska området.

Från centerpartiet har också krav framförts på en stramare finanspolitik. Under vårriksdagen framställdes vid flera tillfällen förslag från centerpartiet i den riktningen. Vår partiledare Gunnar Hedlund föreslog t. o. m. så föga röstknipande åtgärder som en tidigareläggning av momsens. De krav vi framförde under våren upprepades under valrörelsen.

Hela tiden bemöttes dessa från regeringshåll med påståendet att de bara utgjorde en svartmålning av det ekonomiska läget — det var alls inte behövligt med några finanspolitiska åtgärder. De kreditpolitiska åtgärder — hårda kreditrestriktioner och höjd ränta — som man hade vidtagit var tillräckliga för att klara den ekonomiska situatio-

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

nen. Inte ett ord sade finansminister Sträng före valet om att han var beredd att föreslå dessa skattehöjningar. Han talade i valrörelsen tillsammans med Olof Palme om »tysta möss», men när det gäller skattehöjningarna var det i stället regeringen som var tyst som en mus. Att under sådana omständigheter inom en månad efter valet lägga fram omfattande förslag till kraftiga skatteskärpningar kan knappast höja politikens anseende bland folk som redan förut tycker att politik är ett råvspel.

Storleken av de åtstramningsåtgärder som har föreslagits finns det kanske ingen anledning att rikta anmärkning mot. Vi befinner oss ju i ett sådant ekonomiskt läge att det behövs åtstramningsåtgärder. Däremot har vi, som förut nämnts, vissa betänkligheter i fråga om tidpunkten. Det skulle givetvis ha kunnat vara bättre att sätta in åtgärderna tidigare. Jag tror t. o. m. att det hade varit bra mycket lyckligare om man hade tidigarelagt momshöjningen. Givetvis hade också det inneburit en skatteskärpning, men denna hade varit temporär, och framför allt hade den verkat åtstramande under rätt tidsperiod.

Den övervägande delen av svenska folket känner sig i dag alldeles säkert inte vara i besittning av något köpkraftsöverskott. Ändock måste man på något sätt begränsa köpkraften. De åtgärder som nu föreslås vill jag emellertid resa starka principiella invändningar mot — i synnerhet mot två av förslagen, nämligen höjningen av arbetsgivaravgiften och skärpningen av bensin- och brännoljeskatten. Här rör det sig om generella skattehöjningar som slår blint. Man kan naturligtvis försöka sig på att lura i folk att arbetsgivaravgiften är en avgift helt och hållet för arbetsgivarna, men det förhåller sig ingalunda så. Både i finansministerns proposition och, framför allt, i utskottsmajoritetens skrivning har det klart sagts ifrån, att denna avgiftshöjning är till för att dämpa

lönekraven. Vi kan utan vidare räkna med att den betyder en minskning av den kommande löneökningen med 1 procent. Höjningen slår blint, och vi vet att den speciellt hårt drabbar låglönegrupperna. Det är i låglönegrupperna som utrymmet för löneökningar är minst redan förut. Bensinskattelhöjningen träffar särskilt hårt glesbygdernas folk.

Man kan alltså resa starka principiella invändningar mot de förslag som är framlagda. Om dessa bara hade haft stabiliserande syfte, skulle man mycket väl ha kunnat gå andra vägar med metoder som skulle ha verkat snabbare och inte så orättvist som det nu föreslagna systemet. Emellertid är de aktuella åtgärderna inte bara av stabiliserande natur utan också av budgetmässig natur, och därför får vi kanske se litet annorlunda på dem. I det läge där vi för närvarande befinner oss, när vi har försuttit en del av de alternativa chanserna, har centerpartiet sagt att det accepterar förslagen i stort. I våra likalydande partimotioner I:1283 och II:1499 har vi framfört yrkanden om ändringar. Dessa ändringsförslag är kanske inte av så ekonomiskt vittomfattande natur, men de innebär ett uppföljande av vår tidigare politik och de har med rättvisa att göra.

För att försöka fatta mig kort skall jag gå över till att redovisa och motivera de reservationer som från centerpartihåll ha gjorts i bevillningsutskottet.

I reservationen 2 följer vi upp yrkandet om undantag från arbetsgivaravgiften för det allmänna stödområdet jämte Gotlands län och de delar av Kopparbergs län som inte tillhör allmänna stödområdet. Anledningen till reservationen och den motion som reservationen grundar sig på är givetvis den regionala obalans i efterfrågan på arbetskraft som länge har rått i landet. Det kan inte finnas någon anledning att med en arbetsgivaravgift dämpa överefterfrågan på arbetskraft inom dessa områden. Vi hyser också den princi-

piella åsikten att lokaliseringpolitiken inte bör ses som en isolerad åtgärd. Därför har vi ansett att från arbetsgivaravgift borde undantas just dessa områden.

I reservationen 5 har vi tagit upp frågan om de ideella organisationerna. Det är en uppföljning av tidigare förslag — det är således en gammal bekant som dyker upp. De organisationer det här gäller arbetar helt med insamlade frivilliga medel, som inte är avdragsgilla för bidragsgivarna. De är följaktligen redan beskattade. Herr Magnusson i Borås har tagit upp denna fråga, och flera talare kommer så småningom att beröra den. Jag skall därför inskränka mig till att konstatera att vi anser frågan angelägen.

Bakom reservationen 6 står bara centerpartister. Reservationen gäller den seglande personalen inom rederinäringen. Redan när vi första gången införde den enprocentiga arbetsgivaravgiften gjordes undantag för just denna personal, som fick arbetsgivaravgiften nedsatt till 0,64 procent. Anledningen var bl. a. att man ville öka den svenska rederinäringens möjligheter att konkurrera med den utländska — genom att lägga på höga avgifter minskar man dem ju. Vi har ansett att den väg vi den gången gick var riktig och att höjningen denna gång bör stanna vid en avgift på 1 procent, så att rederinäringen får en chans att fortsätta att konkurrera med utländsk rederinäring.

Reservationen 7 handlar om arbetsgivaravgiften för kommuner och landsting. Den form av beskattning som infördes genom att arbetsgivaravgiften höjs med 1 procent slår givetvis speciellt hårt mot kommuner och landsting. Det blir en kostnadsövertäckning från staten på kommuner och landsting. Vid behandlingen av propositionen hade utskottet att ta ställning till olika motioner på denna punkt. I en partimotion från centerpartiet har föreslagits att sektorerna social-, hälso- och sjukvård undantas från arbetsgivaravgift; i and-

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

ra motioner, också från centerpartihåll, har föreslagits att kommuner och landsting helt befrias från arbetsgivaravgift. Att vi centerpartister inom utskottet har följt partimotionen och yrkat att social-, hälso- och sjukvårdsektorerna skall undantas beror på att beträffande de sistnämnda kan undantag göras utan att konkurrensförhållandena mellan olika företagsamhet snedvrids. Om man gör undantag för hela fältet — vilket kanske i och för sig skulle varit berättigat — riskerar man att få snedvridna konkurrensförhållanden. Vi vet att kommunal- och landstingsskatten hårdast drabbar de låga inkomsttagarna. Vi vet också att arbetsgivaravgiften betyder mycket för kommuner och landsting, som redan tidigare är hårt pressade ekonomiskt. Därför anser vi att det finns all anledning att undantaga dessa områden.

Reservationen 8 följer upp förslaget i vår partimotion angående utredning av arbetsgivaravgiften som sådan, alltså en utredning om den beskattningsform man nu har infört. När den enprocentiga arbetsgivaravgiften infördes år 1968 skedde det utan utredning. Nu föreslås en höjning med 1 procent av arbetsgivaravgiften, men någon utredning om hur denna skatteform verkar har inte gjorts. Vi anser att det finns så många oklara faktorer när det gäller frågan om hur arbetsgivaravgiften som skatt fungerar, att det är anledning att företa en utredning.

Utskottsmajoriteten har hänvisat till att den pågående företagsbeskattningsutredningen skall ta upp denna fråga. Vi anser inte att detta är till fyllest. Vi kan över huvud taget inte säga att arbetsgivaravgiften är en företagsskatt. Om avgiften får den effekt som utskottsmajoriteten påstår, nämligen att den minskar löneutrymmet och dämpar lönekraven, blir den i stället en bruttoskatt på inkomsten. Det föreligger alltså en massa oklarheter, och nog vore det befogat med en utredning.

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

Vi har ytterligare ett par reservationer. Reservationen 11 avser bensin- och brännolja-skatt höjningen, vilken jag som sagt anser principiellt vara orättvis. Den drabbar hårt. Jag vet att min partikamrat herr Jonasson kommer att delta i denna debatt och då speciellt tala om denna fråga. Därför finns det ingen anledning för mig att ta upp tiden med att ytterligare beröra saken.

Det skulle vara åtskilligt mer att tillägga i denna stora fråga. Men ambitionen är ju att tala kort, och jag nöjer mig därför med det sagda och yrkar bifall till reservationerna 2, 5, 6, 7, 8, 9 och 11 i bevillningsutskottets betänkande nr 55.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! De frågor som behandlas i det föreliggande utskottsbetänkandet har rätt ingående diskuterats under de två dagar som remissdebatten pågått. Något nytt finns det knappast att anföra i saken, och jag kommer därför att koncentrera mig på en sammanfattning av de punkter beträffande vilka vi inom folkpartiet har reserverat oss.

De åtstramningar som de nya skatteförslagen innebär anser vi oss böra acceptera på grund av det ekonomiska läge vi hamnat i. Risken för en överhettning som i sin tur verkar inflationsdrivande finner vi vara så pass allvarlig, att det nu behövs åtstramningar för att läget inte ytterligare skall försämrans. Om de föreslagna åtgärderna är de rätta och avpassade till läget undantrar sig vår bedömning, då det getts alltför liten tid att i grund penetrera förhållandena.

Vi kan bara konstatera att läget inger oro och att det följande året med säkerhet kommer att medföra stora påfrestningar. Det är bara att i detta läge beklaga att finansministern varit så ovillig att tillsammans med oppositionen och arbetsmarknadens parter i tid diskutera läget och vidtaga de åtgärder

som, insatta i ett tidigare skede, med sannolikhet inte skulle ha behövt bli så drastiska som de nu föreslagna.

De föreslagna skattehöjningarna är tillsammans med prisstoppet ingrepp som väl bäst karakteriseras som ett beagnande av den ekonomiska nödbromsen. Försök att bortförklara situationen saknas förvisso inte, men det är bara att konstatera att den förda politiken lett oss in i dagens situation, vilken inte är tillfredsställande. Att nödbromsen inte drogs åt förrän tåget passerat valdagen, är det angeläget att få påpeka. Det kan väl inte vara så att man först nu upptäckt att drastiska åtgärder måste vidtas.

Även om vi inom folkpartiet i stort sett accepterar skattehöjningarna, som tyvärr måste tillgripas, vill vi dock på några punkter ha ändringar i propositionens förslag, som utskottets majoritet till punkt och pricka följt.

Jag vill först påpeka ett beklagligt tryckfel i reservation 3, där det står »utanför — — — stödområdet»; det skall naturligtvis vara »innanför — — — stödområdet».

I denna reservation har vi framfört vår uppfattning att en höjning av arbetsgivaravgiften — vilken motiveras med att en sådan höjning har en dämpande effekt inom de överhettade områdena — inte bör företas inom de områden i landet där konjunkturerna snarare bör stimuleras än bromsas. Detta gäller hela stödområdet plus Gotland, som vi alltså anser skall vara befriade från den påлага som en höjning av arbetsgivaravgiften innebär. Här behövs stimulans. När det nu är så att vi har bestämt oss för att stödja dessa områden, så får vi väl också ta konsekvenserna av det. En avgränsning av stödområdet finns ju redan tidigare, och Gotland är inte svårt att avgränsa. Ett sådant arrangemang bör alltså inte möta några tekniska svårigheter.

I reservationen 5 begär vi befrielse från arbetsgivaravgiften för religiösa

och ideella organisationer. Det gäller här organisationer som för sin verksamhet är beroende av insamlade medel. Summan av skattebortfallet begränsar sig när det gäller de kristna organisationerna till cirka 2 miljoner kronor om året, och detta belopp kan inte på något sätt påverka landets finanser. Men för de organisationer som skall samla in varje öre för att betala lönerna till sina anställda betyder beloppet ofantligt mycket. Höjningen medför att det blir 2 miljoner kronor mindre över för den gagneliga verksamhet som utförs av dessa organisationer.

Det är en principalsak som vi håller fast vid att man inte med skattepålagor skall försämra möjligheterna för samhällsnyttiga organisationer, som de här anförda, att verka. Vi har årligen debatterat denna sak i riksdagen. I folkpartiet anser vi inte bara att de skall undantas från höjningen av arbetsgivaravgiften från 1 till 2 procent, utan att hela avgiften skall tas bort för dessa organisationer.

I reservationen 8 hemställer vi reservervanter att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära en skyndsamt utredning om den allmänna arbetsgivaravgiftens samhällsekonomiska verkningar. När man tillgriper sådana finanspolitiska vapen som arbetsgivaravgiften bör man också kunna bedöma vilka verkningar en sådan avgift har.

I reservationen 9 begär vi en övergångsbestämmelse så att de priser som fastställts i redan ingångna avtal inte skall påverkas av höjningen av mervärdeskatten, eftersom säljaren och köparen vid avtalets ingående var ovetande om ändringen. Detta gäller främst avbetalningshandeln. Det är här fråga om köpare som inte har det så gott ställt. Om de hade kunnat köpa kontant hade de inte råkat ut för detta. Det kan inte vara riktigt att just den kategori som har den sämsta betalningsförmågan skall vidkännas ett pristillägg som man inte räknade med då man träffade avtalet.

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

I reservationen 11 godtar vi pålagorna i form av ökade skatter på motorbränsle. Däremot anser vi att de medel som inflyter skall tillföras automobilskattemedelsfonden och komma vägväsendet till godo. De influtna medlen skall användas i konjunkturstyrande syfte. För dagen är det väl olämpligt att tillföra överhettade områden vägpengar, även om det finns behov av en förbättring av vägnätet också inom dessa områden. I de delar av landet där det råder undersysselsättning kan däremot dessa medel mycket väl användas nu. En utbyggnad av vägnätet i Norrland är högst nödvändig om man skall kunna hålla transportkostnaderna nere på en rimlig nivå.

En annan aspekt som bör beaktas när det gäller vägarna i Norrland är att vi i dag visserligen har en mycket god konjunktur inom skogsnäringen men att den konjunkturen inte lär hålla i sig så länge. Det vore därför skäl att nu försöka bygga ut vägnätet så att denna industri genom lägre transportkostnader fick större möjligheter att hävda sig i den hårdnande konkurrens som den skall möta i framtiden.

En höjning av skatterna på drivmedel är betänkelig också med hänsyn till de långa avstånden i Norrland. Denna fråga bör uppmärksammas. Man måste se till att man inte genom dessa skattehöjningar på drivmedel belastar de företag som lokaliserar sig inom glesbygdsområdena, framför allt i Norrland, med sådana kostnader att de inte kan konkurrera på lika villkor med företag inom landet i övrigt.

Slutligen har vi i ett särskilt yttrande påpekat att vi inte delar utskottsmajoritetens negativa inställning till tanken att med beskattningen stimulera till övergång till mera miljövänliga drivmedel — det gäller skatten på gasol. Den saken hör kanske inte hemma i denna debatt, som jag därför inte skall utvidga vidare. Jag vill dock påpeka att vi står fast vid vår uppfattning att man även borde

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

kunna använda skatterna för att styra användningen av drivmedel i riktning mot mindre miljöfarliga bränslen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3, 5, 8, 9 och 11 som är fogade till utskottets betänkande.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vilket är syftet med de höjningar av indirekta skatter och avgifter som regeringen vill genomföra den 1 november och som bevillningsutskottet märkligt nog så snabbt har funnit vara det exakt på öret nödvändiga i dagens läge? Finansministern är ju litet mångordig i propositionen och försöker ge en motivering i ekonomiska termer för sina förslag. Bevillningsutskottet skriver mera burdust och rakt på sak, att syftet med förslagen är dels att pressa ned den privata konsumtionen och lönerna, dels att öka statens inkomster.

Regering, riksdag och de politiska partierna brukar skryta med att de inte blandar sig i avtalsrörelserna. Detta är, som vi redan vet, en sanning med mycket stora modifikationer. Finansministern brukar hota med åtgärder i efterhand om löneförbättringarna blir större än han vill acceptera, och sådana åtgärder brukar också genomföras. Nu vill man genom åtgärder i förväg söka hindra en uppressning av lönerna.

Det s. k. stabiliseringsprogrammet riktar sig alltså mot löntagarna och deras krav på kompensation för de stora prisstegringar som skett under 1970 och de ännu större prisstegringar som enligt konjunkturinstitutet kan väntas under nästa år.

Kommer nu höjningarna av indirekta skatter och avgifter att få de effekter som regeringen och bevillningsutskottet väntar sig? Ja, en ökning av statsinkomsterna kan man säkert åstadkomma. Jag har redan i remissdebatten anmärkt på regeringens tillvägagångssätt när den omedelbart efter ett val vidtar åtgärder

som den inte talade om under valrörelsen och som dessutom innebär en skärpning av den politik som regeringspartiet har lidit nederlag på. Behovet av ökade statsinkomster kan ju inte ha uppkommit under månaden efter valet.

Jag är förvånad över att bevillningsutskottet inte på något sätt tar upp detta problem. Bevillningsutskottets och riksdagens uppgift är ju inte att vara ett transportkompani åt regeringen, allra minst i skattefrågorna. Riksdagens uppgift är att självständigt gentemot regeringsmakten utöva svenska folkets rätt att sig själv beskatta.

Men vilka blir verkningarna på lönekraven av de höjningar av indirekta skatter och avgifter som nu föreslås? Om man höjer priserna på bensin, elkraft, sprit, vin m. m., blir följden både direkta och indirekta ökningar av levnadskostnaderna. Inbillar sig verkligen någon att detta minskar lönekraven? Om det får någon effekt på löntagarnas krav, är det väl mest sannolikt att dessa tvärtom kommer att skärpas.

Återstår höjningen av arbetsgivaravgiften. Det är möjligt att arbetsgivarna kommer att använda denna som ett argument mot lönehöjningar — vi har redan sett tecken därpå — men den kommer knappast att påverka löntagarnas krav. Dessa är grundade dels i den produktivitetsökning och den kraftiga ökning av priserna som skett under de senaste åren, dels i den väntade utvecklingen under de kommande åren. Skälen för en mycket aktiv och hård lönepolitik i årets avtalsrörelse blir inte mindre därför att arbetsgivaravgiften höjs.

För vår del vill vi inte vara med om en ytterligare höjning av de indirekta skatterna. Om regeringen anser att det finns behov av ökade statsinkomster, får den lägga fram sådana förslag i januari inför nästa års riksdag, så skall vi ta ställning till dem på vanligt sätt. Vi var som bekant motståndare också till den skärpning av mervärdeskatten som so-

cialdemokraterna och de borgerliga partierna tillsammans beslutade så sent som i våras. De förändringar som bör göras i den indirekta beskattningen bör gå åt andra hållet, dvs. ta formen av en lättnad. Vi ställer därför kravet att livsmedel helt skall befrias från mervärdeskatt. Det skulle betyda en stor lättnad för låginkomsttagarna och barnfamiljerna.

Bevillningsutskottet har tagit upp detta krav till en kort diskussion och påstår att de skärpningar av skatterna på höga inkomster, stora förmögenheter, arv och gåvor, aktievinster och markvinster, införande av beskattning på privata stiftelser och reklamutgifter samt begränsning av avdragsrätten för skuldräntor som vi vill genomföra inte skulle ge full täckning för skattebortfallet om livsmedel befrias från moms. Påståendet är ogrundat. Mervärdeskatten på livsmedel ger för närvarande statskassan ca 2 miljarder kronor, efter höjningen den 1 januari ca 3 miljarder kronor. De skatteskräpningar som vi har föreslagit och som finns utförligt redovisade i vår partimotion i skattefrågorna i våras ger tillsammans just 3 miljarder. Om man anser att statskassan behöver denna summa, står alltså valet mellan att ta ut den genom skatt på maten eller genom skatt på kapital och bolagsvinster. Vi anser det senare vara det riktiga.

Om det finns något s. k. efterfrågeöverskott som man kan dra in till statskassan för att motverka en inflationsdrivande övrefterfrågan, finns det verkligen inte hos löntagarna. I konjunkturrapporten räknar man med en ökning av konsumentpriserna med inte mindre än 6,8 procent under 1970, räknat från december till december. Det är avsevärt mer än vad regeringen och finansministern talade om i början av året. Under 1971 blir ökningen ännu större, eller 7,3 procent, varav 3,2 procent genom höjningen av mervärdeskatten. Problemet för löntagarna är inte

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

var de skall kunna göra av sina pengar, utan hur de skall få dem att räcka till.

Hos andra grupper i samhället finns det däremot gott om pengar. Vi anser därför, att en skärpning av beskattningen bör genomföras som riktar sig mot de stora inkomsttagarna, de stora förmögenhetsägarna, spekulanterna, aktiebolagen, finanskapitalet. En skärpning av bolagsbeskattningen samt av gällande avskrivningsregler för aktiebolagen anser vi av olika skäl vara en bättre metod än att höja den allmänna arbetsgivaravgiften — denna drabbar ju också stat och kommun, vilket i sin tur blir motiv för nya statliga och kommunala skattehöjningar. Redan i den debatt som nu pågår runt om i kommunerna används höjningen av arbetsgivaravgiften som ett av argumenten för en höjning av kommunalskatten. För det fall riksdagen avslår vårt krav på skärpt bolagsbeskattning anser vi att stat och kommun i varje fall bör befrias från den allmänna arbetsgivaravgiften.

Herr talman! Då lagtext saknas beträffande vissa delar av hemställan i våra motioner I: 1299 och II: 1504, måste jag inskränka mitt bifallsyrkande till punkterna a, b och c och det under punkten d upptagna yrkandet om avslag på propositionens förslag om ändring av arbetsgivaravgiften.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag representerar inget transportkompani, men jag har i alla fall tillsammans med övriga socialdemokratiska kolleger i bevillningsutskottet varit med om att tillstyrka propositionen i dess helhet. Jag hade inte tänkt att hålla något längre anförande. Vi hade kommit överens om att fatta oss relativt kort. Vi har ju här haft en remissdebatt som har berört de ekonomiska problemen. Men med hänsyn till vad som sades särskilt av herr Sundkvist men även av herr Magnusson i Borås skall jag i alla fall säga några ord utöver bevillningsutskottets redogörel-

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

se för förslagen.

Tillåt mig erinra om att regeringen under hela valrörelsen klandrades för en alltför svag finanspolitik. Det minns väl alla. Man gjorde gällande att den skulle ha varit stramare och krävde att den skulle bli stramare. Då skulle penningpolitiken i form av kreditåstramning och hög ränta inte vara behövlig i nuvarande omfattning, menade man från oppositionen.

Dagens Nyheter gick så långt, att den tyckte att finansminister Sträng borde få fullmakt att höja skatterna, precis som han ville höll jag på att säga. Men det är vi andra inte beredda att vara med om; vi anser, att det är riksdagen som skall ha denna rätt. Men penningpolitiken får ju finansministern och riksbanken sköta när inte riksdagen är samlad. I fråga om beskattningen får finansministern lägga fram förslag som vi får bedöma. Det var en parentes.

När regeringen nu föreslår stramare finanspolitiska åtgärder för att förbättra bytesbalansen och söka åstadkomma en dämpning av den privata konsumtionen och löneanspråken samt förstärka statsinkomsterna, som det heter i propositionen, eller med andra ord styra över ökade resurser till exportindustrin och de hemmamarknadsnäringar som arbetar med utländsk konkurrens, vilket herr Magnusson i Borås tyckte var nödvändigt, yrkar de moderata ändå avslag på propositionen i den delen. Och de är i gott sällskap med kommunisterna.

Det underliga är — det kanske är fel att säga det — att mittenpartierna däremot accepterar propositionen principiellt och i stora delar, men samtidigt — som vi hörde här av herr Sundkvist — talar om hur förskräckliga konsekvenser det blir. Detta är för mig obegripligt. Så var det också, när vi genomförde skattereformen. Den skulle få så oerhörda konsekvenser, men ändå var man med på den i stort sett. Likadant tycks det vara med herr Sund-

kvist och hans partikamrater i detta fall; man tillstyrker i alla fall.

Avslagsyrkandet från de moderata och kommunisterna beträffande arbetsgivaravgiften avvisas av utskottet. De moderata vill, som vi här har hört, i stället ha förslag till höstriksdagen om skattefritt premiesparande precis som om det skulle lösa den akuta krisen. Det yrkandet innebär ju ingen nyhet. Riksdagen har tidigare avslagit sådana yrkanden på förslag av bevillningsutskottet, därför att man finner det så svårt att finna någon form för att åstadkomma premiering av det verkliga nysparandet och att inte premieringen gagnar dem som har de högsta inkomsterna i detta land, medan låginkomsttågarna inte har så stora möjligheter att få någon del av denna premiering. Det må vara hur som helst med den saken; finansministern har nu aviserat en ny sparundersökning, och vi får väl se vad den så småningom kan resultera i. Vidare har vi ju hört talas om att det även kommer en variant av Strängaspelet.

Vad beträffar vpk:s yrkande om bl. a. undantag av mervärdeskatt på livsmedel — det alternativet har man föreslagit, om propositionens förslag skulle bifallas säger herr Hermansson — skulle yrkandet obestriddligen medföra ett skatteinbortfall på 3 å 4 miljarder kronor årligen, och det säger väl ändå en del om konsekvenserna av förslaget. Nu påstår herr Hermansson att vpk genom sina andra förslag har tackning för det här bortfallet. Han kanske inte accepterar vad vi sagt därom, men det är det besked vi har fått vid uträkningen. Men det ena utesluter inte det andra. Stiftelserna som herr Hermansson talade om är ju föremål för vårt intresse och det prövas en helt annan beskattning och behandling av dem. Förmögenhetsskatten ger tyvärr så litet att herr Hermansson, även om han skulle vilja höja den ganska betydligt, inte skulle kunna få några större summor. När det gäller

bolagsskatten och de andra åtgärderna arbetar en företagsskatteutredning vars resultat vi får avvakta på den punkten. De pengar vi här kan få in behöver vi i alla fall, såvitt jag förstår. Sammanräknar man allt vad vpk föreslår är det emellertid uppenbart, att det inte täcker det skattebortfall som jag nyss talade om. Ännu mindre bidrar det naturligtvis till den ekonomiska stabiliseringen.

När arbetsgivaravgiften infördes 1968 sade oppositionen, att herr Sträng var för optimistisk beträffande konjunkturutvecklingen. Det är intressant att notera detta i dag när man diskuterar hur det har varit. Därför var de borgerliga i princip med om arbetsgivaravgiften, men de ville att ikraftträdandet skulle ske längre fram, därför att konjunkturren inte ansågs vara den som herr Sträng ville göra gällande. Denna skatt som på grund av sin konstruktion kan ändras när som helst under löpande budgetår är väl lämpad som konjunkturregulator, sade man. Nu är ju det inte så enkelt som det sagts men jag skall inte närmare beröra den saken eftersom det skulle ta för lång tid. Men det intressanta är att den då ansågs vara en så bra regulator och att man då ville uppskjuta användandet av den, därför att konjunkturutvecklingen inte var så ljus som finansministern ville göra gällande. När nu finansministern menar, att konjunkturren är sådan att man bör tillgripa en höjning av arbetsgivaravgiften säger de moderata ungefär detsamma. Vi går emot en *konjunkturredgång* redan nästa år, sade herr Bohman i första kammaren, och därför bör man inte höja arbetsgivaravgiften. Jag har inte läst konjunkturinstitutets rapport men i Dagens Nyheter tyckte jag mig finna att institutet ser optimistiskt på utvecklingen.

Herr Magnusson i Borås sade, att förslaget innebär att man blandar sig i lönerörelserna. Jag har dock i min fantasi aldrig kunnat se att vi blandar oss

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

i dessa genom att vidta de här stabiliseringsåtgärderna. De är generella åtgärder som, såvitt jag förstår, inte på något som helst sätt ingriper i lönerörelserna i annan mån än att de ger en antydning om de möjligheter som med hänsyn till den ekonomiska stabiliteten finns att bedriva lönerörelser. Det nya efter valrörelsen är just bl. a. dessa stora krav på löne marknaden som ingalunda ligger inom ramen för det ekonomiskt möjliga. När herr Sundkvist står och talar om alla konsekvenser kan man väl ändå ha rätt att stillsamt erinra honom om att hade man följt centerpartiet skulle vi väl haft en över 2 miljarder kronor sämre budget än nu. Det är ett faktum.

Vidare är det som vi här talar om inte någon typiskt svensk företeelse. Alla som reser utomlands och ärligt diskuterar dessa frågor med andra länders ekonomer finner att man brottas med precis samma problem i alla industristater. Men oppositionen vill göra gällande att våra svårigheter beror enbart på den socialdemokratiska regeringen. Jag föreställer mig att oppositionen, framför allt de moderata, inte knustar ett ord om akademikernas krav på 20 procents löneökning, men även det påverkar ju statsfinanserna.

Oppositionen framhåller också att stegringen av vår bruttonationalinkomst är alldeles för dålig — och det är väl i och för sig sant. Man påstår att den inte räcker långt när det gäller att ersätta försliten materiel och täcka löneökningarna; därför måste staten strama åt på de offentliga utgifterna. Ja, det är väl uppenbart att om bruttonationalinkomsten ökar med 5 miljarder — jag tar inte här någon exakt siffra — och 30 procent därav anses vara det minsta som kan avsättas till investeringar och om man sedan på löne marknaden kräver 5 eller 7 miljarder i löneökningar, så går räknestycket i alla fall ihop och vi får balans i samhället. Men det blir prisstegringarna som får fylla

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

igen gapet. Det är den saken finansministern försöker förklara för medborgarna. Det verkar på det sättet. Och därför måste vi tillgripa finanspolitiska åtgärder för att åstadkomma stabilitet. Detta är en realitet som måste beaktas, om man vill hålla prisstegringarna nere, och propositionen är såvitt jag kan bedöma ett led i denna strävan. Den är inte någon inblandning i lönerörelserna i den mening som vi tidigare uttalat oss om här i kammaren.

Jag skall emellertid inte nu fortsätta längre med den saken utan i stället lite mera gå in på detaljerna och börjar då med arbetsgivaravgiften. Vi menar att det är omöjligt att dra upp gränser för den avgiften. Även inom stödområdet finns det företag som inte behöver gynnas framför andra i samma konkurrensläge. Oppositionen brukar ju vara mycket känslig för att konkurrensmöjligheterna skall vara likvärdiga. De som drabbas av höjningen inom det allmänna stödområdet får ingen relativ försämring, eftersom avgiften är generell. Däremot skulle det bli orättvisor i konkurrenshänseende, om även ekonomiskt bärkraftiga företag inom stödområdet skulle slippa ifrån avgiftshöjningen. Då skulle sådana företag som Stora Kopparberg, LKAB och Cellulosa-bolaget — jag kunde räkna upp en hel rad sådana företag — slippa undan, samtidigt som små rörelseidkare med ekonomiska svårigheter utanför området blev drabbade. Det kan ju inte vara riktigt.

Om det hade gått att skapa klara och rättvisa gränser, så skulle utskottet inte ha tvekat. Men det är inte möjligt att göra det. Och det är inte praktisk och rättvis politik att förutom stödåtgärder också manipulera med skattelättnader och differentierade avgifter. I det sammanhanget har man åberopat transportlättnaderna för Norrland, men såvitt jag förstår kan man inte göra det, ty de försämras ju inte relativt sett genom denna avgiftshöjning, eftersom den

är allmän. Bevillningsutskottet har av principiella skäl aldrig tillstyrkt skatteförmåner bara inom vissa delar av landet. Att vi gjorde det när det gällde den 25-procentiga investeringsavgiften berodde på att vi inte ansåg den vara en skattefråga utan en förbudslagstiftning. Det sade vi också ifrån.

Så några ord om de ideella organisationerna, eftersom jag förstår att många varmt kommer att tala för att undantag göres för dessa. Utskottsmajoriteten förnekar inte att skäl kan åberopas för undantag från erläggandet av denna avgift för vissa avgiftspliktiga.

Jag skall försöka att inte delta alltför mycket i denna debatt, eftersom jag förstår att kammarens ledamöter är angelägna om att få resa hem till helgen, men jag vill säga till de efterföljande talarna att utskottets majoritet ingalunda är kallsinnig eller oförstående inför dessa önskemål eller inför det arbete som utförs inom samfunden. Utskottet har emellertid lika litet nu som tidigare funnit någon norm för ett undantag som tillgodoser rättvisekravet utan att äventyra syftet med avgiften. Att avgränsa de ideella sammanslutningarna, som finansieras på enskild väg och som uträttar tjänster av olika slag, tillhör minsann inte de lättaste uppgifterna. Jag tror inte heller att medlemmarna i samfunden har den uppfattningen att finansministern vare sig bildligt eller bokstavligt tar pengarna ur kollektåvarna. Jag tror att de förstår detta bättre än man kanske i den allmänna diskussionen vill göra gällande.

Vi menar att den åtstramning som eftersträvas bör drabba alla arbetsgivare och med dessa jämställda. Därför måste även landsting och kommuner erlägga ökad avgift. I olika sammanhang brukar, såsom jag tidigare sade, konkurrenssynpunkterna alltid åberopas av oppositionen. Inte minst när det gällde mervärdeskatten tog man upp landstingens konkurrensförhållanden, men nu tycks man ha glömt bort dessa. Vi

menar att det med hänsyn till motiven för avgiftshöjningarna inte kan göras några undantag.

Ett annat yrkande gäller redarnas avgifter till sjömännens löner. Redarna betalar nu en avgift på 0,64 procent på dessa löner och kommer även att gynnas när den nu föreslagna höjningen träder i kraft. De kommer inte att behöva betala mer än 1,29 procent i stället för 2 procent. Denna avgift är även avdragsgill vid beskattningen.

Med anledning av mittenreservationen om en skyndsam utredning om den allmänna arbetsgivaravgiftens samhälls-ekonomiska verkningar påpekar vi, att företagsskattesakkunniga i sina direktiv fått i uppdrag att ta ställning till denna avgift. Vi anser därför att motionärer-
nas och reservanternas önskemål redan är tillgodosedda.

Mervärdeskatten på s.k. vita varor accepteras av hela utskottet. Då det i vissa fall kan uppstå problem beträffande övergångsbestämmelserna, vill man ha undantag för varor om vilka det slutits skriftligt avtal före den 16 oktober och beträffande vilka vederlagets belopp fastställts. Utskottets majoritet menar att detta problem inte är av den storleksordningen att det motiverar särskilda övergångsbestämmelser. Vi framhåller att det är av stor vikt att både köpare och säljare får definitiv visshet om att såväl den nu gällande som den höjda momsens kommer att utgå utan undantag.

Vad slutligen beträffar brännoljan och motorbränslena vill jag göra kammarens ledamöter uppmärksamma på — om de inte redan tidigare är det — att uppgifterna i pressen om att skattehöjningen också skulle gälla eldningsoljan är oriktiga. Den är undantagen i detta sammanhang. Alla de stora svårigheter som anförts skulle komma att uppstå för egnahemsägare är alltså fantasier.

De föreslagna skattehöjningarna utgår med 10 öre per liter bensin och

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet
med 8 öre per liter brännolja och gasol. Höjningen av bensinskatten ger ca 400 miljoner kronor och skattehöjningen för brännolja och gasol ca 100 miljoner kronor per år. Vi uttalar att höjningen av skatten på bensin är den snabbaste och betydelsefullaste av de finanspolitiska åtgärder som nu föreslås. Den ger verkligen pengar.

Moderaterna godtar höjningen av bensinskatten men yrkar avslag på skattehöjningen för brännolja och gasol. Höjningen av skatten på de sistnämnda punkterna är emellertid endast en konsekvens av höjningen av bensinskatten. En höjning för bara bensinen skulle ju snedvrída konkurrensen, och därför måste man också ta med de andra.

Utskottet skulle hellre ha sett att höjningen endast hade drabbat privatbilismen, men att göra en åtskillnad har inte varit möjligt — praktiska och ekonomiska konsekvenser omöjliggör detta, skriver vi. Skattehöjningen sker av samhälls-ekonomiska skäl och inte för att täcka vägbehov, och därför kan vi inte tillstyrka en specialdestinering. För min del har jag många gånger sagt här i kammaren att jag personligen är motståndare till specialdestinering. Det kan jag gärna upprepa; det är alltså inte utskottets uttalande.

Herr talman! Visst får de åtgärder som föreslås i propositionen vissa negativa konsekvenser. Men när man bedömer det hela måste man beakta propositionens syfte. De eftersträvade stabiliserings-effekterna är det avgörande.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDKVIST (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt inledde med att tala om att regeringen och det socialdemokratiska partiet hade klandrats för att inte föra en tillräckligt stram finanspolitik. Givetvis tillät vi oss att framföra det klandret under valrörelsen. På centerpartihåll hade vi också alternativa förslag att framlägga om en

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

stramare finanspolitik.

Herr Brandt fortsatte med att säga att centern accepterar det förslag som finns men samtidigt talar om de förskräckliga konsekvenser som dessa åtgärder leder till. Ja, herr Brandt, självfallet tar vi oss friheten att peka på svagheter i detta förslag. Om utskottsmajoriteten och även regeringen anser att de åtgärder som vi nu vidtar är så perfekta och förnämliga att det inte finns några svagheter att kritisera, så förstår jag inte varför man inte presenterade dessa förslag för svenska folket före den 20 september, alltså valdagen.

Visst finns det anledning att diskutera de olika frågorna, speciellt då det utredningskrav som vi framfört. Debatten hittills i dag visar att det finns en mängd olika åsikter om hur arbetsgivaravgiften verkar. En talare säger att den drabbar företagen, en annan talare säger att den drabbar speciellt läginkomstgrupperna och en tredje talare säger att man blandar sig i avtalsrörelsen och påverkar den. Det är alltså synnerligen oklart hur denna arbetsgivaravgift verkar, och nog borde det finnas anledning att göra en utredning. Därmed menar jag att det också finns anledning att kritisera förslaget.

Herr Brandt återkom till påståendet att centerns förslag skulle ha försämrat budgetläget. Den siffra som herr Brandt denna gång anförde var 2 miljarder. Det är alltid olika antal miljoner och miljarder som nämns när man talar med olika socialdemokrater — det beror helt enkelt på hur vederbörande har räknat. Jag vill påstå att vi inte skulle ha varit i ett sämre läge om vi hade följt centerns förslag. Hur mycket skulle t. ex. en tidigareläggning av momsen den 1 juli ha givit? Jo, den skulle ha givit ökade inkomster på inemot 2 miljarder, och då har vi ändå gjort undantag för vissa känsliga områden. Jag anser fördenskull att det inte finns särskilt mycket av saklig grund för herr Brandts uttalande.

Vi vet att man från socialdemokratiskt håll hävdar att det är omöjligt att dra gränser för arbetsgivaravgiften. Därvidlag föreligger en skillnad i uppfattning. Visst är det möjligt att dra sådana gränser, om man bara vill vidta riktiga åtgärder.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt och jag har samma sifferuppgift när det gäller skattebortfallet för statskassan, om man den 1 januari tar bort hela mervärdesskatten på livsmedel. Det blir cirka 3 miljarder kronor i förhållande till det nya uttaget. Men herr Brandt har helt fel när han påstår att det skatteförslag vi har ställt inte täcker detta skattebortfall. Jag skall inte trötta kammaren med att i detalj räkna upp de förslag vi ställde i våras och som vi hemställt att bevillningsutskottet nu skall ta upp. Men de skulle enligt beräkningar som gjorts av riksdagens upplysningstjänst ge en sammanlagd merinkomst för statskassan på 2 985 miljoner kronor. Därtill kommer att man när det gäller två av de skatteförslag som vi ställt inte exakt kan beräkna merinkomsten för statskassan därför att de statistiska uppgifterna är ofullständiga. Det gäller bl. a. vårt krav på en beskattning av de privata stiftelserna, där man saknar tillräckligt material för att bedöma effekten av en beskattning.

Vi har alltså t. o. m. en råge på den här summan. Jag tycker att det är beklagligt att herr Brandt återigen kan gå upp i talarstolen och hävda riktigheten i vad som sägs i bevillningsutskottets utlåtande, när detta är felaktigt. Det skulle vara bra om herr Brandt toge tillbaka den uppgiften.

När det gäller effekten och motiven bakom förslagen om skärpning av indirekta skatter och avgifter sade herr Brandt två olika saker i fråga om förhållandet till lönerörelsen. Han sade att det här verkligen inte är någon in-

blandning i lönerörelsen. Men i nästa andetag sade han att det nya som har hänt efter valrörelsen och som motiverar dessa ingripanden är de stora krav som förts fram på lönemarknaden. Jag tror att herr Brandt nog får hålla sig till den ena av dessa bägge förklaringar. Det är verkligen inte rimligt att anföra båda två samtidigt, därför att då slår herr Brandt ihjäl sina egna argument.

Det finns ytterligare en fråga som borde belysas men som här inte hinner tas upp utförligt i en kort replik. Det är den skildring av det nya och väntade ekonomiska läget som finns i den konjunkturrapport som riksdagens ledamöter fortfarande inte fått, men som i varje fall vårt partikansli lyckats få tag på i går. Den visar en annan bild av den ekonomiska utvecklingen än vad som var den vanliga när regeringens förslag lades fram. Man räknar nu med en avmattning i konjunkturen under nästa år. Jag vill ställa frågan, om inte regeringen över huvud taget borde dra tillbaka sitt förslag och ta upp dessa frågor till förnyad prövning i belysning av det nya material som ges i konjunkturrapporten.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt sade att mittenpartierna accepterar de föreslagna skattehöjningarna men att vi oroat oss alldeles förfärligt och klagat.

Jag tror inte att detta är en riktig beskrivning. Den rätta är att vi i mycket god tid varnade för den utveckling vi nu är inne i. Som jag tidigare sade vet vi inte om de 1 850 miljoner som nämnts är den rätta summan. Vi hade inte tillgång till konjunkturinstitutets rapport när vi i bevillningsutskottet behandlade dessa saker, och vi hade heller inte tillgång till den när vi skrev våra motioner.

Men även vi har den uppfattningen att bromsarna nu måste dras till och

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet
att det är högst nödvändigt att de föreslagna åtgärderna vidtas, även om det är beklagligt att så måste ske.

Jag begärde emellertid ordet närmast med anledning av herr Brandts yttrande att det var mycket svårt att särbehandla stödområdet, eftersom där finns företag som har goda inkomster och tål en höjd arbetsgivaravgift. Jag tycker att det borde ha gått upp för herr Brandt att stödområdet är belastat med kostnadsfördyringar som andra delar av landet icke har. Det är därför vi vill ha en utjämning, och det är den enkla förklaringen till att vi föreslår att just stödområdet skall undantas från avgiftshöjningen. En sådan utjämning skulle skapa ett riktigare konkurrensläge mellan olika delar av landet.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har behov av att säga ett par ord till herr Brandt för att rätta till de misstag som han tydligen har gjort sig skyldig till. Herr Brandt påstår att vi i moderata samlingspartiet inte är beredda att stödja regeringens förslag till en hårdare finanspolitik, men det är felaktigt. Vi stöder åtgärderna i vad de avser att verka uppsugande av köpkraft och därmed konsumtionshämmande. De åtgärder som vi har motsatt oss är sådana som vi menar kommer att bli kostnadshöjande för produktionen och därigenom också inflationsdrivande.

Vi vill också plädera för en höjning av småsparandet, och bakom detta ligger — som jag tidigare har nämnt — nödvändigheten av att skapa förutsättningar för att kunna lätta på kreditrestriktionerna. Herr Brandt säger nu att herr Sträng också skall försöka gå den linjen genom att förlita sig på spel och lotteri. Vi får väl inte tillfälle att jämföra våra system, alldenstund inte båda kommer att prövas på en gång. Hur det än blir, är det ytterligt angeläget att vi försöker se till att själva små-

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

sparandet i samhället i större utsträckning kan ökas.

Arbetsgivaravgiften är för närvarande 1 procent men föreslås nu bli 2 procent. I så fall kommer vi att ha en högre avgift i ett mera dämpat konjunkturläge; det visar de rapporter som vi nu fått.

Herr Brandt hävdar vidare att jag har sagt att regeringen ämnar lägga sig i avtalsförhandlingarna. Det har jag inte påstått; jag har sagt att regeringen föreslår åtgärder som är avsedda att påverka avtalsförhandlingarna, och det är inte riktigt detsamma. I vilken mån de sedan kommer att påverka förhandlingarna är en annan sak. Jag kan inte förstå annat än att de kommer att motverka just vad man tidigare sagt sig vara intresserad av att premiera, nämligen en ökning av lönerna för de lägst betalda. De som har mycket höga löner och arbetar i sådana företag som har möjligheter till det kommer att ordna lönehöjningen ändå genom andra åtgärder.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller vad jag sade tidigare om konsekvenserna av vänsterpartiet kommunisternas motionsförslag. Jag kan inte stå här och säga att bevillningsutskottet har fel. Vi har ett skickligt kansli som kan sina saker, som kan utreda och hjälpa oss med siffror, och jag menar därför att vad vi har sagt är riktigt. Vad kommunisternas förslag medför på de övriga punkterna finns det däremot ingen utredning om, och vi är inte vana att acceptera förslag utan att veta konsekvenserna.

Herr Sundkvist tycktes vilja göra gällande att centerpartiet har föreslagit en tidigareläggning av momsens. När lades det förslaget fram? Ingen riksdagsman har märkt något sådant förslag. Vad ni säger i buskarna är en sak, men här i riksdagen vill vi ha förslag att ta ställning till. Inte heller har mit-

tenpartierna vågat föreslå en höjning av momsens utöver vad herr Sträng föreslog i skattepaketet. Så mycket råg i ryggen har de inte.

Herr Hermansson anser att förslaget innebär en inblandning i lönerörelsen. Får jag fråga herr Hermansson: När man nu vidtar åtgärder för att dämpa utvecklingen sedan man kunnat konstatera att det ställs krav på löneemarknaden som går långt utöver de krav som skulle ha ställts om inte prisstegringarna varit — vilka både herr Hermansson och många andra inom oppositionen har förklarat att regeringen inte kan behärska — måste väl sådana åtgärder få konsekvenser för lönerörelsen? Så till vida kan man säga att det är fråga om en inblandning, men det är en generell sådan som man har rätt att göra. De löneökningar som begärs — särskilt akademikernas krav vill jag beteckna som orimliga — skulle medföra att svenska folket skapar sig inkomster som ligger utöver den höjning av bruttonationalprodukten som vi kan åstadkomma. Får jag fråga herr Hermansson: Vad skall man göra om efterfrågan på detta sätt blir större än tillgången? Då kräver oppositionen att finansministern och regeringen skall vidta åtgärder så att den ekonomiska balansen kan hållas. Det är i det syftet som höjningen av arbetsgivaravgiften har föreslagits. Inom utskottet betecknar vi denna åtgärd som riktig i den situation som har uppstått, även om den, som jag sade, får vissa negativa konsekvenser.

Herr SUNDKVIST (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet mycket väl att det inte har väckts någon motion om tidigareläggning av momsens, men att det varit något arbete i buskarna vill jag inte hålla med om. Vad Gunnar Hedlund säger högt och klart så att det ger eko i hela den svenska pressen och når fram till varje riksdags- och regeringsledamots öron betecknar jag

inte som buskpropaganda. Förslaget framfördes under våren.

Låt mig sedan kort säga när det gäller frågan om att inte höja arbetsgivaravgiften i det allmänna stödområdet, att den rapport från konjunkturinstitutet — som vi ännu inte fullständigt fått ta del av — pekar på en ökning av den regionala obalans i arbetskrafts-efterfrågan som vi haft att brottas med under lång tid. Det understryker vår åsikt att det verkligen är nödvändigt att vidta åtgärder.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Att räkna samman effekten av de skatteförslag som vi har ställt och som finns utförligt belysta i vår stora motion i våras är bara en fråga om enkel addition. Till nästa gång tycker jag att herr Brandt själv skall försöka räkna igenom det där och se efter om uppgifterna stämmer.

Herr Brandt går nu ett steg längre och säger att man naturligtvis kan säga att det är fråga om en generell inblandning i lönerörelsen, medan han förut förnekade att det var någon inblandning alls. Vi har alltså kommit varandra litet närmare under debatten i fråga om avsikten med förslaget. Denna del av debatten var egentligen onödig, ty på denna punkt har bevillningsutskottet i sitt betänkande uttryckt sig så klart att jag var förvånad över att herr Brandt ville förneka att det handlade om effekter just på lönekraven. Det sågs uttryckligen i bevillningsutskottets betänkande. Det är alltså den avgörande motiveringen, och denna utvecklas även i propositionen.

Vad jag satt i fråga är själva effekten på lönekraven av de höjningar av de indirekta skatterna som föreslagits. Det förutsätts tydligen att lönekraven kommer att dämpas, om man höjer skatterna på bensin och brännolja, på sprit och vin, på elkraft osv. Jag tror

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

inte att effekten blir denna. Jag sade tidigare och kan upprepa det, att om höjningarna får någon effekt på lönekraven är väl risken snarast att dessa kommer att skärpas när levnadskostnaderna ökar för löntagarna.

Nu frågar herr Brandt mig, vad man då gör om efterfrågan på varor blir större än tillgången. Ja, då måste man göra ingripanden. Vi har i vår motion angett var vi tror att sådana ingripanden bör göras. Vi anser att man måste skärpa valutakontrollen ytterligare, så att regeringen och riksbanken får ett fastare grepp om läget. Om importen måste skäras ned, bör det ske genom direkta ingripanden mot lyximporten.

Skall man ingripa mot ett efterfrågeöverskott, måste man först undersöka hos vilka grupper detta överskott finns. Jag tror inte — och den uppfattningen delas säkerligen av en majoritet av löntagarna — att det finns något efterfrågeöverskott hos löntagarna i gemen. Däremot finns det hos andra grupper i samhället. Det är därför som vi vill ha en sådan ändring av beskattningen att man kommer åt detta överflöd på pengar — både likvida medel och andra tillgångar — som finns hos höga inkomsttagare, stora förmögenhetsägare, spekulanter, aktiebolag och finanskapitalet.

Det är mitt svar till herr Brandt. Sådana ingripanden har vi föreslagit i motionen, och dem vill vi arbeta för.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort replik till herr Sundkvist.

Jag medger gärna att herr Hedlund är mycket iderik — frågan är om han inte är det i överkant. Han talar både i och utanför busken, men det resulterar inte i någon motion i riksdagen som vi kan ta ställning till. Varför är det på det sättet? Vi måste ha något konkret förslag och inte bara tal utanför denna kammare.

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill helt kort beröra ett par frågor. Men låt mig först få vända mig till herr Brandt. Han säger att herr Hedlund inte lagt fram något förslag i riksdagen. Detta var väl tekniskt omöjligt vid den aktuella tiden. Men centern har oupphörligen krävt en rundabordskonferens för diskussion av de ekonomiska frågorna med representanter för bl. a. näringslivet och löntagarorganisationerna. Vid en sådan rundabordskonferens skulle man kunna diskutera finanspolitiken och tillföra debatten nya synpunkter, något som skulle bli till fördel för landet på längre sikt. Men dessa förslag har vid varje tillfälle som de framförts tillbakavisats av regeringspartiet.

Den första fråga som jag vill ta upp gäller arbetsgivaravgiften. Avsikten med den föreliggande propositionen är bl. a. att försöka komma till rätta med överhettningen i konjunkturen. Jag vill då konstatera, att vi i skogslänen och i det norra stödområdet inte har någon överhettning. Vi har fortfarande brist på sysselsättning för ganska många människor, och vi försöker på olika sätt genom lokaliseringspolitiska åtgärder att åstadkomma ett bättre sysselsättningsläge. Att under sådana förhållanden lägga en höjd arbetsgivaravgift på företagen måste väl ändå vara fel. Centerpartiets motionsförslag att höjningen av arbetsgivaravgiften inte skulle drabba skogslänen, norra stödområdet, överensstämmer helt med det arbete vi försöker bedriva inom norra stödområdet. Det skulle ge oss ytterligare möjligheter att få industrier att etablera sig där. Det vore alltså en ytterligare stöt för att komma till rätta med den regionala obalans som för närvarande råder. Ur statsfinansiell synpunkt skulle inte ett sådant undantag ha så särskilt stor betydelse. Den ökade sysselsättning, som vi på det sättet skulle kunna få, gör att detta egentligen skulle vara en god affär för staten, det skulle vara ett sam-

hällsintresse.

Herr Brandt sade att det var svårt att göra sådana skillnader och att vissa företag inom norra stödområdet skulle få en favör i förhållande till företag utanför norra stödområdet, om de sluppe höjningen från 1 till 2 procent. Nåja, de företag som ligger i norra stödområdet får ju med hänsyn till de långa avstånden en hårdare belastning bl. a. genom den höjda skatten på motorbrännolja. Om man på detta sätt har möjlighet att ge dem en favör genom att undanta dem från höjningen av arbetsgivaravgiften, skulle de kanske också få möjlighet att bygga ut företagen och på det sättet åstadkomma ytterligare sysselsättningsmöjligheter inom dessa områden.

Den andra frågan gäller höjningen av skatten på motorbränsle. Jag vill först beklaga att vi hamnat i ett sådant läge att så drastiska åtgärder skall behöva vidtas. Höjningen av skatten på motorbränslen drabbar glesbygdens folk hårdare än andra grupper. Det är i glesbygderna man har de stora avstånden. Den drabbar också skogsnäringen och transporten av skogsprodukter, särskilt som vi befinner oss i en tid då man lägger ned flottningen på en hel del biflottleder. Den inverkar även menligt på jordbruket som sådant, och den verkar framför allt menligt på lokaliseringspolitiken; de längre avstånden har man ju i regel inom lokaliseringsområdena. Förslaget innebär inte att man specialdestinerar pengarna till vägarna, och det är det som vi från centerns sida anser fel.

När nu en höjning måste företas anser vi i centerpartiet att beloppet borde tas ut i form av en höjning av vägskatten i stället för en höjning av skatten på motorbränslen — på det sättet skulle pengarna gå till vägarna. Om man blickar mot framtiden inser man att det är nödvändigt att så sker med hänsyn till de behov som föreligger när det gäller vägbygget. Det är väl få in-

vesteringar som är mer lönsamma än en ytterligare satsning på vägbyggnad. Vi vet att det här föreligger mycket stora behov. Förutom att bättre vägar medför ett mindre slitage på bilarna skulle de ge dem som har de långa avstånden bättre möjligheter att konkurrera. Framför allt skulle skogs- och jordbruket och lokaliseringspolitiken få en behövlig injektion genom att frakterna underlättades. Då skulle man också bättre kunna acceptera den ytterligare börda som nu läggs på bilismen.

Herr talman! Jag vill ansluta mig till de yrkanden, som tidigare ställts av herr Sundkvist.

Herr ERICSSON i Ätvidaberg (fp):

Herr talman! Äntligen, äntligen har erkännandet kommit — erkännandet att vår ekonomi innehöll såväl infektioner som svulster och att kraftåtgärder behövdes.

I går talade i den här kammaren Sven Wedén över ämnet »Demokratins toleransgränser» — och han berörde i det sammanhanget hur obehagligt nära de toleransgränserna regeringen hade kommit när den inte före valet vågat erkänna i vilket ekonomiskt läge vi befann oss. Jag vill gärna sälla mig till dem som kritiserar ett sådant förfaringsätt. Jag betraktar det som litet fegt att vi inte fick klara ut det här före valet. Oppositionen försökte teckna läget, men det avfärdades många gånger av herr finansministern som svartmålningar och inte särskilt realistiska skildringar. Ju längre man väntar med att informera och ju längre man väntar med att handla i en sådan här situation, desto hårdare känns naturligtvis de nödvändiga åtgärderna. Den proposition med förslag till olika åtgärder som vi i dag har att ta ställning till vill jag inte sätta mig emot, utom beträffande vad som har framkommit i fp:s reservationer. Jag vill bara beklaga att de här åtgärderna inte har vidtagits tidigare — då hade de kanske blivit mindre omfattande och mindre

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet hårda. Däremot vill jag göra några få reflexioner.

Oppositionen, herr talman, har många gånger ansett att regeringen icke förmått tackla de ekonomiska situationerna med de rätta åtgärderna vid de rätta tidpunkterna. Det är, i varje fall delvis, därför man tvingas tillgripa prisstoppsmetodiken ovanpå hårda kreditrestriktioner och krydda det med dagens Strängska diversepaket.

Det är nödvändigt att i det här sammanhanget bedöma åtgärdernas genomslagskraft inte bara för stunden utan också ett stycke framåt i tiden. Jag tror att vi alla väntade att konjunkturstitutet skulle varsla om att en viss konjunkturdämpning är på väg. Det är därför viktigare än någonsin att de åtgärder, som man nu sätter in för att tygla det svåraste inflationsläge som vi har haft sedan Koreakrisen, inte får sitta kvar längre i samhällskroppen än som är absolut nödvändigt, ty om så blir fallet kommer åtgärderna att fördjupa konjunkturdämpningen och, i stället för att hjälpa oss till stabilitet, bli ett litet hot — och kanske inte så litet heller — mot sysselsättningen.

Man kan tala om »stagflation», dvs. både stagnation och inflation på en gång. Jag tror att få situationer är värre för den kommande sysselsättningen än om ekonomin stagnerar samtidigt som vi får en inflationistisk utveckling. Det är därför som jag inte i princip sätter mig emot de föreslagna åtgärderna, men det är också därför som man inte bara från denna talarstol utan också från näringslivshåll fordrar en vaksamhet över anpassningen av åtgärderna och en beredskap.

Allra sist skulle jag vilja bringa i åtanke ett uttalande som jag tror har gjorts av Rudolf Meidner, att om man har balans i ekonomin, behövs det inget prisstopp, men om man inte har balans i ekonomin, hjälper inget prisstopp. Det är min förhoppning att regeringen skall vara så känslig för hur och när åtgärderna skall anpassas och avpassas, att

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

vi så småningom kan få balans och stabilitet i vår ekonomi, helst innan vi har kommit in i konjunkturdämpningens sfär.

Det hade kanske ändå inte skadat att anordna den sedan lång tid av folkpartiet och den övriga oppositionen efterlysta stabiliseringskonferens, som man på regeringshåll har ryckt på axlarna åt. Jag tror att detta inte är sista gången vi står inför en besvärlig ekonomisk situation, vilken regering som än sitter vid makten, men jag hoppas det är sista gången man försöker tackla svårigheterna utan att vi tillsammans sätter oss ner och försöker göra det bästa av situationen, t. ex. just vid en stabiliseringskonferens.

Herr talman! Jag skall inte yttra mig längre utan vill bara yrka bifall till reservationerna 3, 5, 8, 9 och 11 av herr Tistad m. fl.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I proposition nr 156 framläggs flera sinsemellan olika förslag, vilkas gemensamma syfte sågs vara att stabilisera samhällsekonomin. De gäller höjda arbetsgivaravgifter, höjd mervärdeskatt på vissa varor, höjning av skatterna på alkohol, motorbränsle och energi samt ändringar i fråga om avgifterna för sjukförsäkringen.

När det gäller den sistnämnda frågan, om ändrade avgifter till sjukförsäkringen, anser jag för min del att den frågan inte skall motiveras med att samhällsekonomin måste stabiliseras. Detta är nämligen en fråga om finansiering av en försäkring, och den bör enligt min uppfattning behandlas uteslutande ur *den* synpunkten. Därför förvänar det mig att andra lagutskottet skriver: »Den föreslagna höjningen av arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen ingår som en av många föreslagna åtgärder i syfte att stabilisera samhällsekonomin.» Utskottet anför vidare: »Utskottet tillstyrker

därför propositionen i denna del och avstyrker motionsyrkandena.» Man har alltså inte sett frågan ur försäkrings-synpunkt, utan ur samhällsekonomisk synpunkt. Det förvänar mig. Utskottet har inte alls tagit upp det som jag anser viktigt i det sammanhanget, nämligen huruvida den allmänna sjukförsäkringsfonden nödvändigtvis måste ha ett tillskott just nu, eller om man, såsom jag anser, kan avvakta — i varje fall till nästa år — och se hur läget utvecklas. Avgifterna beräknas ju enligt propositionen ge ett underskott för år 1969 på 150 miljoner kronor och för år 1970 på 120 miljoner. Underskottet minskar alltså från 1969 till 1970. Trots avtappningen beräknas fonden innehålla 180 miljoner kronor vid 1970 års utgång. Detta är tillräckligt för att möta ett större underskott under nästa år än de höga siffrorna för förra året.

Utvecklingen kan emellertid också fortsätta i samma riktning som för närvarande, så att underskottet blir mindre än det är för 1970. Då föreligger ju inte samma behov av tillskott till fonden.

Därför anser jag att det inte finns den minsta risk med att vänta till nästa år med ett beslut om förändrat uttag. Då kan man få en bättre uppfattning om i vilken riktning utvecklingen gått och hur kraftigt. I ett läge när företagen blir allt hårdare pressade av nya pålagor bör vi väl vara försiktiga med att lägga ytterligare sten på börda, om det inte är absolut nödvändigt — det blir nog tillräckligt många konkurser ändå, med åtföljande arbetslöshet, vad det lider.

Statsministern talade i den allmänpolitiska debatten om att skapa större trygghet i arbetslivet. Jag tror inte att man gör det genom att lägga på ytterligare skatter och avgifter, så att företagen går i konkurs.

I motion nr I: 1288 och II: 1512 har vi tagit upp en annan fråga, nämligen höjningen av den särskilda skatten på bensin från 5 till 15 öre.

Vi menar att alla höjda kostnader som

drabbar bilismen går hårdast ut över dem som på grund av långa vägvstånd till arbetsplatsen och dåliga kommunikationsförhållanden måste använda egen bil för inköps- och arbetsresor, alltså framför allt glesbygdsbefolkningen. Den föreslagna höjningen motverkar också direkt en önskvärd lokalisering och decentralisering till mindre orter. Många mindre orter kämpar för sin existens, därför att alltför få arbetstillfällen finns på orten. Men så länge arbetstagarna kan bo kvar och resa till och från arbete i näraliggande orter kan bygden leva vidare. Med allt större pålagor på bilismen blir arbetsresorna så kostsamma, att det påskyndar avflyttningen från landsbygden och ökar inflyttningen i städerna. Med beaktande av alla de problem som detta för med sig på både utflyttnings- och inflyttningsorterna är det möjligt, menar vi, att de sammantagna direkta och indirekta kostnaderna för stat och kommun blir större än skatteintäkten på grund av en höjning av bensinskatten. Kanske mot den bakgrunden just bensinskatten borde ha sänkts i stället. Vi menar också, att på grund av att den föreslagna höjningen av bensinskatten ökar den enskildes kostnader för arbetsresor, kan detta förslag inte verka lugnande på den lönepolitiska situationen, vilket ju enligt propositionen skulle vara ett syfte med förslaget.

Bevillningsutskottet har inte heller upprepat propositionens påstående att en höjning av bensinskatten skulle verka lugnande på den lönepolitiska situationen. Men det menar tydligen finansministern. Men utskottet säger något annat mycket märkligt. Utskottet säger bl. a. följande: »Det framstår då som uppenbart att just höjningen av skatten på bensin är den snabbast verkande och mest betydelsefulla finanspolitiska åtgärd som föreslås i propositionen. Ett bifall till motionärernas yrkande skulle därför i hög grad minska effekten av de föreslagna åtgärderna varför utskottet

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet avstyrker bifall till motionerna.» Utskottet menar alltså att bensinskatten är mest betydelsefull, därför att man på det sättet tar ifrån folk pengar snabbast. Men det finns ju snabbare sätt. Om meningen är att ta ifrån folket pengarna, varför då gå omvägen över att låta det ske först i samband med att man köper en nödvändighetsvara, i det här fallet bensin?

Bevillningsutskottet förklarar sig ytterligare i samband med behandlingen av brännolja och gasol. Där säger det: »Utskottet delar så till vida motionärernas uppfattning» — alltså deras som yrkat avslag på förslaget om den särskilda skatten på brännolja och gasol — »som att utskottet — — — hellre sett att höjningen av drivmedelsskatterna endast gått ut över privatbilismen.» Det var i alla fall klarspråk! Bevillningsutskottet tycker alltså att bensinskatten skulle ha ökats mera.

Vi har i motionerna talat om att det framför allt är vissa grupper som blir hårt drabbade av den här höjningen. För en person som åker bil 8 mil till jobbet varje dag fram och åter ökar resekostnaderna enbart på grund av den här föreslagna höjningen med ungefär 1:50 per dag. Är det för litet att öka den enskilde arbetstagarens resekostnader med 1:50 per dag? Och hur kan finansministern tro att den kostnadsökningen skall dämpa lönekraven? Det har i den allmänpolitiska debatten och vid flera andra tillfällen talats stora ord från de ledande socialdemokraterna om att vi inte skall öka klyftorna mellan olika grupper. Men det är bara tomma ord när regeringen samtidigt lägger fram förslag som ökat dessa flyftor.

En höjning av bensinskatten ökar ju ytterligare klyftan mellan dem som har nära till arbetsplatsen och dem som har långt dit, och den drabbar i första hand vissa löntagargrupper, alltså speciella grupper i samhället, och detta enligt min mening helt omotiverat.

Vi har i motionerna tagit upp frågan

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

om hur en ytterligare höjning av bensinskatten, och därmed dyrare arbetsresor, kan påverka avflyttningen från landsbygden och inflyttningen till städerna och vilka kostnader det för med sig för både avflyttnings- och inflyttningskommunerna. Nu vill jag fråga: Har utskottet gjort någon beräkning av följdverkningarna då det så villigt rättat sig efter regeringens önsknings i det här avseendet, och vilka beräkningar har regeringen gjort med avseende på dessa följdverkningar? Det minsta man kan begära är väl att kammarens ledamöter upplyses härom innan beslut fattas i frågan. Men spørsmålet om följdverkningarna och kostnaderna på grund härav har inte behandlats vare sig i propositionen eller i utskottsutlåtandet, men jag hoppas vi kan få redovisning här nu om hur regeringen och utskottet ser på dessa frågor.

Om bensinskatteshöjningen leder till att det dels blir ökade lönekrav för att kompensera densamma, dels ökade kostnader för samhället på grund av det ökade flyttningstrycket, måste ju konsekvensen bli rakt motsatt den som avsetts — en stabilisering av samhälls ekonomin.

Herr talman! Eftersom både andra lagutskottet och bevillningsutskottet avstyrkt motionerna angående storleken av arbetsgivaravgiften till sjukförsäringen och den särskilda bensinskatten finner jag det meningslöst att nu yrka bifall till motionerna, men jag har inför kammarens ledamöter velat redovisa min uppfattning.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! I motionsparet I: 1250 och II: 1463 har ett antal centerpartister hemställt om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förnyad prövning av beslutet att höja mervärdesskatten till 17 procent med hänsyn till de inträffade stora levnadsfördyringarna på olika områden.

Denna motion är inte föranledd av

finansministerns skattepaket utan av en särskild händelse av väsentlig räckvidd, nämligen den av regeringen vidtagna extraordinära åtgärden att införa prisstopp, som i sin tur berodde på de starkt stigande levnadskostnaderna.

Motionärerna anser sålunda att med anledning av det inträffade torde en omprövning av mervärdesskattens höjning på just de varor som för alla människor är oundgängligen nödvändiga, nämligen livsmedel, vara motiverad.

Vi anser att en beskattning som denna drabbar högst ojämnt. Med tanke på de människor vilkas inkomst är av den storleksordningen att huvudparten måste användas för inköp av livsmedel och andra nödvändiga varor, är det felaktigt att ytterligare belasta deras hårt trängda ekonomi genom skattehöjning på dessa för livets uppehälle och nödtorft nödvändiga varor.

Detta problem är av stor räckvidd, och därför var det olyckligt att motionen kom att behandlas samtidigt med skattepropositionen. Hela frågan kräver en mera ingående behandling än den som varit möjlig under den tid som stått till bevillningsutskottets förfogande vid behandlingen av skattepropositionen.

Jag anser att vi inte kommer ifrån att bereda låginkomsttagarna möjlighet att köpa livets nödtorft utan betungande pålagor. Det problemet måste lösas på något sätt, och det är just vad som krävs i motionen.

Herr talman! Med det anförda har jag velat förklara orsakssammanhanget när det gäller ifrågavarande motion och motivera varför jag inte ställer något yrkande.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag vill här bara beröra frågan om de ideella organisationerna.

I motion II: 1503 har jag och några medmotionärer begärt att de kristna och i övrigt ideella organisationerna skall befrias helt från arbetsgivaravgift. Samtliga borgerliga ledamöter i bevillnings-

utskottet har sedan följt upp det kravet i reservationen 5. Vi har all anledning att slå vakt om offervilja och idealitet i vårt samhälle. Hur väl socialvård och annan samhällets omvårdnad än fungerar kommer det alltid att föreligga behov av kompletterande insatser. Samhällets insatser är för övrigt mycket ofta opersonliga och byråkratiskt inriktade, och efter den centralisering som sker i våra kommuner efter den 1 januari 1971 kommer den sannolikt att bli det ännu mera som en följd av kommunreformen.

Trots att vi lever i ett välfärdssamhälle blir antalet medborgare som känner sig ensamma och övergivna allt fler. Den materiella välfärden — som för övrigt når långt ifrån alla — motsvaras inte av en tillfredsställande inre eller själslig välfärd. Där om vittnar de många självmorden och skilsmässorna — på sitt sätt även sprit- och narkotikamissbruket — samt den mycket oroande brottslighetsutvecklingen, som gör att många människor, framför allt äldre, känner otrygghet i vårt samhälle. Många gamla vågar inte ens gå ut efter mörkrets inbrott och riskerar även mitt på dagen väskryckning eller direkt överfall.

Samhället har i många avseenden misslyckats med att skapa både materiell och, framför allt, själslig eller inre trygghet. Vi kommer alltid att behöva ideella organisationer, som kompletterar samhällets omvårdnad och framför allt ger den medmänskliga kontakt och den personliga omvårdnad som alla är i behov av och längtar efter. Vad de kristna organisationerna angår finns det särskild anledning för samhället att vara tacksamt för den positiva fostran av ungdomen som sker i de organisationerna.

Jag fick i går en färsk uppgift om brottslighetsutvecklingen. Den visar att t. o. m. augusti månad i år har ökningen av brott varit inte mindre än 16,9 procent jämfört med förra året. Det finns

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

alltså en ytterligare ökad tendens i det avseendet, och det behövs verkligen kraftåtgärder för att komma till rätta med dem. Vi behöver t. ex. stärka polisens resurser ordentligt. Men vad som långsiktigt är särskilt angeläget är en god fostran till respekt för traditionella normer.

Den kristna fostran som förmedlas genom kyrka och frikyrka är i allra högsta grad samhällsnyttig och bör därför stödjas på olika sätt. Det är ändå inte den ungdom, som har sin tillhörighet inom dessa organisationer och inte heller inom andra ideella sammanslutningar, vi har problem med i samhället.

Vi har från oppositionen i annat sammanhang föreslagit att de ideella organisationerna skall stödjas genom avdragsrätt för gåvor. Socialdemokraterna har sagt nej till detta. Vi begär nu att de ideella organisationerna skall befrias från den dubbelbeskattning som arbetsgivaravgiften innebär för dem. De ekonomiska tillgångar som organisationerna har att arbeta med och som alltid är knappa består till huvuddelen av gåvor och offer, vilka enskilda avstår från av redan beskattade medel.

Vi brukar på våra banker ganska ofta få förslag från regeringen till slutande av avtal med andra länder för att undvika dubbelbeskattning. Är det inte mycket större anledning att undvika en sådan dubbelbeskattning, som det nu aktuella förslaget innebär, i vårt eget land? Socialdemokraterna vägrar emellertid också i detta fall att gå med på våra krav.

Herr Brandt sade att han har viss förståelse för våra krav men att han inte kunde finna några former för sådana undantag. Andas inte herr Brandts yttrande något av den obotfärdiges förhinder? Är det inte viljan som fattas i detta sammanhang? Det kan väl inte vara rimligt att på något sätt jämföra de ideella organisationerna med företag, såsom skett under debatten. Organisationerna arbetar helt utan vinstsyfte. I

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

ett allt hårdare ekonomiskt klimat får de allt större svårigheter att erhålla de medel de behöver för sin samhällsnyttiga verksamhet.

Motiven dels för införandet av arbetsgivaravgiften, dels vid detta tillfälle för en höjning av denna till 2 procent har inte på något sätt relevans för de ideella organisationerna. Ett undantag har gjorts för rederinäringen, och det finns alltså redan nu ett sådant. Våra krav kan inte heller budgetmässigt ha någon som helst betydelse. Det torde röra sig om mellan 1 och 2 promille av de medel som sammantaget kommer in genom arbetsgivaravgiften. För organisationerna gäller det däremot kostnader som är mycket betungande.

De blindas förening skulle t. ex. vid en höjning till 2 procent av arbetsgivaravgiften belastas med ungefär 200 000 kronor om året. Pingstförsamlingarna och Svenska missionsförbundet skulle belastas med cirka 400 000 kronor vardera. Det är fullständigt orimligt att lägga en sådan orättvis beskattning på idealitet och offervilja.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 5.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Bevillningsutskottet har i sitt betänkande över propositionen 156 helt följt regeringens förslag. Tyvärr har den långa raden av motioner inte på en enda punkt haft någon genomslagskraft. Det är ett gammalt och känt mönster att generella åtgärder slår blindt och får verkningar på områden som snarare behöver stimuleras än dämpas. Komplicerade förhållanden löses inte med undantagslösa åtgärder.

Från folkpartiet liksom från övriga oppositionspartier har framförts krav på större flexibilitet på vissa punkter. Motionärerna ifrågasätter inte behovet

av stabiliserande åtgärder, som bl. a. styr över resurser till exportindustrin och till den utlandskonkurrerande hemmamarknadsindustrin. Jag vill dock med anledning av förslaget om höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften på två punkter kritisera bristen på flexibilitet i regeringens förslag, som understötts av majoriteten i bevillningsutskottet.

Jag tänker då på arbetsgivarna inom stödområdet och kristna samfund och ideella organisationer. Herr Larsson i Umeå och herr Hedin har tidigare i debatten berört dessa frågor, och jag instämmer helt i vad de har anfört.

Samfunden och de ideella organisationerna bedriver i huvudsak sin verksamhet på basis av frivilligt insamlade medel. Och det är inte de s. k. besuttnas pengar det rör sig om — medlen kommer främst från lågavlönade, pensionärer, studerande och människor inom medelinkomstklasserna. Dessutom tillhör arbetstagarna — predikanter och missionärer — de verkligt lågavlönade grupperna i vårt samhälle. Jag vill starkt betona att mot avgifter för arbetstagare enligt lagen om allmän försäkring finns det givetvis ingen som helst erinran att göra, men varje höjning av arbetsgivaravgiften försvårar föreningarnas ekonomiska situation.

Från socialdemokratiskt håll — socialdemokraterna är för övrigt den kompakt nej-sägande gruppen — har man vid flera tidigare diskussioner i denna fråga vidgått att skäl talar för att avgiften skall avskaffas. För ett sådant undantag uttalar sig även bevillningsutskottet i sitt betänkande, men man ryggar tillbaka inför de påstådda svårigheterna att avgränsa en sådan här lättnad.

Herr Brandt har fel när han säger att frikyrkorna förstår herr Strängs beskattning. Frikyrkorådets starka reaktion, herr Brandt, och uppvaktningen talar i klartext om hur bekymrad man är på frikyrkligt håll. Förre eller senare

re måste den orättfärdiga beskattningen avskaffas.

I fråga om missionen kan man tala om en form av export, om man förstår det i rätt bemärkelse. Det är en export av social och andlig hjälp. Den ger inte utbyte i höjd valutareserv, men det står i Guds ord: »Sänd ditt bröd över vattnet; i tidens längd får du det tillbaka.» Och vad vårt land genom missionens arbete har fått tillbaka i goodwill och mycket annat går inte att mäta i pengar.

I en motion av mig själv och herr Stridsman hemställas att förslaget om höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften avslås i vad avser arbetsgivare inom av regering och riksdag fastställda stödområden. Ett fullständigt avskaffande vore givetvis det bästa alternativet, men även här kommer motståndet mot selektiva åtgärder in. Inom det berörda området föreligger inget skäl att dämpa behovet av arbetskraft — det finns ett akut behov av att med alla praktiska medel stoppa den utflyttning av personer i arbetsför ålder som sker. Här kan man peka på en klar och uttalad brist på logik i herr Strängs resonemang.

Främst drabbar åtgärderna små och medelstora företag liksom de mindre jordbruken. För dessa grupper av arbetsgivare är den redan hårda kreditåttstramningen många gånger ett hot mot deras existens, och den åttstramning i finanspolitiken som föreslås gör läget ännu mer ansträngt.

Även härvidlag vill jag beröra herr Brandts inlägg. Han poängterar det orättvisa i att storföretagen i norr får för stora lättnader och att småföretag i söder skulle missgynnas, om arbetsgivaravgiftens höjning inte skulle gälla för stödområdena.

Genom att invertera frågan försöker han här komma ifrån sanningen. Det är att märka att den största delen av småföretagen finns just inom stödområdet och utgör således en betydande faktor som skapare av arbetstillfällen.

4 — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 35*

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

De är dessutom mer arbetsintensiva och mindre kapitalintensiva än de stora företagen. Skäl talar starkt för att en selektion av arbetsgivaravgiften med hänsyn till geografisk belägenhet vore ett mycket bra komplement i den förda regionalpolitiken.

I dagarna har regeringen på riksdagens bord lagt två propositioner, vilka i sin omfattning främst kommer att beröra sysselsättningen inom stödområdet. Den ena propositionen avser inrättande av ett lokaliseringsråd, och i den andra föreslås befogenheter för en kommun att under vissa förutsättningar driva affärsverksamhet i syfte att bereda arbete åt handikappade inom kommunen.

Propositionerna får ses som integrerade delar i regionalpolitiken, och det behövs inte mycket fantasi och inte mycket vilja heller för att kunna lägga samma synpunkter på arbetsgivaravgiften för arbetsgivare inom samma områden.

Alla generella åtgärder till trots till främjande av företagsamhet inom stödområdet blir klimatet för de små och medelstora företagen allt kärvare så länge reglerna saknar undantag. Förmånerna går ofta förbi dessa företags typer, men åttstramningarna drabbar dem ofelbart. Att driva ett litet företag i restriktions-Sverige är inte lätt i dag.

Herr talman! Med det anförda har jag velat understryka vikten av att de motioner som väckts i fråga om den allmänna arbetsgivaravgiften vinner riksdagens bifall, och jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer som undertecknats av representanter för folkpartiet.

I detta anförande instämde herrar Åberg och Westberg i Ljusdal (båda fp).

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Jag har lyssnat till denna debatt och kunnat konstatera att

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

man i utskottet i allt väsentligt blivit överens om det förslag som föreligger, om jag då bortser från ytterlighetspartierna, moderata samlingspartiet och vänsterpartiet kommunisterna. Detta innebär att det förslag som ligger på bordet kommer att genomföras, och det är med anledning därav som jag vill erinra om vad brännoljeskatten kommer att innebära för åkerinäringen.

Under den senaste tiden har vi redan fått betydande prishöjningar, vilka på olika sätt slagit åkerinäringen ganska hårt. För dagen kan man notera kostnadsökningar på upp till 14 procent och som man inte haft någon möjlighet att kompensera sig för — även om vi legat i startgroparna för att göra framställningar om taxejusteringar. Om man därtill lägger den nu föreslagna höjningen, kommer man fram till betydande belopp. Det finns självfallet inga möjligheter att samtliga åkare i detta land kan klara en sådan påfrestning. Jag ser detta från utgångspunkten att vi för närvarande har ett allmänt prisstopp.

Jag vill, herr talman, redan nu uttrycka den förhoppningen att de myndigheter som kommer att behandla de olika framställningar som kan göras från åkarnas organisationer om dispens från prisstoppet också skall ha förståelse för deras situation och bevilja en sådan begäran. I annat fall drabbas denna verksamhet av alltför besvärliga följder av de ökade pålagorna.

Låt mig, herr talman, till sist säga att jag har gjort den reflexionen att om denna kammare skulle följa alla de förslag som väckts, skulle vi sannolikt inte få in ett enda öre genom de åtgärder som regeringen har föreslagit. Önskemål från det ena eller andra hållet har spritts över strängt talet alla punkter i det förslag som ligger på bordet. Med hänsyn till de problem som föreligger på det ekonomiska området får vi väl ändå anse det naturligt att nu komma överens — i varje fall i princip — om

att ge regeringen vad den har begärt.

Jag skulle givetvis inte ha haft något emot en enighet om att de pengar, som tas ut genom höjningen av skatten på motorfordonsbränsle, skulle destineras till allmänna vägändamål. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning är emellertid inte heller detta möjligt.

Med detta, herr talman, har jag framfört vad jag i detta skede av debatten velat säga i föreliggande ärende.

Härmed var överläggningen slutad.

Bevillningsutskottets betänkande nr 55

Herr TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställan kommer att företas till avgörande på sådant sätt, att de i betänkandet behandlade författningarna upptas i den ordning som tillämpats i utskottets hemställan. Med avseende på varje författning kommer beslut först att fattas beträffande samtliga de frågor, som berörts i de vid betänkandet fogade reservationerna och i de motioner, till vilka bifall yrkats under överläggningen. Därvid följs i huvudsak den i reservationerna tillämpade uppdelningen och inbördes ordningen. Beträffande arbetsgivaravgiften och mervärdeskatten upptas till en början framställda avslagsyrkanden. Därefter upptas yrkanden om ändringar i författningarna och om skrivelser till Kungl. Maj:t i ämnet. Slutligen ställs utskottets hemställan i övrigt under proposition i ett sammanhang.

Ändring i förordningen om allmän arbetsgivaravgift

Det i reservationen 1 av herr Yngve Nilsson m. fl. framställda yrkandet om avslag på författningsändringen samt skrivelse till Kungl. Maj:t om skattefritt premiesparande

Herr talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda yrkande; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervä-

gande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det i reservationen 1 av herr Yngve Nilsson m. fl. framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit detta reservationsyrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 169 ja och 25 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit yrkandet i fråga.

Det i motionerna I: 1299 och II: 1504 framställda yrkandet om avslag på författningsändringen

Herr talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda yrkande; och avslog kammaren detsamma.

Undantag från arbetsgivaravgift för vissa regioner

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 2 av herr Sundin m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 3 av herr Tistad m. fl. och reservationen 4 av herr Yngve Nilsson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med 4* — Andra kammarens protokoll 1970. Nr 35

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

överbäggande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämval beträffande kontrapositionen begärde dock herr Larsson i Umeå votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående undantag från arbetsgivaravgift för vissa regioner antager reservationen 2 av herr Sundin m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 3 av herr Tistad m. fl. och reservationen 4 av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 33 ja och 50 nej, varjämte 116 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan, såvitt

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

avser undantag från arbetsgivaravgift för vissa regioner, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 av herr Tistad m. fl. och reservationen 4 av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 117 ja och 80 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Undantag från arbetsgivaravgift för kyrkliga sammanslutningar och andra ideella organisationer

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan, såvitt avser undantag från arbetsgivaravgift för kyrkliga sammanslutningar och andra ideella organisationer, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 81 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Undantag för redares arbetsgivaravgift

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sundkvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan, såvitt avser undantag för redares arbetsgivaravgift, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 av herr Sundin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sundkvist begärde emel-

lertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 141 ja och 31 nej, varjämte 26 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Undantag för landstings och primärkommuners arbetsgivaravgift

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sundkvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan, såvitt avser undantag för landstings och primärkommuners arbetsgivaravgift, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7 av herr Sundin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sundkvist begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 141 ja och 34 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

Skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående arbetsgivaravgiftens samhällsekonomiska verkningar

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan, såvitt avser skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående arbetsgivaravgiftens samhällsekonomiska verkningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 56 nej, varjämte 21 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ändring i förordningen om höjd mervärdeskatt på vissa varor

Det i motionerna I: 1299 och II: 1504 framställda yrkandet om avslag på författningsändringen

Herr talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda yrkande; och avslag kammaren detsamma.

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet**Övergångsbestämmelserna**

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan, såvitt avser övergångsbestämmelserna till mervärdskatteförordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 80 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Skrivelse till Kungl. Maj:t om total skattebefrielse för hela livsmedelssektorn

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 1299 och II: 1504 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hermansson begärde emel-

lertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan, såvitt avser skrivelse till Kungl. Maj:t om total skattebefrielse för hela livsmedelssektorn, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 1299 och II: 1504 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hermansson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 192 ja och 3 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ändring i förordningen om skatt på sprit och vin

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 1299 och II: 1504 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Ändring i tulltaxan

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 1299 och II: 1504 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Beskattningen av motorbränslen

Det i motionerna I: 1299 och II: 1504 framställda yrkandet om avslag på ändring av den särskilda skatten på motorbränslen

Herr talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda yrkande; och avtog kammaren detsamma.

Det i reservationen 10 av herr Yngve Nilsson m. fl. framställda yrkandet om avslag på skatteskärpning beträffande brännolja och gasol

Herr talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda yrkande; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det i reservationen 10 av herr Yngve Nilsson m. fl. framställda yrkandet om avslag på skatteskärpning beträffande brännolja och gasol, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit detta reservationsyrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 169 ja och 24 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit yrkandet i fråga.

Åtgärder på avgifts- och skatteområdet

Avslag på ändring av den särskilda skatten på motorbränslen och förslag om uppräknig av den s. k. vägskatten

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationerna 11 och 12; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sundkvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan, såvitt avser avslag på ändring av den särskilda skatten på motorbränslen och förslag om uppräknig av den s. k. vägskatten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 11 av herr Tistad m. fl. och reservationen 12 av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sundkvist begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 79 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ändring i förordningen om allmän energiskatt

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 1299

Interpellation ang. tillämpningen av lagen om vapenfri tjänst

och II:1504 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Skrivelse till Kungl. Maj:t om vissa åtgärder på beskattningsområdet för att öka statsinkomsterna

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 1299 och II: 1504 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i de delar beträffande vilka beslut icke tidigare fattats

Bifölls.

Andra lagutskottets utlåtande nr 66

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Ahlmark* (fp), till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden, och

herr *Nilsson* i Tvärålund (cp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående den integrerade gymnasieskolan.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Interpellation ang. tillämpningen av lagen om vapenfri tjänst

Ordet lämnades på begäran till

Herr **JOHANSSON** i Skärstad (cp), som yttrade:

Herr talman! År 1966 antog riksdagen nu gällande lag om vapenfri tjänst. Det heter i första paragrafen i denna lag att värnpliktig äger »erhålla tillstånd att

fullgöra vapenfri tjänst i stället för värnpliktstjänstgöring, om bruk av vapen mot annan icke är förenligt med den värnpliktiges allvarliga personliga övertygelse och skulle medföra djup samvetsnöd för honom». De vapenfrias tjänstgöring betraktas inte som värnpliktstjänstgöring utan utgör i stället en särskild tjänsteplikt.

Framställningar om vapenfri tjänst göres till och behandlas av vapenfri-nämnden. Arbetsmarknadsstyrelsen bestämmer vilket slag av tjänstgöring som de vapenfria skall fullgöra och har tillsyn över deras utbildning och tjänstgöring.

Det svenska försvaret bygger på systemet med allmän värnplikt, men det är av stor betydelse att människor av samvetsnöd kan befrias från militär utbildning. Det är därför mycket oroväckande att andelen avslagna ansökningar om vapenfri tjänst ökat för varje år under den tid nu gällande lag varit i kraft. Antalet ansökningar har ökat. År 1967 inkom 1 112, år 1968 2 033, år 1969 2 077 och första halvåret 1970 ca 1 150. Av under vederbörande år slutligt avgjorda framställningar bifölls år 1967 89,3 procent, år 1968 70,5, år 1969 52,3 och första halvåret 1970 23,2. Denna utveckling innebär också i absoluta tal en successiv nedgång i antalet beviljade vapenfrian-sökningar.

Det måste sättas i fråga om den här sammanfattningsvis beskrivna utvecklingen står i överensstämmelse med tankarna i gällande vapenfrilagstiftning. Av det föreliggande materialet måste den slutsatsen dras att ansökningarna kommit att behandlas med allt större restriktivitet. Detta förhållande torde endast delvis kunna motiveras med det förhållandet att de motiv som anförts för befrielse från värnplikt i stigande grad varit icke religiösa, vilket torde innebära att politiska motiv åberopats. Alltså måste det vara svårare att år 1970 av religiösa eller etiska skäl erhålla befrielse från värnplikt än det var år

Interpellation ang. tillämpningen av lagen om vapenfri tjänst

1967. Det är angeläget att denna hårdnande attityd gentemot vapenfri tjänst omprövas.

Med hänvisning till vad som anförts hemställer jag om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till en omprövning av den nuvarande tillämpningen av lagen om vapenfri tjänst så att den kommer i överensstämmelse med lagstiftarnas intentioner?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter jämte motioner, och

nr 144, i anledning av motion angående omorganisation av statens järnvägars resebyråverksamhet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 48, med anledning av motioner om beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar,

nr 50, med anledning av motioner beträffande försäljningen av mellanöl, m. m., och

nr 52, med anledning av motioner angående realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter;

bankoutskottets memorial nr 55, angående vissa frågor i samband med övergången till beslutad personalorganisation för enkammarriksdagen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av motioner angående utbetalningen av förlängt barnbidrag och studiebidrag,

nr 56, i anledning av motioner om studiesocialt stöd till ungdom i yrkesutbildning,

nr 57, i anledning av motioner om införande av en särskild rehabiliteringsförsäkring,

nr 58, i anledning av motioner om en omsorgslag för handikappade,

nr 59, i anledning av motioner om ökat stöd åt unga handikappade,

nr 60, i anledning av motioner om en efter arbetstagarens ålder variabel semesterledighet,

nr 61, i anledning av motioner om rätt för person med partiell förtidspension att tillgodoräkna sig ATP-poäng,

nr 62, i anledning av motioner om höjning av vissa äldre livräntor,

nr 63, i anledning av motioner angående lagstiftningen om arbetarskydd m. m.,

nr 64, i anledning av motioner angående ersättningen inom sjukförsäkringen till privatpraktiserande läkare, och

nr 65, i anledning av motioner angående bostadsbidrag till värnpliktiga;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av motioner om ett förenklat förfarande i vissa vattenmål,

nr 59, i anledning av motioner om en översyn av reglerna för kommuns skyldighet att ersätta strömfallsägare för förlorad fallhöjd vid ytvattentäkt,

nr 61, i anledning av motioner om obligatorisk varningsanordning på bakande lastbil,

nr 62, i anledning av motion angående rätten att driva tillfällig handel med livsmedel och blommor,

nr 63, i anledning av motioner om deklaration av tvättmedels fosfathalt,

nr 65, i anledning av motion om ändring av bestämmelserna om införsel av djur,

nr 66, i anledning av motioner om effektivare skydd för fridlysta djur,

nr 67, i anledning av motion om förbud mot nöjesjakt,

nr 69, i anledning av motioner om rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst, och

nr 70, i anledning av motioner om lagstadgat skydd för landskapsbilden vid skogsavverkning;

jordbruksutskottets utlåtande nr 37, i anledning av motioner om vissa åtgärder för att öka bestånden av lax och havsöring; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av motioner om bättre möjligheter till rörelseträning för åldringar och rörelsehindrade,

nr 50, i anledning av motioner om en inventering av rehabiliteringsbehovet, m. m.,

nr 51, i anledning av motioner om skrotningsavgift på bilar samt om slopande av exportförbudet på järnskrot,

nr 52, i anledning av motion om sammanträdesersättning till suppleant i statligt länsorgan,

nr 53, i anledning av motion om en samordnad forskning angående tätorternas trafikproblem,

nr 54, i anledning av motion angående skolungdomsutbytet, och

nr 55, i anledning av motioner om bostadstillägget för pensionärer m. m.

§ 7

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 343, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte motioner; och

från andra lagutskottet:

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motion.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning att första kammaren fattade samma beslut som andra kammaren beträffande bevillningsutskottets betänkande nr 55 och andra lagutskottets utlåtande nr 66.

§ 8

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 158, med förslag till lag om ändring i jordabalken, m. m.,

nr 161, med förslag till lag om ändring i lagen (1962:270) om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall,

nr 176, med förslag till lag om ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske, samt

nr 177, med förslag till lag om ändring i religionsfrihetslagen (1951:680).

Dessa propositioner bordlades.

§ 9

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhålles om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden 30/10—16/12 för fullgörande av uppdrag som ledamot av svenska FN-delegationen.

Stockholm den 29/10 1958

Ola Ullsten

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 12.54.

In fidem

Sune K. Johansson